

Halkbilimi

HALK SANATLARI DERNEĞİ YAYINIDIR

Sayı: 19 - 20

Halkbilimi

HALK SANATLARI DERNEĞİ YAYINIDIR

90/ 3-4 YIL: 5 SAYI: 19-20
Temmuz-Aralık 1990 Ederi: 5000 TL.
YILDA DÖRT SAYI YAYIMLANIR

SAHİBİ:

Kâni KANOL

YAZI İŞLERİ SORUMLUSU:
Tuncer BAĞIŞKAN

YAZI KURULU
Kâni KANOL
Hasan EKMEKÇİ

YAYIN KURULU
Hasan BULUNÇ
Öcal ERTEN
Engin ANIL
Ertan OSMAN
Semra YALÇIN
Ahmet SOYGAZI
Rifat ŞİK
Şenol SAMER
Mehmet BİRİNCİ

Pikaj-Montaj: HAS-DER

Dizgi-Baskı: Ortam Off-Set

ABONE:

Kıbrıs.....10.000 TL.
Türkiye.....15.000 TL.
İngiltere.....10 Sterlin
Avustralya.....20 Avs. Doları

Yazışma Adresi:

HAS-DER
P.K. 199, Lefkoşa-KIBRIS
Mersin-10 / TÜRKİYE
Tel: 020-76276 (19.00-21.00)
020-35870 (Mesai Saatleri)
Fax: 020-35880

ÖN KAPAK : Tenekeci Remzi Mazlum

ARKA KAPAK : Yorgancılar

İÇİNDEKİLER

Okurlara.....	1
Short Summary of the contents.....	2
Engin ANIL	
2.Uluslararası Antalya Halk Dansla- rı ve Şarkıları Festivali izlenimleri	3-4
Hasan EKMEKÇİ	
Maniler.....	5
Hamide KARLITAŞ Cemaliye ALEMDAR	
Hirsofu'da Dünürçülük ve Düğün ...	6-7
Hamide KARLITAŞ Cemaliye ALEMDAR Gürsel GÜRBÜZ	
Müzikte yanlış anlayışlar	8-9
Özkan YIKICI	
Masal (Müneccim)	10-11
Eylem BAĞIŞKAN	
Pastelli Bittası (Sısamlı Bitta).....	12-13
Öcal ERTEN	
Dernek-Veli ilişkileri	14-15
Sevilây CANGÜL	
Halkbilimi çalışmalarında Uluslar- arası ilişkilerin yolu-önemi	16-19
Rüştü AKAR	
Kıbrıs'ta yağmurla ilgili inanç ve uygulamalar.....	20-42
Tuncer BAĞIŞKAN	
Kıbrıs Türk atasözü ve deyimlerinin bazı nitelikleri ve yapıları	43-48
Mustafa GÖKÇEOĞLU	
Geleneksel el sanatlarımız Lefkara İşi (2)	49-57
Muharrem FAİZ	
T.C. Kültür Bakanlığı Halk Kültür- ünü Araştırma Dairesinin 1990 yılı yayınlarının listesi	58
Haberler	59-64
Hasan EKMEKÇİ Engin ANIL	

Okurlara

Değerli Okurlar,

Demeğimizin ondokuz ve yirminci sayılarıyla 1990 yılı da geride kaldı. Bu kez de iki sayıyı birlikte yayımlamak durumunda kaldık. Ancak içerik olarak, sizin de farkedebileceğiniz gibi, oldukça zengin ve 64 sayfa olarak veriyoruz dergimizi.

Her yılın başında yaşadığımız sıkıntıları, 1991 yılı başında yine yaşamaya hazırlanıyoruz şimdi. Dergi hammaddelerine yapılan zamlar bizleri oldukça zorluyor. Bütün gücümüzü siz okurlardan almaktayız. Başlatacağımız abone kampanyasına katkılarınız, dergimizin daha uzun seneler yaşamasına olanak taniyacaktır. Bunun bilincinde olarak yalnız kendinizi değil, yakın çevrenizi de dergimize abone yapmanızı bekliyoruz.

Ölkemiz kültür yaşamında çok sıkıntılı bir dönem yaşanıyor. Özgün kültür değerlerimiz, hergeçen gün biraz daha yozlaşıyor. Halkbilimi dergisi, günümüzde veya geçmişte var olan ve saptanabilen kültürel değerleri, gelecek kuşaklara aktarabilmek için, kararınca bir uğraş veriyor. Şöven duygulardan uzak, objektif ve bilimsel bulguları yayımlayarak, özgün kültürümüzü korumaya çalışıyoruz.

Bu çabamızda bizlere destek veren siz okurlarımıza teşekkür eder, barış ve mutluluk dolu bir yeni yıl dileriz.

Short Summary of the Contents

Dear Readers,

Engin ANIL

We are publishing the last two issues of our periodical "HALK-BİLİMİ" for 1990 together, as we had done before in the last two issues. Let us state that this is merely because (that) we are trying to minimize and economize the efforts of our amateur friends.

In these two issues we have got 7 researchs and studies and 4 articles-impressions.

We are publishing all the papers, except one, which were presented at the VIII.'th folklore symposium organised by our association; the papers presented are: (1) "The importance and course of international connection in the practices of folklore" by Rüstü Akar, the president of the Anatolian Folklore Foundation, (2) "The structure and characteristics of Turkish Cypriot Proverbs and Idioms" researcher-author Mustafa Gökçeoğlu and (3) "The Beliefs and Practices related Rain in Cyprus" by researcher archaeologist Tuncer Bağışkan.

We are continuing Muharrem Faiz's research "A sample from our traditional handicrafts: the Lefkara Lace" in this issue as well.

In addition to these, we are publishing the researches, on folk tales, mani's (the four fined rhymes), making of the traditional Cypriot sweet "pastelli Bittasi", and the "Alliance and Wedding in the village of Hirsofu (Altıncık)", by our young researchers Hamide Karlıtaş, Cemaliye Alemdar, Gürsel Gürbüz, Eylem Bağışkan and Öcal Erten.

Among the articles we have got "Faulty impressions in Music" by Özkan Yıkıcı, "The association-parent relationship" by Sevilây Cangül and "The Impressions on the Antalya Second International folk Dances and folk songs festival" by Hasan Ekmekçi.

In addition, we have published the list of the editorials on Folklore in 1990 which was prepared by the Office of Ministry of Culture, Folk Culture Research in the Republic of Turkey.

The news on folkloric activities are collected and prepared by Hasan Ekmekçi and Engin Anıl.

We wish our readers a happy and prosperous new year.

İZLENİM...İZLENİM..İZLENİM...İZLENİM

2. Uluslararası Antalya Halk Dansları ve Şarkıları Festivali İzlenimleri...

Hasan EKMEKÇİ *

Anadolu Folklor Vakfı tarafından iki yılda bir düzenlenip, geleneksel hale getirilmeye çalışılan 2. Uluslararası Antalya Halk Dansları ve Şarkıları Festivali 24-28 Ağustos 1990 tarihleri arasında gerçekleştirildi.

Elimize geç ulaşan davetle birlikte toplanan yönetim kurulumuz; önce zamanın darlığı, kontenjan sayısının az olması ve yeterince hazırlanamayacağımız düşüncesiyle gidilmemesi yönünde olumsuz bir karara varmıştı. Ancak bütün bunlara rağmen, elemanlarımızın ve komitenin ısrarı üzerine, kararını değiştirdi.

FESTİVALE HAZIRLIK

İkinci kez festivale katılacak olan derneğimiz, 1988 yılında otantik halk danslarında almış olduğu birinciliğinden dolayı, festivale şeref konuğu olarak katılmaya hak kazanmıştı. Müzik dalında alınan üçüncülük ise, halk şarkıları yarışmasına tekrar katılma konusunda herhangi bir engel teşkil etmiyordu.

Uzun bir zamandır, sahne koreografilerini çalışabileceğimiz büyüklükte bir alana ihtiyacımız vardı. Dernek elemanlarımızın olağanüstü gayret ve çabalarıyla şubat ayı içerisinde, Ayluga Lilisesi'nin avlusuna beton dökmekle bu platformu gerçekleştirdik. Böylece geçmiş yıllarda ezikliğini çektiğimiz geniş bir çalışma alanına kavuşmuş olduk. Yine derneğimizin Lefkoşa Türk Belediyesi yetkilileri ile yaptıkları temaslar sonucu,

halen derneğimizi çevreleyen elektrik direkleri üzerine iki tane aydınlatma lambası taktılar, alan gece çalışmalarına hizmet edecek duruma getirildi.

Kıbrıs oyunlarının yaygınlaşması konusunda öncülük etmiş olan derneğimiz, dinamik folklor anlayışıyla, son bir yıl içerisinde oyunlarımıza yeni boyutlar kazandırmak için, Modern Dans (Stilize) çalışmalarını da başlatmıştır. Amacımız, halk danslarımıza yeni bir boyut getirmek, dış ilişkilerimizde folklorumuzun zenginliğini gösterebilmektir. Ne yazık ki, daha önce bahsettiğimiz kontenjan sayısının azlığı nedeniyle Stilize ekibimizi götüremedik. Antalya'ya sadece otantik halk dansları grubunu götürmekle yetinmek zorunda kaldık.

Önümüzde 2-3 hafta gibi, kısa bir süre vardır. Bunun bilincinde hareket ederek halk dansları çalışmalarımıza başladık.

Çeşitli halk oyunlarından oluşan iki değişik sahne düzeni hazırladık.

Diğer yandan, müzik çalışmalarımıza da hızlandırdık. Geçmiş yıllardaki deneyimimiz, ülkemizde yaşanmakta olan halk şarkıları kaosu kendini soyutlayabilmişti. Taverna veya Anadolu Halk Müziği ezgilerinin Kıbrıs Halk Türküsü olarak ele alınması oldukça düşündürücüdür. Oysa yapılan araştırmalar bizlere, halk müziğimizin kendine özgü ritimleri,

*Has-Der üyesi. Öğretmen.

tınları ve ezgileri olduğunu ortaya koymuştur. Buradan yola çıkarak, yarışma parçalarının yerel özelliklerimizi taşımasına dikkat ettik. Yarışma parçalarımız: Değirmenci, Feslikân, Dillirga, Köprü, Akşam ile İkincinin Arası ve Fincanlar Türküsü'nden ibaretti. Yalnız bu kez müzik grubu 1988'de olduğu gibi Ali Hoca ve arkadaşlarının oluşturduğu çok sesli ve çağdaş halk müziği topluluğu olarak değil, kendi derneğimiz içerisinde, amatör olarak yetişen arkadaşlarımızdan meydana gelmekteydi.

2.KEZ ANTALYA'YA MERHABA

HAS-DER 30 kişilik bir kafile ile 22/8/1990 tarihinde feribotla Girne'den Taşucu'na hareket etti. Her zaman olduğu gibi feribotta yaşanan kaos korkunçtu. En fazla 200 yolcu kapasiteli bir gemiye, 600 yolcu bindiren gemi personeli ve sorumlularına sormak gerek, nedir bu? İnsanlığa hizmet mi, ceplere bereket mi? Anlayamadık ya... İnsan hayatının hiçe sayıldığı bu günlerde, yekilli mercileri bu vesileyle, gerekli tedbirleri almak üzere göreve çağırıyoruz.

23 Ağustos sabahı, güneşin ilk ışıkları ile birlikte geliyoruz güzelim Antalya'ya. İlk yorgunluğumuzu gidermek üzere, hemen kalacağımız pansiyona gidiyoruz. Festivale katılacak olan ekipler yavaş yavaş gelmeye başlıyor. Öğle yemeği ile birlikte kısa bir tanışma partisi düzenleniyor. Bu yıl festivale Romanya, Tacakistan, Azerbeycan, Filistin, Çekoslovakya, Fransa, Yugoslavya ve K.K.T.C.'yi temsilen HAS-DER davetliyidiler. Ancak bazı ekipler körfez krizi nedeniyle festivale katılamadılar. 24 Ağustos günü tüm ekipler festival yürüyüşü için Atatürk Caddesinde toplandılar. Şehir pırıl pırıl, ertaf cıvı cıvı insanlarla kazanıyor. Etrafımızda tam bir panayır ve festival havası esiyor. Saat 16.30'da tüm ekipler Atatürk Caddesi'nde başlayıp Cumhuriyet Meydanı'na kadar yollarda çeşitli gösterilerde bulunuyorlar. Sonra aynı meydana, 5'er dakikalık halk dansları gösterilerini sürdürüyorlar.

Gece ise Antalya Belediye Başkanının verdiği yemeğe katılıyor. Bu görkemli açılıştan sonra, etkinlikler bir hafta boyunca geceleri Konyaaltı Açık Hava Tiyatrosu'nda devam ettiriliyor. Bununla kalmayıp, bu festivali Side, Kemer ve Alanya gibi yakın şehirlere de taşıyoruz. Bu arada, komite bizlere tarihi-turistik yerlerden Perge Şehri, Aspendos Açık Hava Tiyatrosu ve Kurşunlu Şelâlesi'ni gezdiriyorlar. Buraya kadar gelmişken, bu yerleri görmeden gitmek olmazdı aslında...

YARIŞMA GECESİ

Gün gelip çatı ve ekipler, bir haftadır sürdürdükleri etkinliklerin semeresini noktalayacaklar. Sanırım nice festivaller gelip geçecek ama karşılıklı kültür alışverişlerinin, sevgi, dostluk ve kardeşlik bağlarının çok uzun yıllar hafızalardan çıkmayacağından eminiz. Bu yıl tüm ekipler komitenin isteği üzerine gösterilerini sadece otantik dalda sundular. Önce halk şarkılarını, hemen arkasına ise halk dansları gösterilerini ilâve ettiler. Sonuçta bileğinin hakkı ile halk şarkıları dalında birinciliği (Altın Palmiye) Romanya alıyor. Hemen arkasına açıklanan (Gümüş Palmiye) ikinciliğin HAS-DER'e verilmesi, elemanlarımızı olduğu kadar, Antalyalıları da sevince boğuyor. Halk danslarındaki birinciliği ise (Altın Muz) Azerbaycan'ın İstidad ekibi almıştır. Yarışma sonrası ekipler, Uygulama Otel'i'ne gidip yöneticilerle birlikte sabahın geç saatlerine kadar başarılarını kutladılar.

Ertesi gün içimizde tatlı bir burukluk var. Nedeni belli. Ayrılık... Zor da olsa 29 Ağustos günü öğleyin ayrılıp gece Taşucu'na geldik. Oradan gemiye binip 30 Ağustos günü sabahleyin Girne'ye vardık.

Dünya üzerindeki toplumların, ulusların top tüfeke değil, dostluk, kardeşlik, sevgi ve barışa ulaşabileceğine işte ancak böyle festivallerle inandığını gösteren tüm festival komitesini kutlar, nice festivallere diyoruz...

Maniler..Maniler..Maniler..Maniler..Maniler..**MANİLER**

Derleyen

Hamide KARLITAŞ*
Cemaliye ALEMDAR

Altınyüzük gül barmak
Muradım seni sarmak
Alem uyur uyanır
Ben allaha yalvarmak

Altın yüzük var benim
Barmağıma dar benim
Üç güzel içinde
Selviboylu yar benim

Bahçalarda nar acı
Oturur iki hacı
Ben yarimi küstürdüm
Kimi koyum ricacı

Altını deldireyim
Gerdana dizdireyim
Altın, elmas değılsin
Koynumda gezdireyim

Hamam denize karşı
Feslikána su daşı
Ben yarimi küstürdüm
Durmaz gözümün yaşı.

KAYNAK KİŞİ

Adı-Soyadı : Tekiye Taçkırın
Yaşı : 65
Doğum Yeri : Hırsofu
İkamet : Zümrütköy

* Araştırma ekibinin üyeleri Zümrütköy'de ikamet etmektedir.

Araştırma..Araştırma..Araştırma..Araştırma...

HİRİSOFU'DA DÜNÜRCÜLÜK VE DÜĞÜN

ARAŞTIRMA EKİBİ*

Hamide KARLİTAS
Cemaliye ALEMDAR
Gürsel GÜRBÜZ

Hırsofu köyü, Kıbrıs'ın kuzeybatısında yer alan Baf kazasına bağlı küçük ve şirin bir köy olup, Baf-Poli anayolu üzerinde kurulmuştur. Yeni ismi Altıncık'tır. Bugün köy Rum kesiminde kalmıştır. 1974 yılından önceki son nüfusu 400 civarında idi. İnsanları çiftçilikle geçimlerini sağlardı. Köyün kendi adet ve geleneklerine göre dünürçülük ve düğünleri şöyleydi:-

Oğlanın annesi bir kızı beğenirse, bunu oğluna söylerdi. Eğer oğlu da kabul ederse, köyün ileri gelenlerinden veya yaşlı birini aracı olarak kızın ailesine gönderirler; kız tarafının ağızını yoklardı. Kızın ailesi düşünmek için 3-5 günlük süre isterdi. Eğer kızı vere-

ceklerse, aracı olanla haber gönderirlerdi. Sonra gün ayarlanır ve oğlanın ailesi dünürçülüğe giderdi. Fakat ilk dünürçülüğe oğlan gitmezdi. Kadınlar dünürçülüğe gittiklerinde, işlerinin olması için öncelikle bir süpürgenin üzerine otururlardı. Oğlanın ailesi kız tarafına "Allahın emrine, şeytanın galbine, gızını isderig. Verecen?" diye sorarlardı. Bu, 2-3 kez tekrarlanırdı. Üçüncüde kızın annesi "Vereceyig" derdi.

Diğer sefere oğlan, bu sefer ailesiyle, kızın evine giderdi. Oğlana "Nikâhı gıyalım" denirdi. Oğlanın ailesi de kıza

*Araştırma ekibinin üyeleri Zümrütköy'de ikamet etmektedir.

üç kez "vekilin olayım, nikâhı gıyalım?" diye sorardı. Kız da "olur, gıy" derdi. Eğer kız tarafı kabul etmezse, "Bizim gızımız yoğ" derdi. Oğün hemen orda nikâh kıyılır, tabii lokumlar da önceden alınmış olurdu. (Not: Eskiden nişan yoktu; genellikle ilkin nikâh yapılırdı. Nikâh kıyılmadan kız ile oğlan birbirlerini göremezlerdi) Ordaki anlaşmaya göre; düğünün günü, düğünde yapılacak yemekler ve çalgıcılar kararlaştırılırdı. Eğer çalgıcılar öğle yemeğini kızın evinde yerlerse, akşam yemeğini de oğlanın evinde yerlerdi.

İki ya da üç yıl içinde oğlan evini, kıza çeyizini tamamlardı. Kızın çeyizinde kerevet (bir çeşit tahtadan yatak), 6 sandalye, 1 masa, 6 irili ufaklı tencere, 2 kazan, irili ufaklı 6 bakır sahan, 1 repşi, bakır kevgir, kepçe, sandık, 3 tane yorgan, küp,* ekmek tahtası, tekne, aşçı tahtası (hamurun açıldığı tahta) ve benzeri mutfak eşyaları bulunurdu. Ayrıca, eğer kız terziye dikiş makinesini, çıfa ise, tezgâh makinesini birlikte getirirdi. Bunların yanında kız tarafı damada, damatlık olarak, o zamanlar çok beğenilen "bürüncüg gömlek" (bürüncük; kadınların tezgâhta dokudukları bir çeşit kumaştır) ve takım dikerlerdi.

Erkek tarafıya evi yapmakla yükümlüydü. Evi yapmak için taş ve çamur kullanılırdı. Oğlan evi, ya babasının vereceği ya da kendinin satın alacağı bir arsaya yapardı.

Kına gecesi Perşembe gecesi kızın evinde olurdu. Kına bekâr bir kız ya da yaşlı bir kadın tarafından, çukur bir çanak içerisinde yoğrulur ve bir seleye konurdu. Sele'nin içerisine ayrıca kuru incir, badem ve ceviz de konurdu. Hazırlanan sele, köyün genç erkekleri tarafından, ellerinde yanan bir mumla, mahalle mahalle dolatırılır ve sonra da kahveye götürülürdü. Kahvede kınaya para atılır ve oynanırdı. Sonra da kızın evine gidilir ve ordaki genç kızlara kına verilirdi. Bu kınayla yedi kız, yedi kez oynardı. Buna "Kınanın oynatılması" denirdi.

Kınayla oynandıktan sonra, gelinin elleri, bilekleri ve ayaklarından aşkılarına kadar kınalanırdı. Ertesi gün düğün kurulurdu.

Düğün Cuma günü başlar ve diğer Cuma gününe kadar devam ederdi. Gelin gezdirilirken bazı yerlerde durulur ve erkekler oyun oynarlardı. Gelin gezdirildikten sonra, kadınlar gelini götürüp yıkanmasını sağarlardı. Daha sonra da gelini evine götürürlerdi. Bu arada düğüne önceden davet edilen halk; kimileri çörek, çobansa kuzu veya duruma göre yemek yapıp düğün evine götürürlerdi. Öğleye kadar yeyip içildikten sonra, karşılama havası çalmaya başlardı. Karşılama havası çalarken damat, içinde para bağlı olan bir mendille oynar ve oyun bitince bunu çalgıcıların omuzuna asardı. Daha sonra, damat tıraş olurdu. Tıraş bitince, ona bir yastık verilir ve o da yastığı veren kişiye, karşılık olarak, bahşış verirdi. Sonra damat eve götürülürdü. Davul zurnayla halk ordan veya düğün evinden ayrılır, evlerine giderdi. Böylece düğün de bitmiş olurdu.

KAYNAK KİŞİLER

Adı-Soyadı : Hatice Yücel
Yaşı : 80
Doğum Yeri : Hırsofu
İkamet : Zümrütköy

Adı-Soyadı : Kemal Gürbüz
Yaşı : 52
Doğum yeri : Lefke
İkamet : Zümrütköy

Adı-Soyadı : Tekiye Taçkıran
Yaşı : 65
Doğum Yeri : Hırsofu
İkamet : Zümrütköy

Adı-Soyadı : Şerife Gürbüz
Yaşı : 51
Doğum Yeri : Arodez (Kalkanlı)
İkamet : Zümrütköy.

** Eskiden buzluk olmadığından, uzun süre kullanılmak istenen yiyecekler kızartılıp (Gavırma) küpe konur ve istenildiğinde azar azar alınıp kullanılırdı.

Eleştiri... Eleştiri... Eleştiri... Eleştiri... Eleştiri...

Müzikte Yanlış Anlayışlar

Ozkan YIKICI *

Dünyamızda çağdaş müzik alanında inanılmaz gelişmeler oluyor. Bu gelişmeler iletişim araçlarıyla hemen yansıtılıyor. Artık teksesli müzik yerine, çoksesli müzik de inanılmaz bir biçimde yaygınlaşarak, geleneksel kültür özellikleri taşıyan otantik müziğin yerini almaktadır.

Diğer yandan elektronik müzik aletleri de, yeni buluşların, teknolojik gelişmenin sayesinde yaygın olarak kullanılmaya başlandı.

Çeşitli müzik akımları, birbiri içinde eritilerek yeni ve evrensel bir boyutla üretiliyor. Hint-Anadolu, Caz-Rock, Bale-Rock motifleri birbirine ekleniyor. Bu gelişme ile de yeni müzik türleri ve akımları üretiliyor.

Yukarıda sözünü ettiğimiz gelişmeler olurken, ülkemizdeki iletişim araçları bu gelişmelerin ürünlerini bazen çarpıtarak, bazen de hiçbir açıklamada bulunmaksızın çeşitli yanlış anlayışlara fırsat tanıyan ve zemin hazırlayan bir biçimde yayınlamaktadır. Tabii ki bu çarpıklık, ülkemizde üretilen bazı müziklerde de yansyarak kendini göstermektedir. Örneğin şarkıya bir Lefkoşa adının eklenmesiyle veya ülkemizde kullanılmayan müzik motifleriyle, bir adı da

beste olan ezgiler yapılmakta ve Kıbrıs Türküsü diye ortaya konmaktadır. Çoğu kez adına "otantik" denilen bu ezgiler, çoğu zaman yeterli araştırma yapmayan kişilerce yapılmaktadır. Bu gelişme ise, yerel müziğimizin çarpık bir bilinmezlik içinde yeşermesi demektir. Çağdaş müziğin etkilerini ele alıp, gerek çok sesli çalışmalar yapan, gerekse elektronik aletlerle müzik yapan kesimin konumu elbette, yukarıda değinilen örneklemenin dışındadır. Ancak ülkemiz müzik motiflerinden uzaklaşıp, tamamen taverne müziği motiflerini kullanarak bağlama çalıp, sonra da bunun bir Kıbrıs Türküsü olduğunu iddia etmek; İspanyol ezgilerini cura ile çalıp da, Trakya ezgisi yaptığını iddia etmek gibi çelişkili bir olaydır. Ülkemizdeki otantik müzik bulgularının sınırlı olduğu mazaret gösterilerek, başka yerlerdeki otantik bulguları alıp da "otantik Kıbrıs müziği" yaptığını iddia etmek ise yeni bir hatayı üretmekten öte birşey ifade etmez. Gerçi birkaç yerel sanatçı, gerek yerel tınıları kullanarak, gerekse Akdenizlilik müzik etkileşimi yoluyla birtakım ezgiler yaparak,

* Has-Der üyesi.

belirli bir aşama kaydetmeye çalışıyor; ancak bunların dışında birçok kimsenin yerel müzik birikimini sağlamadan, doğrudan kopyalar ve eklentiler yoluyla yerel müzik yaptıklarını iddia etmeye başlamaları oldukça hatalı bir yöntemdir. Özellikle kitle iletişim araçlarımızda hemen hemen hiç çalınmayan otantik müzik bulguları, müzik ile uğraşan ve üretim yapan kişilerde, bir kulak doygunluğu sağlayamamakta ve beraberinde sonuçta bir birikim eksikliği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, halen var olan bazı kalıntıları bulmak için çok yönlü ve objektif araştırmalar yapılması gerekir. Zaten bu yola başvurmayanlar "Kıbrıs ezgisi" diye yaptıkları eserlerinde gerek dil, gerekse ritimlerde yerel ezgilerden çok çok uzakta bir yapıt üretmiş olmaktadır.

Halkoyunları müziklerinde buna benzer birtakım yanlış kavrayışlardan meydana gelen hataların, tartışılarak, zaman içinde uygulamaların kaldırılması başarılmıştır. Örneğin, ille de bağlamanın halkoyunları müziğinde otantik alet olarak (bir dönem) kullanılmak istenildiği unutulmaması gereken bir tartışmadır. Şimdilik elimizde en sağlam yerel otantik müzikler, ne yazık ki, sadece halk oyunları müzikeridir; ve genellikle müziklerimizin ritim ve ezgilerini ilk kez bu müziklerde bulmaktayız.

Bir de halkoyunları müzikleriyle, yaratılmak istenen halk türküleri müzikleri arasında birtakım farklılıklar vardır. Örneğin "Dolama" hem bir halkoyunu olarak çalınıp oynanmaktadır, hem de bir halk türküsü olarak çalınıp söylenmektedir; fakat oyun ve türkünün çalınışları farklı farklı biçim ve ritimlerde olmaktadır. Bağlama ile çalınan Dolama türküsünde Anadolu karasal kültür ezgilerine yer verilirken, bizim ezgilerimizde keman ağırlıklı ada kültürü canlılığı bulunmaktadır.

Burada şunu da belirtmekte yarar vardır: Otantik bulgulardan evrensel boyuta gidildiğini söyleyen ve çok sesli-

lik olayını gündemde tutan müzik eserleri otantik müziklerle aynı potada tartışılmaz; çünkü bunların geleneksel ezgi oldukları iddia edilmiyor.

Yukarıdaki eleştirilerin iki önemli noktası vardır:

1. Otantik olmayan bir ezginin kitle iletişim araçları yardımıyla giderek resmen kurumlaşmasının sağlanması,

2. Mevcut müzik boşluğunda, kendimize ait olmayan, kendi yerel birikimimizden üretmediğimiz bir ezgiyi, bilinçsizce kendimize mal edinmemiz ve sonuçta ortaya yeni bir kültür karmaşası çıkması.

Unutmayalım ki, "gençlerin müziği" diye diye, bugün tüm kitle iletişim araçları "Batı müziği"ni gençliğin bir eğlence kaynağı olarak yaratmış ve bunu gençlere kabullendirmiştir. Gençlik öylesine bilinçsizce kabullendirilmiştir ki, çoğu kez bir evrensel hareket sonucu oluşan bazı müzik akımlarının anlamı bilinmeden sadece müziği ile çılginca eğlenilmiştir. "Beatles" "Reggea" bunlara bir örnektir.

Sonuç olarak: Bir kaç ülke şehri adı konularak, hiçbir geleneksel müzik ezgisinden yararlanmadan, kişisel yapılan ve tamamen dış ülke motifleriyle örülen bir eser, yerel, otantik bir eser sayılmaz. Yerel ezgiler, yerel yaşam, yerel ritimler ve yerel geleneksel olgulardan üretilir. Yerel ezgilerle aletler, bir bütünlük içinde bulunur. Bunların aksi bir şekilde üretilen çeşitli ezgiler, yerel sayılmaz. Fakat; otantik müziği, otantik olgularla değerlendirirken; günümüze ulaşan müziksel zenginliklerden de faydalanmak gerek. Unutmayalım ki müzik insanların yaşamlarından etkilenecek üretilir. Birikim ise, yaşarken ve dinlenirken insanın içinde, beyinde yeşeren ve üretkenliğine yansıyan bir gelişme bilgisidir. Bu açıdan, otantik müzik dinlemeyen, bu konuda engin bir birikime ulaşamaz, birtakım duyguları yaşayıp, yaşattıramaz ve böylelikle ürettiklerine de "otantiktir" diyemez.

Araştırma.. Araştırma.. Araştırma.. Araştırma...

MÜNECCİM*

Derleyen

Eylem BAĞIŞKAN**

Bir varmış bir yokmuş. Vaktin birinde bir ihtiyaçla bir gocagarı varmış. İhtiyar hergün dağdan odun getirir; satarak geçinirlermiş. Birgün gocagarıya demiş: "Git be gocagarı hamama da yıkan" demiş. "Hem soğukluğuna iyidir. Geçer. İyi olun" demiş.

Gocagarı gitmiş hamama. Ama kendini içeri goymamışlar. "Bugün vezirin icarındadır" demişler "hamam". Dönmüş gocagarı gitti geri. Ertesi gün gitmiş, gene gomamışlar kendini. "Bugün padişahın icarındadır" demişler. Gene dönmüş geri.

"Dur göresin bunnara ne yapacağım" demiş ihtiyaç. Bir drabez almış, bir sarık sarmış kafasına, bir da kitap açmış önüne hamamın yanında, başladı: "memlekete yeni müneccim geldi. Yeni müneccim geldi" diye çağırmaya. E.... gelen 1 onnuk verir, 1 guruş 2 guruş verir "Bak falıma" diye. Hanımın biri çıkmış "bak" demiş "falıma". Ona demiş "git" demiş "da beyin geldi harpdan". "Benim beyim" demiş "öldü. Nasil olsun" falan... Gider bakar haykatten beyi evde. Dönmüş müneccime bir hayle daha para vermiş.

Nihayet efendime söyleyim, birgün padişahın hazinesi çalınmış. Bütün sarayın müneccimleri hep, kitap açar falan eder bulamamışlar. Kim çaldı,

kim çaldı bilen yok. Padişahın gulağına gitmiş: "(falan yerde) bir müneccim var. Ne söylerse doğru çıkar". "Tamam" demiş "hemen getirin bana". Gitmişler ona. Almışlar gendini getirmişler içeri. "Amm" demiş "napacaklar beni. Ben ihtiyar adam" demiş. "Padişah" falan "seni ister" demişler.

Padişah demiş: "senden bu hırsızları üç güne gadar isterim bulasın" demiş. "Aman padişahım" demiş "ben ne bilirim cahil adam" demiş "ne bilirim..". "En birinci müneccimmişsin" demiş genne "öyle duyduk". "Üç gün müddet ver bana" demiş gene "gideyim eve" demiş "da düşüneyim". Eve giderken bir okka bulgun almış, bir okka da giyma. Bir köfte yapıp yesinlermiş (çok severlermiş köfteyi galiba) Cellat edecek kendini padişah. Gitmiş gocagarıya ağlar. "Ne ağlan be herif" demiş gocagarı. "Ne sen sor ne ben söyleyim" demiş. "Yap bu giymayla köfte" demiş "yeyelim" demiş "da cellat edecek bizi padişah" demiş. "Niçin?" demiş gocagarı. (Böyle böyle mesele) falan. "E... düşünme yahu" demiş "bakalım o güne gadar allah kerim" demiş.

Hırsızların da gulağına geçmiş bu

* Kaynak kişi, ailenin "Masalçı Dedesi" olduğundan, söylediklerine sadık kalınarak kaleme alınmıştır.

** Lefkoşa Ticaret Lisesi 1.sınıf öğrencisi.

iş ki falan müneccim hırsızları bulacak diye. Hırsızlar demiş birbirlerine "gidelim bakalım" demiş "bu müneccim bizim için bir şey söyler mi?" demiş. Eh... üçü birden gitmiş. Gocagarı da başlamış köfteleri gavırmaya. Rasgele birinci köfteyi atmış sacın içine da çıkartmış goymuş tavaya. Hırsızın biri da gitmiş da kapaıya godu gulağını da birşey söylersa onlar için. Rasgele ihtiyar kapmış köfteyi "Hayat" demiş "geldi birincisi" demiş. Aldı köfteyi başladı ısırıp yemeye. Birinci köfteyi yedi. Hırsız gitmiş obirlerine demiş (böyle böyle mesele). "Hade be senda. Gorkundan söyledin sen bunu" demiş. "Gaç da ben gideceğim şimdi" demiş c ikincisi. Giddi o ikincisi. Rasgele obür ikinci köfteyi çıkartmış gocagarı. "Hayt" demiş "ikincisi da geldi" demiş ihtiyar. (Köftenin ikincisi geldi yani. Hırsız da zanneder gendi için söyler). Kapmış başlamış köfteyi ısırıp yemeye. Gitmiş söylemiş gendilerine (böyle böyle). "Sen gorgundan söylen (böyle böyle) demiş üçüncü hırsız. "Ben gideceğim şimdi" demiş. O da gitti. Rasgele üçüncü köfte çıkmış. Kapmış onu da ihtiyar. "Hayt" demiş "üçüncüsü da geldi". Hırsızlar başlamış zangır zangır titremeye. Hırsızın biri kaktırıp kapıyı girmiş içeriye. "Aman" demiş "biz yaptık" demiş "sen yapma" demiş. İhtiyar da "gelmeyediniz işiniz zordu" demiş "hepsinizi cellat edecekti padişah" demiş. "Sana" demiş "söyleyeceyik hazine nerdedir ama bizi söylemeyeceken ha" demiş. "Yoook" demiş "hiç korkmayın. Siz bana söyleyin" demiş "ben söylerim onlara yerini bulsunlar. Hiç korkmayın" demiş.

Eh... üçüncü günü ihtiyar gitmiş padişahın önüne. "Hoş geldin müneccim" (beş geldin müneccim falan filan derken) "Naptın?" demiş padişah. "Eh..." demiş "keşfettim" demiş. "İki dağın arasında gömülüdür hazne". Heman padişah kaptı orduyu gitti. Gazdılar gazdılar buldular. Hiç token-gadılar hazneye hırsızlar. Paralar

içinde. Mücevherler içinde. Aldılar geldiler saraya. "Yaşa müneccimim yaşa müneccimim. Sen bizim saray için eden. Gayrı evine gitmeyecen. Gocagarını da al gel buraya". Bırakmaz padişah ihtiyar gitsin. Kim ağlar kim dövünür. İhtiyar düşünür. Boşa gor dolmaz, doluya gor almaz.

Birgünü sabah gavalıtısı götürmeye gitmişler galiba padişaha; öbür müneccimler da beraber. Şimdi obir müneccimler hep marazlı... "Bu geldi bizim işimiz dönmez hiç" diye. Obir müneccimleri sevmez padişah, ihtiyarı sever çok. Gitmişler gavalıtı götürmüşler padişaha. Biri çorba getirmiş, biri paça getirmiş biri falan... Bu da gavalıtı yaptırmış; goynuna goymuş ihtiyar. Üçü dördü bir yere geldi, vermişler padişaha. En mühim da ihtiyarınkı rastgeldi, gavalıtı. Kağıtta sarılı çıkartmış goynundan vermiş genne. "Yaşa müneccimim yaşa" demiş. "Hiç daha yemedim" demiş "böyle sabah gavalıtısı".

Eh... bir günü çıkmışlar bahçede gezerlermiş galiba. Padişah da ihtiyar da beraber. Rasgele bir çekirge dutmuş padişah. "Bilirsan" demiş "avucumda ne var" demiş padişah müneccime "şimdi seni azad edeceğim gidesin" demiş. Eh... ihtiyar ne desin düşünse düşünse, demiş gendi gendine: "çekirgem bir atıl iki atıl" demiş "yakayı ele verecen" (yani yalancılığı meydana çıkacak müneccimin).

Açtı padişah elini baktı elinde çekirge. Müneccime bir galbir altın verdi, yolladı gendini gocagarısının yanına. Ölene gadar rahat yaşadılar.

Oldu bitti. Ben da bıraktım da geldim.

KAYNAK KIŞI

Adı-Soyadı: Eaat Hüseyin Ermanav
Mesleği: Manav
Doğum: 17.2.1920 Ölüm:12.11.1989
Doğum Yeri: Magunda

Araştırma..Araştırma..Araştırma..Araştırma...

Pastelli Bittası (Sısamlı Bitta)

Kıbrıs'a özgü bir tatlı olan pastelli bittası, aynı zamanda köylünün önemli bir gelir kaynağıdır. Gerek yapılışının zorluğu, gerekse malzeme tedarikinin güçlüğü az sayıda köylü tarafından yapılmasına neden olmaktadır.

Pastelli bittası yapılırken kullanılacak malzemeler; harup pekmezi, çüven özsuyu ve sısamdır.

Derleyen
Öcal ERTEN *

Çüven; Kıbrıs'ta yetişmeyen pahalı bir bitki olup, adımıza Türkiye'den gelmektedir. Çüven pekmezi tatlılaştır- mak, pekleştirmek ve aklaştırmak (beyaz- laştırmak) amacıyla kullanılır. Çüven otundan çüven öz suyunu çıkartmak ayrı bir işlem gerektirir. Şöyleki; bir önge

çüvene 3-4 okka su ilâve edilerek kaynatılır. Bu işleme kazan içerisinde bir bardak sıvı kalıncaya kadar devam edilir. Elde edilen sıvı çüven özsu yudur. Bir bardak çüven öz suyu yaklaşık olarak 10-15 okka pekmezde kullanılır.

Pastelli bittası için gerekli malzeme hazırlandıktan sonra harup pekmezi kazan içerisine dökülerek orta hararetili bir ateşte ısıtılır. Buna çüven özsu da ilâve edilerek büyük tahta kaşıkla, önden ileriye doğru karıştırmaya devam edilir.

Pastelli bittası yapımında gerek ateşin harareti, gerekse karıştırmayı biçimi çok önemlidir. Ateş az hararetili olursa pekmez kesilir, kepeklesir, çok hararetili olursa yanar. Karıştırmayı önden ileriye doğru yapılmazsa dibi tutar, bu da pastelli bittasının acı olmasına neden olur.

Karıştırmayı işlemi yaklaşık olarak 6 saat sürer. Bugün bu karıştırmayı işlemi hamur yoğurması makinelerine benzeyen makineler aracılığı ile yapmaktadırlar.

Bu uzun süren karıştırmayı sonunda karışım pekleşerek lokma hamuru ile ekmek hamuru kıvamları arasında bir peklige erişir. Pekmez hamurunun pişip pişmediğini anlamak için: Kazandan bir parça hamur alınır ve ağırtılmış susam üzerine açılarak soğumaya bırakılır. Soğuyunca katlanırken kırılırsa hamur pişmiş, katlanmazsa yani lastiklenirse pişmemiş demektir.

Hamur pişince büyük kevgirlerle tahtadan yapılmış hamur teknelerine aktarılır. Büyükçe bir masa üzerine beyaz bir çarşaf serilerek üzerine açık tahtası (SENİT) konur. Açık tahtası üzerine bol miktarda ağırtılmış susam ekelenir. Sonra tekne içerisindeki hamurdan göz kararı bir parça kopartılarak ağırtılmış susam üzerinde pide şeklinde şekillendirilir. Pidenin boyu 35-40 cm, genişliği 20-25 cm, kalınlığı ise bir parmak kadar olmalıdır.

Susam içerisine iyice bulanmış olan hamur temiz bir çarşaf üzerine konula-

rak gölgede ve serin bir yerde kurumaya bırakılır. Kuruma süresi yaklaşık olarak bir saat kadardır. Kuruyup kurumadığını anlamak için ele almak kâfidir.

Pazara veya panayıra götürmek için, üstüste konan pastelli bittalarının birbirlerine yapışmaması için aralarına bolca susam konulması, ayrıca naylon torbalara sarılıp buzdolabına konan biddaların kullanma sürelerinin daha da uzadığı elde ettiğimiz bilgiler arasındadır.

Kış tatlıları arasında önemli bir yere sahip olan pastelli bittasının demir vitamini ihtiva ettiği, ayrıca bağırsakların çalışmasına da yardımcı olduğu araştırmalarımızdan elde edilmiştir.

PASTELLI BİTTASI İÇİN DERLENEN BİR MASAL

"Bir gün kocakarının biri, süpüre süpüre yerde bir onluk bulmuş. "Ne alayım, ne alayım" demiş.

"Fındık alsam gabuğu çıkar, fıstık alsam da öyle. En iyisi pastelli alayım" demiş ve almış. Pastellinin bir kısmını yemiş, bir kısmını da küpün içine saklamış. Gomşuya giderken de anıhtarı saksının altına koymuş. Çocuklar bunu görmüşler. Anıhtarı almışlar, kapıyı açmışlar, pastelliyi de yeyip küpün içine bir güzel etmişler (pislemişler) ve gitmişler. Sonra kocakarı gelmiş, "küpün içindeki pastelliden biraz daha yiyeyim" demiş. Elini küpün içerisine sokmuş, birde ne görsün, eli bok (pis) olmuş. Elini temizlemek için sürmüş duvara, duvarda iğne varmış batmış eline. Düşünmek için oturmuş yere, diken batmış kışına. Bakmış havaya, karga etmiş ağzına.. "

KAYNAK KİŞİ

Kaynak: Ahmet Çelik

Yaş: 70

Doğum Yeri: Tera (Baf)

İlkâmetgahı: Kermya-Lefkoşa

Mesleği: Lefkoşa Belediye Pazarında pastelli satıcısı.

Düşünceler... Düşünceler... Düşünceler...

Has-Der Çocuk Kulübünün bir etkinliği

Dernek-Veli İlişkisi

Evilay ANGI

Has-Der Çocuk Kulübüne kayıtlı çocuklar bu yaş sınırının altında kaldıklarından derneğin asli üyesi olamıyorlar. İstek ve temennilerini ancak eğitimcileri kanalıyla ilgililere aktarabiliyorlar. Çocuklarımızın velileri olarak bizler de derneğe üye olabilir ve gerektiğinde çocuklara yararlı olacağına inandığımız konuları dernek yetkililerine aktarabiliriz. Nisan ayı başlarında, Has-Der Yönetim Kurulu, çocuk kulübüne kayıtlı

Dernekler, kazanç paylaşma dışında, belirli bir ortak amaçla bilgi ve çalışmaların sürekli biçimde birleştirilmesiyle oluşturulan kuruluşlardır. 18 yaşını dolduranlar derneğe üye olabilmekte, genel kurula katılıp Dernek Yönetim Kurulunu seçebilmektedirler. Seçilen Yönetim Kurulu, derneğin günlük işlerini yürütür, derneği temsil eder, gelir-gider hesaplarına bakar ve dernek bütçesini hazırlar.

çocukların velilerinden gelecek dilek ve temennileri dinlemek amacıyla bir veli günü düzenlemiş ve toplantıda velilerden gelen istek üzerine Çocuk Kulübü yararına bir çay partisinin düzenlenmesine karar verilmiştir. 10 Mayıs 1990 tarihinde Mücahitler Gazinosu'nda düzenlenen çay partisinde çocuklarımız folklor ve tiyatro alanında etkinlikte bulunmuş ve büyük bir ilgi görmüşlerdir. Özellikle bazı Anaokul öğrencilerinin, öğretmenleri eşliğinde çaya katılmaları çok etkileyici olmuştur. Çevresiyle ilgilenmeye başlayan her çocuğun gereksinim duyduğu sosyal etkinliklerin çocuklarımıza böylece iletilebilmesi çok sevindirici bir olay!

Has-Der Çocuk Kulübünün kuruluşu ile ilgili izlenimlerim:

Has-Der Çocuk Kulübü 1987 yılında kurulmuştur. Bu tarihe kadar ilkökul çağındaki çocuklar sadece son sınıfta folklor oynama şansına sahiptiler. Okulun folklor ekibine girmeleri ise oldukça güçtü. Küçük yaştaki çocukların folklor oynama, bu alanda eğitilme olasılığı yoktu. Çocuklarımızın folklorla ilgi duyduklarını ve bu konuda yetenekli olduklarını hisseden 5-6 aile, toplumumuzda minikler folklor ekibi kuracak bir kuruluş, bir dernek aramaya başladık. İsteğimiz üzerine Has-Der 10 kişilik bir ekiple bu sahada çalışmaya başladı. Okulların bile fedakârlıkta bulunmadıkları bu daldaki Has-Der Çocuk Kulübü büyük bir özveri ile faaliyete başladı. Çalışmaların başarılı bir şekilde devamında pek tabii ki velilerin de önemli bir yeri vardır. Çocuklarımızı bilinçli bir şekilde yönlendirmek, desteklemek, gerekirse kendi işimizden, eğlencemizden fedakârlıkta bulunarak onların disiplinli bir şekilde çalışmalarına gönülden katılmak gerekir.

Bizler, çoğu zaman çocuklarımıza herşeyi verebildiğimizi, onları çok iyi yetiştirdiğimizi zannederiz. Oysa, çocuğun sadece yiyecek, giyecek ve okul masraf-

larını karşılamak, onların iyi yetişmeleri için yeterli değildir. Bizim maddi ve manevi desteğimizin yanında öğretmene ve eğitimcilere de şiddetli ihtiyaç duyulduğunu kabul etmeliyiz. Bu durumda okul şarttır, fakat okulun ötesine de geçmeliyiz. Okul dışı sosyal faaliyetler, çocuğun zihnen ve bedenlen gelişmesini sağlamaktadır.

Sosyal açıdan gelişmiş bir çocuk, toplum içerisinde hiçbir şekilde ezilmez ve kendini kabul ettirmesini çok iyi bilir. Çocuklarımızın birer saygın kişi olarak toplumda yer almasını istiyorsak, biz velilere büyük görevler düşmektedir. Çocuklarımızın kabiliyetli oldukları dalları öğretmenlerinin de yardımı ile tesbit etmek ve bu konularda onları yönlendirmek gerekiyor. Yani bizim yararlı olamayacağımız sanat dallarında, yararlanabilecekleri kurum ve kuruluşlara başvurmak bizim görevimiz oluyor. Bizler, çocuklarımızı bu amaçla Halk Sanatları Derneğine emanet etmiş durumdayız.

Çocuklarımız Has-Der çatısı altında, kıymetli eğitimcilerin himayelerinde yeni arkadaşlar edinmekte, folklor ve tiyatro gibi sanat dallarında yetiştirilmekte ve çeşitli sosyal etkinliklere katılarak kişiliklerini geliştirmekte, genel kültürlerini artırmaktadırlar. Büyük bir özveri ile çalışmayı prensip haline getirmiş olan Has-Der Yönetim Kurulunda görevli tüm arkadaşlara ve Has-Der Çocuk Kulübünde çalışan eğitimcilerimize tüm veliler adına yürekten teşekkür ederim.

Başarının yolu her zaman özverili çalışma ve sağlam bir dayanışmadan geçer. Her zamanki etkinliklere gösterilen yakın ilgi, velilerle derneğin, dayanışma içinde oluşunun bir göstergesidir. En büyük dileğim Has-Der'in elde ettiği bu üstün başarısını devam ettirmesi ve her zaman toplum içerisindeki yerini korumasıdır.

Bildiri... Bildiri... Bildiri... Bildiri... Bildiri...**Halkbilimi Çalışmalarında
Uluslararası İlişkilerin Yolu-Önemi**RUSTU
AKAR ★★

Çok değerli Halkbilimciler;

Dünyada halk kültürlerinin teşkilatlanması ve uluslararası ilişkilerin ne şekilde ve hangi yöntemlerle sürdürülmesi gerektiği konusunda Kıbrıs'ta az bilindiği kanaati vardım.

Dünyada halk kültürü örgütlerini, en geniş anlamda (global) UNESCO örgütlemektedir. UNESCO bildiğimiz gibi bir bilim ve kültür kuruluşudur ve dünya milletlerinin hemen hemen tümü buna üyedir. UNESCO'nun genel anlamda teşkilatlandığı halk kültürü kuruluşları daha çok onun üst kuruluşlarıyla muhatap olmakta, proje bazında yönetimlere katılmakta veya faaliyetleri izlemek ve bundan çıkan sonuçları da üst düzeyde sonuç raporlarıyla üye ülkelerinin kültür bakanlıklarına, federasyon, konfederasyonlarına veya çok ağırlıklı çalışan kuruluşlara dünya folklor hareketlerini bir rapor olarak göndermektedir. Bu raporda ülkeler, kuruluşlar kendilerine göre raporlar çıkarmaktadırlar.

Bu raporlardan; gittikleri yolun yanlış, söyledikleri sözün eksik olduğunu anlamakta ve gerektiği yerde eksikleri tanımlamaktadır. Eğer onun dışında aksi bir görüş varsa zaten yalnızdır. Fakat genel UNESCO raporlarını oluşturan bu özel konu nereden gelmektedir? Bu dünyadaki folklor organizasyon ve kuruluşlarının çalışmalarının genel bir sonucudur.

Yine hocamızın (Sn. Şerif Baykurt) da söylediği gibi folklor deyince akla hep halk dansları geliyor ki durum böyle değildir. UNESCO halk dansları ağırlıklı değildir. Yani halkbilimin tüm alanlarında çalışma kolları vardır ve bulunan gelen sonuçları bu rapora aktarır.

Yani halk dansları ayrı bir bölüm olarak gelir, edebiyat ayrı bir bölüm olarak ortaya çıkar. Diğer halk kültürü organizasyonları, örneğin müzeler, etnografik müzeler, folklor müzeleri, saha araştırmaları, derlemeleri, folklorla ilgili yayınlar UNESCO'da ayrı ayrı uzmanlar tarafından izlenmekte ve ülkelerin UNESCO temsilcilerine gönderdiği raporlar birleştirilerek bir sonuç raporu haline getirilmektedir. Fakat bu raporların temelini üç unsur oluşturur. Şu anda geçerliğini yitirmiş olmasına karşın belirtelim:

1. Doğu blokunda yapılan halk kültürü çalışmaları.
2. Batı blokunda yapılan halk kültürü çalışmaları.
3. Bağlantısızlarda yapılan halk kültürü çalışmaları.

Bu 3 blokta yapılan çalışmalar, işleyiş bakımından farklı ama, sonuca varmada aynıdır. Bu kuruluşların teşkilatlanması doğu blokunda şöyle idi:

Tamamen devlet tarafından kanalize edilip yönlendirilen, ancak belli bir kontrol sistemine bağlı kurum ve kuruluşlardı. Yani yöneten de yönetilen de hepsi devletin insiyatifindeydi.

Batı blokunda ise bu daha farklı idi.

Devlet çalışmaları serbest, özgür bırakmıştır. Dolayısıyla bu blokta yapılan çalışmalar, iki ayrı şekilde ele alınıyordu. (1) Devletin kültür politikaları paralelinde olanlar, (2) Karşı görüş olarak sürdürülenler.

Bağlantısızlarda ise durum daha da farklı. Şöyle ki; her iki blokun da eksik

★ VIII.Halkbilim Sempozyumuna sunulan bildiri.

★★ Türkiye Anadolu Folklor Vakfı Başkanı

kalmış yönlerini ya da denenmiş çalışmalarını inceleyerek, kendilerine adapte ediyorlar.

İsli-lendirilmeye gelince; Doğu blokundaki örgütlenmelerde enstitüler başta geliyor ve genellikle üniversiteye bağlı özerk gibi görünen enstitüler şeklinde oluyor.

Batı blokunda bulunan gelişmiş ülkelerde Vakıflar, Dernekler, Federasyonlar ve çok yaygın olarak "TROUP"lar bulunuyor.

(TROUP: Bir organizasyonda birden fazla iş yapan, kohuyu ele alan örgütlenmelere verilen addır.)

Her 3 blokta da kuruluşların bir kuruluş şekli ve amacı vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. İlimi kuruluşlar. Ör: Halk edebiyatı ağırlıklı kuruluşlar ve araştırma ile ilgili kuruluşlar da bunlar arasında sıralanabilir.
2. Dünyada çığ gibi büyüyen uygulamalı kuruluşlar. Ör: Halk oyunları, halk müziği v.b.
3. Daha az görülmeyle beraber karma kuruluşlar (hem ilmi yönden çalışmalar yapan hem de uygulamalı olan kuruluşlar.)

Bu amaç maddelerinin gerçekleşmesi aşamasında bütün dünya ülkeleri, özellikle kültür politikalarını iyi saptamış ülkeler, güzel bir sistemle yola çıkıyorlar. Ülke diyorum devlet değil! Yani ülkedeki kuruluşlar önce bir plânlama yapıyorlar. Neyi nasıl yapacaklarını önce plânlıyorlar, daha sonra inceliyorlar, izliyorlar. Bu yaptıkları plânların başka yerlerde yapılıp yapılmadığını araştırıyorlar. Yani diğer bir deyişle Amerika'yı dördüncü kez keşfe çıkıyorlar. Bu izleme ve araştırmayı yaptıktan sonra üçüncü aşama olarak, bu planı kendi şartlarına göre uyguluyorlar. Bu uygulama aşamasında, amaç maddeleri yetmeyebilir. Çıkış, amaç maddesi aynı olmak şartıyla, çalışma konuları birden fazla çoğaltılabilir. Nedir bu diyeceksiniz? Önce halk oyunları amacı-

la kurulan bir kuruluş, halk oyunlarını o kadar ilerletiyor ki, halk oyunları ile artık tatmin olmuyor. Halk müziği kolu kurulması ve halk çalgılarının toplanması, küçük bir müze açılması konusunda fikirler öne sürülüyor ve böylece kuruluş hem kendini yeniliyor hem de üyelerini. Kuruluşun tarihi yaşlandıkça üyelerin; tatmin olma, o kuruluşta varolma, devam etme gerekçeleri de artmış oluyor. Eğer sadece halk oyunları ile kalırsa çıkmaza girilir, terkedilir.

Dünyada uygulanan başka bir sistem daha var. Bu kurum ve kuruluşlar kurulduğu zaman, hiçbir çalışma yapmadan veya çok az bir çalışma ile bu amaçlarını yazılı olarak bütün dünyaya duyuruyor. Ayrıca devletin diğer kurum ve kuruluşlarına da renkli broşürlerle bunları duyuruyor, kendini tanıtıyor, kendini kanıtlamaya çalışıyor. Peki nasıl bir yol izlemeli kendimizi tanıtmak için?

- Uluslararası ilişkiler: Uluslararası ilişkilere girildiği andan itibaren yazdığınız mektuplar olsun, gönderdiğiniz broşürler olsun tüm dünyanın üzerinde durduğu bir nokta var. O da kuruluşun kendisine gönderdiği broşürün güven verici olması. Bir ikincisi anlaşılır olması. Yani kimden, ne talep ediyor ve ne öne sürüyorsa anlaşılır olması... Bu talepler karşılандığı taktirde, taahhütlerin yerine getirilmesinde ciddi davranmalı. Bu ilkeler, tüm dünya ülkelerinde özellikle folklor alanında uğraş veren kurumlarda, çok ciddiye alınmaktadır. Bu ilkeleri de gözönüne alarak, uluslararası folklor örgütlerine başvuruda bulunmak lâzım. Tüm dünyada folklor örgütleri üç ayrı kuruluşta toplanmışlardır.

1. CIOF: Uluslararası Folklor Festivalleri Organize Komitesi.
Merkezi: Fransa'da.
2. IOF: Uluslararası Halk Sanatları Konseyi. Merkezi: Fransa'da
3. ISM: Merkezi: Amerika'da.

Bu üç kuruluş da, UNESCO'ya bağlı olarak çalışıyor. UNESCO'da "A", "B", "C" gibi 3 tane ayrı statü bulunmak-

tadır. IOF "B", CIOF "C" ve ISM ise "B" statüsündedir. Bu kuruluşların en önemli özellikleri, bütün üye kuruluş ve kişilere enformasyon bilgileri verirler. Yani şu anda, 150 devlette ne zaman, ne yapılacağını haber verir. Sizin gönderdiğiniz bilgileri de, diğer dünyadaki üyelere bildirerek bir diyalog, işbirliği sağlıyor. Bu olmazsa, kendi ülkenizde kapalı kalmış olursunuz.

Kendinizi ikinci bir tanıtma ve uluslararası ilişki kurma yolu ise, devlet kanalıyla olur. Bu ülkelerin ya kültür bakanlıkları, ya da dışişlerinin kültür şubeleri aracılığıyla olur. Burada iki konu gündeme geliyor:

1. Kendi ülkemize göre yapılan işler.
2. Diğer ülkelere göre yapılan işler.

Türkiye'de kültür ve dışişlerinin kültür politikası belirleyici değildir. Yol gösterir, önerir, seçimi size bırakır. (Bu bloklara göre değişir. Özellikle doğu blokunda belirleyicidir. Ödüllendirme, özendirme ve sıra sistemi vardır.) Veya bazı görevlerini devletin politikasına yakın kuruluşlara aktarma politikası vardır. Batı blokunda, bu konularda biraz daha objektiflik vardır. (Tanıtımda 3. bir yol ise; kültürel değişim programları çerçevesinde gidilen ülkelerde tanıştığınız kuruluşlar aracılığıyla adres kataloğunuzu zenginleştirebilirsiniz.

Bu 3'üncü yol fazla geçerli bir yol değildir. Ancak Evliya Çelebi gibi gezen bir kuruluş olmanız gerekir ki, hangi ülkede hangi festival var bilirsiniz. O festivalin başkanı kimdir? Eğilimleri nelerdir? Bu adama nasıl davranırsanız sizi oraya davet eder veya sizden ne ister? Bunları bilmek zor olduğu için, bu da kör kuyuya taş atmaya benzer. Bu uluslararası halk kültür kuruluşlarından hep almak mümkün değil. Bir de vermek vardır. Festivallere, toplantılara katılıp bilginizi artırırken siz de birşeyler yaparak onların gözü önünde hep alan değil, bazen de veren konumunda olmak zorundasınız. Kuruluşlar kendilerini bu tür organizasyon yapan kuruluşlara nasıl tanıtabilirler?

1. Yayın, (Uluslararası dillerden bir tanesini içeren bir yayınlı)
2. Yarışma yapma.
3. Mesaj gönderme (yılbaşı tebrik kartları dahil)
4. Sizi tanıyan veya o ülkedeki kuruluşları sizden daha iyi bilen birilerinin sizi tanıtmaması gibi. Bu da önemli bir başvuru şeklidir.

UYGULAMALAR

Türkiye'deki örgütlenmeler de bilinçsizce yapılıyor kanaatindeyim. Neticeler onu gösteriyor. Bir dernek kuruluşu, "Folklor ve Turizm" derneği. İsmine bakıyorsunuz, hem folklor hem de turizm. Birisi kültür, diğeri de özel sektörün bir dalı olan turizm. Antetli kağıda Türkiye isminin altına İngilizce ismini de yazıp, bir de gösterişli kaşe basıp, gerekli yerlere gönderiyorlar. Bu tür başlıklı mektuplar pek ciddiye alınmaz. Böyle yapmak sadece postaya para kazandırmaktır. Bazı çok uyanıklar var. Amacı dünya halk kültürüne katkı sağlamak değil, dışa seyahat etmek. Bunların kendilerini tanıtıcı yazı ve broşürlerinden ne olduklarını anlarsınız. Bunlar ciddi ve büyük organizasyonlardan değil; sadece kasaba festivallerinden davet alırlar.

Kıbrıs'a geldiğim günden beri Dijon kuruluşuyorum. O biliniyor çünkü. Ama ben Fransa'da St. Pierre festivali var desem, Pierre dağlarının üstünde onu bilen yok. Çünkü küçük bir yer. Bir yere bilmeden gidilirse hem ülkeyi tanıtmış olmazsınız, hem de ülkenizin bütçesine zarar vermiş olursunuz ve üyelerinizin hem şevk, hem de zevkini kırmış olursunuz.

Örgütlenmenin bir sistemi var. Bu sistemi takip etmezseniz başarılı olunmaz. Bu iş, ilk veya ortaokulu okumadan, üniversite diploması almaya benzer. Sabırlı, araştırmacı, ilgili olmak lüzum. Gerek ülkemizde, gerekse dünyada geçen olayları takip etmek lüzum. Bunu yaparken de temel şudur: Kuruluşlar kendi ülkelerinin kültürel çıkarlarını ön planda

tutmalıdır. Kişiler ve üyelerin beklentisi doğrultusunda değil, kendi mensup olduğu ülkenin bayrağını, milletini ve kültürlerini ön plâna çıkarmalıdır. Eğer onları dikkate almaz ve bir tarafa bırakırsanız, bu da hissedilir ve sizlere turist derler. "Bunlar buraya eğlenmeye gelmiş" diyerek sizleri kaale bile almazlar. Zira büyük festivallerin organizasyon komiteleri, genellikle yaşlı insanlardan oluşur. Çünkü onların deneyimlerine güvenilir. Onların bilgilerine çok güvenilir dünyada. Elbette bu halk kültürü organizasyonlarının bir yönü daha var: Dünya barışına katkı sağlamak. Politikacıların yapamadığı şeyleri, insanlar, halk kültürü aracılığıyla, daha sıcak ilişkiler kurarak gerçekleştirebilirler. Son bir örnek vermek istiyorum. Macaristan'da (Budapeşte'de) son olarak katıldığım bir toplantı vardı. Orada, çağrılı 170 devlet (etnik gruplar dahil), vardı. Orada toplantının başkanı, birşey anlattı. Çok duygulandık. Dedi ki, bazı ülkelerin diplomatları birbirleri ile ülkelerinden doğan nedenlerle konuşuyorlarmış. Oysa toplantının neticesinde, verilen kokteylde, bu diplomatlar biraraya gelmiş, konuşmuş ve fotoğraf çektirmiş. İşte barış budur. Barışa dolaylı yollardan katkıda bulunuluyor. Yoksa hiçbir folklorcu, gidip de ülkenin uçaksavarının önüne boynunu germez. Diğer yandan üyeleriniz de bilgi, görgü, dünya kültürlerini tanıma olanakları bulur. Onlar için önemli bir çalışmadır. Önce hobi, sonra ilim ve bilimdir yapılan. Bunların hepsi güzel de, neyle yapılacak? Halk kültür kuruluşlarının en büyük çıkmazlarından biri de ekonomiktir. Bazı ülkeler, genel bütçeden dolaylı yollarla, yani verilen proje ve çalışma konularını finanse ederek bu tip kuruluşları desteklemektedir. Yeni zamanda, devlet kuruluşları geri plânda kalarak ve özerk kuruluşları destekleyerek kültürel çalışmaları yönlendiriyor.

UNESCO da bu alanda çalışma yapan kuruluşlara yardım eder. Sizin ülkenizin UNESCO'dan herhangi bir yardım aldığını sanmıyorum. Türkiye'nin

de bundan, daha geçen sene haberi oldu. Çünkü insanlar önce birşeyler yapıyorlar, sonra birşeyler elde ediyorlar.

Bir başka konu da halk kültürü organizasyonlarına yeterince önem verilmemesidir. Belki kendi ülkemizde o kadar ilgi göstermiyoruz. Ama başka ülkelerde öyle önem veriyorlar ki bu konuya. Bu organizasyonların, kendileri ile geçmişleri arasında bir köprü olduğuna inanıyorlar. Gelenek ve görenekleri tanıma olanağı veriyor bu organizasyonlar. Turizm organizasyonlarında bu olay yok mu? İnsanlar buraya sadece deniz ve güneş için gelmezler. Burada yaşayan insanların geleneklerini ve yaşam şekillerini görmek için geliyorlar. Sanat-kültür organizasyonları, devletin üzerinde daha fazla durması gereken organizasyonlardır. Bu organizasyonlar kuruluşları bir çatı altında toplayan, birlikte hareket etmeye zorlayan ve bir yerde de anlaşmaya varılan müesseselerdir.

Bir de ülkeler, kendi halk kültürlerini evrenselleştirmeyi bu yolla yaparlar. Yani siz bir türkü derlersiniz, ülkendez kendiniz çalıp söylersiniz ama kimse bilmez. Ama o türküyü siz alıp büyük organizasyonlara götürürseniz ve icra ederseniz, sizin türkünüzü başka insanlar da öğrenir, tanır. Hatta onu, daha iyi yorumlarlar. Yine bir örnek vermek istiyorum. Bükreş'te bizi götürdükleri bir etkinlikte dediler ki; "bir grubumuz var, dünya danslarını oynamaktadır." Merak edip seyrettim ve şaşırđım kaldım. Ta Meksika ve Şili'nin, Filipinler'in oyunlarını oynuyorlardı. Demek ki insanlar artık kendi ülkelerinin oyunlarıyla tatmin olmayıp, başka ülkelerin oyunlarını da oynuyorlar. İşte bu oyunlar, orada evrenselleşmiş. Nasıl öğrendiklerini sordum. Dediler ki, kültürel değişim programları çerçevesinde o ülkeden öğretmenler geldi ve bunları bize öğretti.

Bu konularda anlatmak istediğim daha pek çok konu var. Ancak zamanımız kısıtlı. Gösterdiğiniz ilgiye teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Araştırma... İnceleme... Araştırma... İnceleme...

Kıbrıs'ta Yağmurla İlgili İnanç ve Uygulamalar*

Tuncer BAĞIŞKAN**

Yakın geçmişimizde yaşamını hayvancılık, ziraat ve doğaya dayandıran Kıbrıs insanı için yağmurun çok büyük bir önemi vardı. Tanrının bir hikmeti olduğuna inanılan yağmur, ongun bir yılın, yağmursuzluksa kıtlık, kuraklık, salgın hastalık, göç, yokluk ve kısıcası zor günlerin habercisi sayılırdı.

1. YAĞMURUN ÖNBELİRTİLERİ

Tohumların tarlalara ekildiği Eylül-

Ekim aylarından başlayarak Mart-Nisan aylarına kadar yağmurun yağması adeta dört gözle beklenir; doğadaki oluşumlara ve bazı belirtilere dayanılarak havanın yağışlı olup olmayacağı tahminlerinde

* Has-Der'in düzenlediği VIII. Halkbilimi sempozyumuna sunulan bildiri. (Atatürk Kültür Merkezi 25.10.1990)

** Araştırmacı-Arkeolog, Has-Der üyesi.

bulunulurdu. Her bölgenin güngörmüş yaşlılarının deneyimlerle edinilmiş tahmin yöntemleri ve yağmurun yağıp yağmayacağına ilişkin önbelirtileri vardı. Bulutların rengi, alçaklık, yükseklik ya da rüzgârların bulutları sürükleyiş yönü, havanın nemi ve diğer bazı işaretler önbelirti sayılırdı. Yağmurun yağacağına ilişkin önbelirtilerden saptayabildiklerim şunlardır: (1)

- 1.1 Kış aylarında ayın (dolunayın) çevresinde sisten bir hale oluşması (Buna "ayın harmanı" ya da "ay harmanlandı" denirdi.) (K.K.58)(2)
- 1.2 Bölgelere göre, sabah rüzgârının güney, doğu (Hamitköy için), ya da güneydoğudan esmesi (genel önbelirti)
- 1.3 Köye doğru kuru (acı) poyrazla birlikte biraz bulutun ilerlemesi (Böyle günlerde hiç çiğ olmaz ve "hava yağmura çıkar"mış) (K.K.53)
- 1.4 Acı bir poyrazın esmesi (mevsim yağışlı geçecek demektir.) (K.K.53)
- 1.5 Bulutsuz havalarda otların üzerinde sabahları çiğ olması (K.K.12, 282, 288)
- 1.6 Geceleyin güneybatıdan (Maşera tarafından), güneydoğudan (Çite Burnu tarafından) ya da Maşera Manastırı tarafından (Lefkoşa için geçerli) havanın çakması (gürlemesi) (K.K.12,282)
- 1.7 Mart ayında sabahleyin güney yönünde devenin boynuna benzer bulutların oluşması (bulutlar kadın saçına benzerse yağmurun yağmayacağına önbelirti sayılırdı.) (K.K.282)
- 1.8 Bölgelere göre belirlenen bazı bölgelerin üzerinde Paneri (sesta, ebe) büyüklüğünde bir bulutun bulunması (K.K.12,282)

- 1.9 "Bulutların gabarması" ya da "bulutların kuzeydoğudan kalkması" (Halk deyimi) (K.K.53)
- 1.10 Burç değişim zamanları (yağmurun yağma olasılığının en yüksek olduğu dönemler olarak görülmektedir) (K.K.282)
- 1.11 Güneş batarken batı yönünün çok bulutlu olması ("Güneş yüklü battı, yağmur yakındır" denirdi) (3)
- 1.12 Dört gecelik ayın çevresinde dört yıldızın belirmesi.
- 1.13 Geceleyin yıldızların oynaması (Rüzgâr, fırtına ya da yağmurun önbelirtisidir)
- 1.14 Gökyüzünde balık sırtı şeklinde bulutların belirmesi (Beyaz kurşun renkte ve sıra halindeki bulutlar)
- 1.15 Toros dağlarına karın geç yağması (kar erken yağarsa yağmur geç kalacak demektir)
- 1.16 Meryem Ana Kuşağı'nın (Ebe guşağı-Alayimi sema) (4) öğleden sonra belirmesi (sağnak yağışlarının önbelirtisi) (K.K.299)
- 1.17 Geceleyin Çiğ kuşunun ötmesi
- 1.18 Kırılmaçların alçaktan uçmaları, ya da yere konmaları.
- 1.19 Garavollilerin zarlarını yırtmaları.
- 1.20 Geceleri baykuşların U..k U..k diye ötmeleri (en geç iki güne

- (1) Minellaya günleriyle ilgili önbelirtiler için Minallaya bölümüne bakınız.
- (2) Anadolu'nun Güneyindeki Türkmen oymakları buna AĞIL ÇEVİRME derler. (Ali Rıza Yalman, Cennet'te Türkmen Oymakları, Cilt 1, Kültür Bakanlığı Yayınları 256, Kültür Eserleri 14, Ankara, 1977, s.56-58)
- (3) H.R. Siber, Kıbrıs Türklerinin Tanınması Folkloru, Lefkoşa-Kıbrıs, 1983, s.25 (Not: yazımızdaki önbelirtilerde, kaynak kişi olmayanlar bu yapıttan derlenmiştir)
- (4) Kıbrıs'ta genellikle Meryem Ana Kuşağı olarak bilinmektedir. Eski Türkçe okuyup yazmasını bilen yaşlılar arasında "alâmi sema" ve "ebe kuşağı" olarak da bilinmektedir. H.R. Siber'in kitabında (s.27) "Hava Ana'nın Kuşağı" dendiği de kayıtlıdır.

kadar yağmur yağacağına
ömbelirtisi) (K.K.288)

- 1.21 Kurbağaların (kurbağı) derelerden
kaçması (K.K.282)
- 1.22 "Yağmur Kargası" olarak da
bilinen siyah renkli kargaların
sürü (kürüm) halinde bulut gibi
gökyüzünde kümelenmeleri
(yağmur istediklerine yorumla-
nırdı), ya da gökyüzünde sürü
halinde ağlayarak dolanmaları
(yağmur yağacağına ya da kar-
gaların yağmur getireceklerine
yorumlanırdı) (K.K.183,184,275)
(5)

2. MİNALLAYA

Minallaya, Kıbrıs'taki rençberlerin
yıl boyunca ve özellikle ekim öncesiyle
hasat dönemleri arasındaki sürede havanın
durumunu ve yağışlı geçecek aylarla
haftaları önceden (ağustos ayında)
belirlemede kullandıkları bir "yağış
tahmin" ("Hava tahmin") sistemidir.
Rençberlerin bu sistemi kurup çalıştır-
mak için doğa, mevsim ay ve yıllardaki
değişimleri çok uzun bir süre gözlemlen-
dikleri anlaşılmaktadır.

Kıbrıs Türklerine Rum halk ağzından
geçen minallaya sözcüğünün, "Mina"
(ay) ile "allaya" (değişiklik-değişim),
ya da Loya (söylenenler-sözler) sözcükle-
rinden türetilmiş olabileceği söylenmek-
tedir. Kısacası "Ay değişimleri", "Ayla-
rın söyledikleri", genel anlamdaysa
"aylara göre yağış (hava) tahminleri"
anlamına gelen bir sözcüktür.

Minallaya hesaplamaları, Doğu Orto-
doks kilisesi üyelerinin kullandıkları (6)
ve şimdiki Gregorien takvimini (Milâdi
takvimi) 13 gün geriden izleyen Julien
takvimine (7) göre yapılmaktadır. Julien
takvimine göre 1-12 Ağustos (şimdiki
takvime göre 14-25 Ağustos) ile bazı
bölgelerde 1-15 Ağustos günleri (şimdiki
takvime göre 14-28 Ağustos) "MİNALLA-
YA GÜNLERİ" olarak bilinmektedir. Bu
günlerden herbiri, yıl içindeki bir aya
tekbül etmektedir. Hangi günde hava

bulutlu, ya da sisliyse, o güne tekbül
eden ayın yağışlı geçeceği tahmininde
bulunulmaktadır.

Kıbrıs'ta İngiliz döneminde Julien
takviminden 13 gün önde olan Gregorien
takviminin kullanılmaya başlanmasıyla
(8), minallaya günlerinin Julien takvimine
göre devam etmesi için, Julien takvimin-
de 1-15 tarihleri arasındaki günlere
tekbül eden Gregorien takvimindeki
14-28 ağustos (ya da 14-25 ağustos
günleri) tarihleri arasındaki günler
"Minallaya günleri" sayılmıştır. Böylece
minallaya sisteminin Julien takvimine
göre çalışması devam etmiştir.

Gözlemlere dayanan minallaya sis-
temiyle yapılan hava tahminlerinin
bilimsel bir izahı olmamakla birlikte,
rençberlerin bu sisteme göre ekinlerini
ektikleri ve yapılan çoğu tahminlerin de
doğru çıktığı söylenmektedir. (K.K.288)
Yapılan tahminlerin bazılarının doğru
çıkması halinde, "Minellayanın pazar-
lığı yoktur. Yağmur Allahın işidir"
denilerek işin içinden sıyrılmaya yoluna
gidilir.

Minallaya hesaplamaları genellikle
çiftçiler (rençberler) tarafından eski
takvime (Julien) göre yapıldığından,
yapılan hesaplamalara "Eski Hisap",
"Rençber Hesabı" ve "Çiftçi hesabı"
denirdi. Bu konuda oldukça tecrübeli
olan rençberler, "Ağustosun yarısı yaz,
yarısı kıştı" diyerek, Minallaya günleri-
ni eski takvime göre başlatırlar, hesap-
lamalarını da ona göre yaparlardı. Belki
de Ağustos ayının bu özelliğini çok

- (5) Tuncer Bağışkan, "Karşılaştırma Yöntemiyle Kıbrıs'ta
Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamalar", Halk-
bilimi, Sayı: 13 (89/1), s.7
- (6) Julien takvimi, 1672-1916 yılları arasında Osmanlı İm-
paratorluğu tarafından "Mali-Rumi" adıyla kullanılıyor-
du. (Pertev Nalî Boratav, 100 Soruda Türk Folkloru, s.132)
- (7) Sir J.T. Hutchinson and C.D. Cobham, A. Handbook of
Cyprus, London, 1904, s.90
- (8) Julien takvimi, Gregorien takvimini 13 gün geriden
izlemektedir. Dolayısıyla Julien takvimindeki 1 Ağustos
gününe, şimdiki Gregorien takvimindeki 14 Ağustos
günü tekbül etmektedir. Ancak İngilizler Gregorien
takvimine geçerken, 3 Eylül, 1752 tarihinden sonra
gelen günün 14 Eylül, 1752 olmasını kararlaştırdıkların-
dan, Julien takvimi, İngilizlerin kabul ettikleri Gregorien
takvimini 10 gün geriden izlemektedir.

uzun yıllar önce keşfeden bu insanlar, minallaya hesaplamalarını ağustos ayına dayandırmışlar ve zamanla geliştirip son şeklini vermişlerdir.

Minallaya sisteminin Julian takvimine göre 1 Ağustos'da başlatılması itibarıyla Kıbrıs genelinde bir birlik olmasına karşın, sistemin çalıştırılmasında bölgesel farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların, eski ile yeni takvim kargaşasından ve bölgesel gözlemlere göre sistemde bazı değişiklikler yapılmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Bugüne kadar Kıbrıs genelinde yaptığımız araştırmalar, minallaya sisteminin üç değişik yöntemle hesaplandığını ortaya çıkartmıştır.

2.1 DİZDARKÖY MİNALLAYA SİSTEMİ (9)

20 yıldan beri minallaya hesaplaması yapan ve bunu da Dizdarköy'deki 90 yaşındaki bir Rumdan öğrendiğini söyleyen Ertoğrul Ertürk'ün (K.K.299) 1990-1991 yıllarına ait minallaya şemasını vererek sistemin çalışma şeklini açıklamaya çalışalım.

Bu sisteme göre minallayanın ilk üç günü Ağustos ayına ait olduğundan bu günlerde gözlem ve hesaplama yapılmamaktadır. Bu günlere Rumca olarak "Aguston, Baguston ge bali aguston" (Türkçesi: Ağustos, bagustos ve yine ağustos) denirdi. Daha sonra gelen günlerin her biri bir aya tekabül etmektedir. 17 Ağustos günü ağustos ayına, 18 ağustos eylül, 19 Ağustos ekim, 20 ağustos kasım, 21 ağustos aralık, 22 ağustos ocak, 23 ağustos şubat, 24 ağustos mart, 25 ağustos nisan, 26 ağustos mayıs, 27 ağustos haziran ve 28 ağustos temmuz ayına tekabül etmektedir.

Minallaya günlerine girildiğinde, sabah saat 10'da, öğleden sonra saat 4'de, ikindin ve akşam olmak üzere hava dört kez kontrol edilir. Saptanan bulgular bir yere kaydedilir. Kontrollerde bulutların açık ya da koyu renk olması, bulutların hareket yönleriyle saatleri, havanın sisli ya da temiz (bulut-

suz) olup olmadığına bakılır. Söyendiğine göre minallaya günlerinin iki özelliği vardır. Birinci özelliği, sadece bu günlerde "işaret bulutu" adı verilen bir bulutun (parçalı bulut) tam saat 10'da güneybatıdan belirip, koyu ya da açık bir renk alarak doğuya doğru hareket etmesidir. İkinci özelliği ise sabahları toprağın nemli (rutubetli) olmasıdır. Yaz mevsiminin hiçbir ayında minallaya günlerinde olduğu gibi gökyüzünde bulut, topraktaysa nem olmazmış.

Minallaya günlerindeki kontrollerde saptanan bulgular, tekabül ettikleri aydaki havanın durumunu belirlemeye yardımcı olmaktadır.

- Sabah sisli ise ayın ilk haftasında (yarısında) ya yağmur ya da afat olacak demektir.
- Bulutsuz havada sabahleyin çiğ olmuşsa, o güne rastlayan ayda yağmur yağacak demektir. (Eğer bulutlu havada çiğ yapmışsa (ki çiğ yapmazmış) o yıl kesat gelecek dememiş) (K.K.288)
- Sabah saat 10'da güneybatı yönü hafif bulutluysa, ayın ilk 15'inde hafif yağmur yağacak demektir. Koyu renk bulutluysa ayın ilk onbeşinde kuvvetli yağmur var demektir. (Yağmur bulutları için "Havanın ardı yükü", "Hava yükü", "Hava giyindi" sözcükleri kullanılmaktadır.)
- Saat 4'de hava bulutluysa, ayın 15'inde ya da birkaç gün sonra yağmur yağacak demektir.
- Geceleyin evin dışına konan iacir yaprağının altı nemlenirse, yağmur yağacak demektir. (Karpaz bölgesi uygulaması) (K.K.299)
- Bulutsuz temiz havalarda yağmur yağmayacağı anlamına gelmektedir.
- Koyu renk bulutlar "mutlaka yağmur var", açık renk bulutlara "Az yağmur var" anlamına gelmektedir.

(9) Uç ayı sistemi ayırdı edilmek için köy isimleri nazari olarak verilmiştir.

ber hesabı") 1 ağustos'da (şimdiki takvime göre 14 ağustosda) başlatıldığını söylemiştir. Mustafa Gabardi'nin eski hesaba göre yaptığı minallaya sisteminde, 1 ağustos günü ağustos ayına, 2 ağustos eylül ayına, 3 ağustos ekim ayına, 4 ağustos kasım ayına, 5 ağustos aralık ayına, 6 ağustos ocak ayına, 7 ağustos şubat ayına, 8 ağustos mart ayına, 9 ağustos nisan ayına, 10 ağustos mayın ayına, 11 ağustos haziran ayına ve 12 ağustos temmuz ayına tekabül etmektedir. (11)

Minallaya günlerinde bulutların izlenmesinin yanı sıra, bulutsuz havalarda çiğ olup olmadığına bakılırdı. Eğer bulutsuz bir havada çiğ olmuşa, o günkü minallaya gününe tekabül eden ayda yağmur yağacağına yorumlanırdı. (Bulutlu havalarda çiğ olması halinde yılın kurak (kesat) gideceği varsayıldı).

2.3 LARNAKA-BAF YÖRESİ MINALLAYA SİSTEMİ

Geçmişte minallaya sistemiyle ilgilenen emekli öğretmenlerden Hayri Ali Rauf hoca (K.K.282) (12), MINALLAYA GÜNLERİNİN eski takvime göre 1,2 ve 3 ağustos günleriyle başlatıldığını (şimdiki takvime göre 14,15 ve 16 ağustos) söylemiştir. Bu sisteme göre 1,2 ve 3 ağustos günleri ağustos ayına (ağustos, ağustos ve yine ağustos denirdi). 4 ağustos günü eylül ayına, 5 ağustos ekim ayına, 6 ağustos kasım, 7 ağustos aralık, 8 ağustos ocak, 9 ağustos şubat, 10 ağustos mart, 11 ağustos nisan, 12 ağustos mayıs, 13 ağustos haziran ve 14 ağustos temmuz ayına tekabül etmektedir. (13)

2.4 SONUÇ

Kıbrıs'ta Julian takvimini esas alarak yağın olarak kullanılan minallaya uygulamaların kaynağı şimdilik kesinlikle bilinmemesine karşın, Anadolu'da Uşak ilinin Ulubey ilçesine bağlı İnay köyüyle (14), Güney Anadolu'daki (antik Kilikya) Türkmen oymakları (15). tarafından da bilindiği öğrenilmektedir.

Uşak yöresindeki benzer uygulamalar

"Eyamboor", "Eyambaur" ve "Eyyam-ı Bahur" (çok sıcak günler- yerden yükselen buhar günleri) adlarıyla bilinmektedir. İnay köyündeki kaynak kişi, bu günlerle ilgili şu bilgileri vermektedir: "... şimdi önceden eski ağustosun birinden on ikisine kadar harman yerinde geç galırdık. Bu günlerde hava bi gışlanıı değişir. Burlada bi yorum yapadık kendimizce. O on iki günü, on iki aya yoralardı. Rüzgârın ne taraftan estini, yağmur yadinen, o gış garın bol olceni söylerleridi."

Güney Anadolu'daki Türkmen oymakları hakkında bilgi veren Ali Rıza Yalman (Yalkın) ise, "Buhur günü" (ya da "Buhar Günleri") olarak bilinen bu günlerle ilgili şu bilgileri vermektedir: "Türkmen takviminde, bağ bozumu zamanını işaret eden kuyruklu yıldızın doğumunun ilk 12 gününe (31 Temmuz-11 Ağustos) buhur günleri denir. Halk buhur günleri hakkında şöyle bir tecrübe yapar. Buhur günlerinin birinci günü sene içindeki bir ayın nasıl geçeceğine işaret sayılır. Mesela: Buhur günlerinin birinci günü hava bulutlu olur ve batı rüzgârı eserse, Eylül ayı yağmurlu ve çift ayı olarak geçer. İşte bu şekilde buhur günlerinin her gününün halk tarafından bulutlu ve rüzgârlı olup olmadığına bakılarak (bu günlere tekabül eden ayların) açık veya yağmurlu geçip geçmeyeceği anlaşılır. Çok bulutlu ve çok rüzgârlı buhur günlerinden kışın şiddetli geçeceğine inanılır." (Türkmenlerde 1'inci

(10) Mustafa Gabardi'nin 1990-1991 yılına ait minallaya hesaplamaları ekim ve kasım aylarını yağmurlu, diğer ayları ise çok az yağmurlu göstermektedir.

(11) Aynı sistem için bak: H.R.Siber, aynı eser, s.28-29,76

(12) Aynı hesaplama yöntemi Marona ve Aytottoro köylerinde de saptanmıştır. (Has-Der arşivi)

(13) Aynı sistem için bak: H.R.Siber, aynı eser, s.29,76

(14) Dr. Gürbüz Erginer, Uşak Halk Takvimi Halk Meteorolojisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi yayınları: 58, Geleneke, görenek inançlar Dizisi: 1, Ankara, 1984, s.110-112

(15) Ali Rıza Yalman (Yalkın) (Hazırlayan: Sabahat Emir), Cempta Türkmen Oymakları, Cilt:1, Kültür Bakanlığı yayınları: 256, Kültür Eserleri: 14, Ankara, 1977, s.55-57; Nail Tan, "Türkiye Halk Meteorolojisinde Hava Tahmini", I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt: IV, Kültür Bakanlığı- MİFAD yayınları: 21, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 6, Ankara, 1976, s.249-282

buhur günü eylül ayına, 2'nci buhur günü ekim, 3'üncü buhur günü kasım, 4'üncü buhur günü aralık, 5'inci buhur günü ocak, 6'ncı buhur günü şubat, 7'nci buhur günü mart, 8'inci buhur günü nisan, 9'uncu buhur günü mayıs, 10'uncu buhur günü haziran, 11'inci buhur günü temmuz ve 12'nci buhur günü ağustos aylarına tekabül etmektedir.

3. YAĞMUR DUALARI

Ekinlerin ekildiği aylara sonrasında ve özellikle "Sidikli yennar" (sidikli ocak) olarak bilinen ocak ayında yağmurun yağmaması, Kıbrıs insanlarını, ektikleri ekinlerin, besledikleri hayvanların karşılığını alamama kaygısına iter; yağmur duasına çıkmalarını gündeme getirirdi. Yağmur duası yapılırca yağmurun "şakır şakır" yağacağına, sellerin ortalığı götüreceğine inanılırdı."

Kıbrıs'ta 1931 yılı "gıtlık yılı" (kıtlik) olarak anımsanmaktadır. Yağmur en son 27.1.1931 tarihinde yağmış ve ekinler yeterince olgunlaşmamıştı. (K.K. 235) Bu nedenle Kıbrıs'ın tüm yerleşim birimlerinde yağmur duası yapılması zorunlu hale gelmişti.

Kıbrıslı Türklerin yaptıkları yağmur dualarının İslâm inançlarına dayalı olduğu ve büyük bir bölümünün Anadolu etkilerini taşıdığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra bazı Türklerle Rumların yağmur duasına birlikte çıkmaları (16) ve yağmur- la ilgili çoğu manevi inançları benimsemeleri, kuraklıktan çok etkilendiklerinin düşünülmese neden olmaktadır. Böylesi dönemlerde önemli olan, yağmur duasına çıkan kişilerin dinleriyle dilleri değil de, yağmurun yağması için her ne şekilde olursa olsun bir yağmur duasının yapılmasıydı. Zaten o yıllarda aynı, ayrı ve komşu köylerde yaşayan bazı Türklerle Rumların, şimdi olduğu gibi "Türklük" ve "Rumluk" gibi bir sorunları, ya da ayırımlarının olmadığı söylenmektedir. (K.K.255,263)

Belirlenen zamanlarda yağmurun yağmaması durumunda köyün hocasına (o dönemlerde köy öğretmenleri cami-

lerde hocalık da yaparlardı) başvururlar, ondan yağmur duasına çıkması, ya da böyle bir tören için gerekli girişimleri yapması istenirdi. Kıbrıslı Türklerin büyük bir bölümü, şimdi olduğu gibi, yobaz hocalara itibar etmemelerine karşın, yağmursuzluk karşısında onlardan da yardım istemek zorunda kaldıkları söylenmektedir.

Yağmur duasına ne kadar çok kişi katılırsa, yapılacak duanın o kadar çok etkili olacağı inancı yaygındı. Çocukların, hayvanların ve yaşlıların tanrı katında günahsız olduklarına (tanrının sevgili kulları), tanrının onların dualarını ağılayıp yakarmalarını kabul edip, onlar için yağmur yağdıracağına inanılırdı. Bu nedenle çoğu bölgelerdeki yağmur duası uygulamalarında bu üç unsurun hazır bulunmasına özen gösterilirdi. Ancak öğrencisiz yağmur duası düşünülemediğinden, okul öğrencileri Kıbrıs'taki yağmur duası uygulamalarının demirbaşı gibiydi.

Yağmur duası yapılacak yerin belirlenmesinde o yerin coğrafi konumu, durumu ve hocaların tercihi dikkate alınır ve belirlenen o yer sürekli olarak yağmur duası amaçlarıyla kullanılırdı.

Kıbrıs'ta yağmur duası yapıldığını saptayabildiğim yerler şunlardır:

- 3.1 Okullarda
- 3.2 Evlerde
- 3.3 Mezarlıklarda
- 3.4 Şehidalar ile eski kilise yerlerinde
- 3.5 Camilerde
- 3.6 Tekkelerde
- 3.7 Deniz sahillerinde
- 3.8 Derelerde
- 3.9 Havuz ile çoban kuyularının başında
- 1.10 Dağlarda, tepelerde ve ovalarda

3.1 OKULLARDA YAĞMUR DUASI

Okul öğrencileri yağmur duası uygulamalarının demirbaşı sayıldıklarından, öğretmenler sınıflarda onlara "yağmur duası" olarak bilinen Kuran-ı Kerimin 42. Şura suresinin 25. cüzü'nün 28.

(16) Tuncer Bağışkan, "Karşılaştırma Yöntemiyle Kıbrıs'lı Türk ve Rumlarda Ortak inanç ve uygulamalar", Halkbilimi, sayı: 13(89/1),1989, s.7

ayetini ezberletirlerdi. (K.K.116, 186) (17)

Okulda yağmur duası yapılacağında, öğrenciler okulun avlusuna çıkarılıp kibleye taraf saf olurlar ve öğretmenlerinin başkanlığında yağmur duası yaparlardı. Öğretmenleri dua ederken "amin" çekerler, kendilerine ezberletilen "yağmur duası"na sıra gelince de hep bir ağızdan okurlardı. Dua sırasında avuçlar öne uzatılıp göğe doğru açılır ve bu duanın "Rahmetuhu" bölümünde avuç içleri yere doğru çevrilerek aşağı-yukarı doğru (yağmurun yağışını gösterir şekilde) sallanırdı. (K.K.44,275)

3.2 EVLERDE YAĞMUR DUASI

3.2.1 Evlerde iki rekât namaz kıldıktan sonra, camilerde olduğu gibi, "niyet ettim yağmur duası yapmaya" denilerek yağmur duası (takviyeli) okunurdu. (K.K.133)

3.2.2 Bir Karafatma böceği (hamam böceği) ya da Temreği böceği yakalanıp bir tencere kapağının altına konurdu. (18). Bu arada böceğe "Dua et de yağmur yağsın" diye tembih de edilir-di. Böceğin ordan kurtulabilmesi için yağmur duası yapacağına inanılırdı.

3.2.3 "Kırkbir düğümlü" (boğumlu) asma dalının her boğumuna (filiz yerine) bir yasin okunur, dualar bitince de asma dalı topırağa gömülürdü. (19)

3.2.4 Lapta'da, 41 boğumlu bir asma dalının her boğumuna bir yasini şerif okunur ve yedi kez sarılarak yuvarlak hale getirilip iyice bağlanırdı. (20) Okunan dualar önce efendimize, sonra da Mikail Aleyhiselâm'ın ruhuna başışlanırdı. (21) İşlem sonrasında da pirilli (bilye) büyüklüğünde 41 adet küçük taşın üzerine yetmiş bin tane "Ve hüvelleziy" le başlayan yağmur duası okunur; bu taşlar bir torbaya

konup ağzı sıkıca bağlanırdı. Daha sonra 41 boğumlu asma dalı bir su havuzuna, ya da su dolu bir kazana atılır, üzerine de taşla dolu torba konurdu. (K.K.82,83)(22)

Bazen suya konan asma dalının üzerine, asma dalını bastırması için sadece büyük bir taş konurdu. (K.K.83) Asma dalının üzerine konan taşların asma dalını bastıracağı sürece yağmurun devam edeceğine, çok bastırması halindeyse yağmurun afete dönüşeceğine inanılırdı. Afete dönüşen yağmurun durması için asma dalı sudan çıkarılıp bir yere asılırdı. (Asma dalı yağmur duası amaçlarıyla birkaç kez, ya da çürüyene kadar kullanılırdı; çürüyünce de yerine başka bir asma dalı temin edilirdi. (K.K.82,83)

3.3 MEZARLIKLARDA YAĞMUR DUASI

Ovgoroz (Ergazi) köyünde ölü gömülüp sorusu verildikten sonra, mezarın çevresinde bir de yağmur duası yapılırdı. (23) Mezarlıkta yağmur duası yapıldığında selli yağmurların başladığı iddia edilmektedir. (K.K.112)

- (17) Ve hüvelleziy yünezsilül gayse min Ba'adi ma Kânetü ve yenşürü rahmetehu ve hüvel veliyyül Hamiid (Türkçe tercümesi: Odu ki (kulları) umutlarını kestikten sonra yağmurunu indirir, rahmetini her tarafa yapar. O velidir, övülmüştür)
- (18) Engin Anıl, "Yağmur Duası", Halkbilimi, Sayı: 87/2 (Sayı:5), Halk Sanatları Derneği yayını, Kefkoşa, Haziran 1987, s.27-28
- (19) Engin Anıl, aynı dergi, s.29
- (20) Aynı uygulama Isparta'da da saptanmıştır. (Doç.Dr. Orhan Acıpayamalı, "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psikolojik Sosyal Açısından İncelenmesi" A.Ü.Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt: XXI, sayı: 1-2, 1963, s.20; Bayrı, Isparta'da yağmur duası, s.1286
- (21) Tanrının dört meleğinden biri olan Mikail Aleyhiselâm'ın Ramazan'ın 15 gün kala-Mart 15'inde-dünyayı idaresine alıp yağmur yağdıracağına, kullarına rızık dağıtacağına inanılmaktadır. (K.K.83)
- (22) 70 bin taş kullanılarak yağmur duasının yapılması Ulubolu, Isparta, Ankara (Bayındır), Konya gibi yerlerde saptanmıştır. (Acıpayamalı, aynı eser, Cilt: XXI, s.5,6, 16)
- (23) Aynı uygulama Ankara'da da saptandı. (Acıpayamalı, aynı eser, s,9)

3.4 ŞEHİDA (YATIR) MEZARLARI İLE ESKİ KİLİSE YERLERİNDE YAĞMUR DUASI

3.4.1 Cuma namazını kılip camiden çıkan Yorgoz köylüleri, önce köy içindeki "Hacının Mezarı" olarak bilinen adak yerinde yağmur duası yaparlar, sonra da köy ile Kormacıit (Koruçam) köyünün arasındaki Aya Mavri harabe kilisesine yaya olarak gidip orda da bir yağmur duası yaparlardı. Dua bitince toplu halde köye dönülürdü. (Yorgozlu Rumların da Türklerden ayrı olarak aynı yerde yağmur duası yaptıkları söylenmektedir) (K.K.177,179)

3.4.2 Eskiden Gunellis olarak bilinen Gönyeli'nin çevresindeki harabe kiliselerle gidilip yağmur duası yapılırdı. (K.K.160,4)

3.5 CAMİLERDE YAĞMUR DUASI

Eylül-Ekim aylarından başlayarak Mart-Nisan aylarına kadar camilerde Cuma namazından sonra yağmur duası yapılması adettendi. Yağmur duası yapmak hocaların görevleri arasındaydı. Cuma namazından sonra hoca "şimdi yağmur duası okunacaktır" diyerek cemaatı uyarır, böylece yağmur duasının okunmasına başlanırdı.

Lefke'deki Yukarı Cami'de (Mina-reli Cami-Pir Paşa Camisi- Pir Osman Paşa Camisi) yapılan yağmur duası o kadar çok ilgi görmüş ki, Cemaat caminin önündeki Son Cemaat Yerini de doldurup dışarıya taşarmış. (K.K. 270)

3.5.1 Öğrenciler, Cuma günleri öğretmenlerinin başkanlığında camiye gidip cuma namazı kılarlar ve namazdan sonra da yapılan yağmur duasına katılırlardı.

(Koççina, Galatya-Mehmet-çik-, Gönyeli, Aya-Dilekkaya-, Aynikola -Esentepe-Marona-Uluçam-, Yukarı Lefkara, Vreçça) (K.K.138,139,160,163,173,215, 229, 256,257)

3.5.2 Camide ilâveli Yağmur duası okunurken eller öne doğru uzatılıp avuç içleri göğe doğru açılır ve amin çekilirdi. Vehü-velleziiyle başlayan yağmur duasına sıra gelince avuç içleri yere doğru çevrilerek aşağı-yukarı doğru sallanırdı. (K.K.44, 95, 96, 186, 162,163)

3.5.3 Eskiden Polemitya köyünde yağmursuzluktan etkilenenler "Yağmur yağsın da köylüleri camide yedireyim" diye adakta bulunurlar; yağmur yağınca da adaklarını yerine getirirlerdi. (K.K.174)

3.5.4 Yağmur duası yapacak 40 erkek camide toplanırdı. Bu arada köyün kadınları, tecrübeli bir kadının başkanlığında evde 7 çeşit yemek pişirirler ve pişirdikleri bu yemekleri 7 ayrı tabak içinde camiye gönderirlerdi. Yağmur duası tamamlanınca önce yemekler yenir, sonra da caminin etrafında 7 defa (ya da 3 defa) dönülürdü. Bu sırada caminin etrafına para atılırdı. (K.K.174)

3.5.5 Ay.Yorgi (Kavaklı) köyünün yağmursuzluktan etkilenen zenginleri Herse (Resi-etli bulgur Pilâvi-) yapıp halkı yedirirler (yıl: 1938); sonra da camide yağmur duası yapılırdı. (K.K.263 Bazen camideki yağmur duası bittikten sonra yapılan herse yenirdi. (K.K.162,163)

3.6 TEKKELERDE YAĞMUR DUASI

Bugüne kadar yapılan araştırmalarda, sadece Lefkoşa'daki Mevlevi

Tekkesi'yle Timbu köyü (Kırklar) yanındaki Kırklar Tekkesi'nde (K.K. 162,163) yağmur duasının yapıldığı saptanmıştır. Bunların yanısıra büyük tekkeler arasında sayılan Lárnaka'daki Hala Sultan Tekkesi ve Magosa'daki Kutup Osman Tekkesi'nde de yağmur duası yapıldığı söylenmektedir.

Öğretmenler öğrencilerini toplayıp Lefkoşa'daki Mevlevi Tekkesine götürürlerdi. Öğrencilerle müridlerin oluk altlarından topladıkları küçük çakıl taşları Şeyhlerin önüne konurdu. Şeyhler de taşların herbirinin üzerine Vehüvellezyle başlayan yağmur duasını okuyup bir torbaya koyarlardı. Öğrenciler de amin çekerlerdi. Taşların üzerlerine okununca, torbanın ağzı sıkıca bağlanır ve tekkedeki havuzun üstünü örtün çardağa bağlanırdı. Dualar bitince çardağa bağlı torba çözülüp havuza bırakılırdı. (24)

Lefkoşa halkının Mevlevi Tekkesinde yağmur duası yapmak için önce Sarayönü meydanında toplandıkları ve toplu halde Tekkeye giderlerken Yağmur Duası ezgisini okudukları öğrenilmektedir. (25)

Kırklar Tekkesi'nin yanındaki Balıkıte (Bahkesir) ile Aya (Dilekaya) köylüleri Cuma günleri Kırklar Tekkesine gidip yağmur duası yaparlardı. Ancak bir gün önceden köydeki kuzularla koyunlar birbirlerinden ayrılarak aç bırakılırdı. Köyün zenginleri ya da köylüler kendi aralarında para toplayarak kurbanlık bir davar satın alırlar ve yarma (bulgur) temin ederlerdi. (26) (K.K.162,163) Ertesi gün köy camisinde namaz kılınıktan sonra (ya da namaz kılınmadan). (K.K. 162,163) hocaların öncülüğünde kadınlar, erkekler, talebeler ve aç bırakılan koyunlarla kuzular Tekkeye doğru yürüyüşe geçerlerdi. Yolda giderken ağlayarak ilâhiler okunur, bunlara aç bırakılan kuzularla koyunların melemeleri eklenirdi. Tanrının,

aç bırakılan hayvanlarla, ağlayarak dua eden çocuklara acıyarak onlar için yağmur yağdıracağına inanılırdı. Tekkeye varılınca götürülen kazanlar kadınlar tarafından tekkenin aşevisine yerleştirilir, erkeklerse kurbanlık davarı keserlerdi. Kadınlar aşevinde herse (27) yaparlarken, öğrencilerle erkeklerse iki rekât hacet namazı kılıp Fatiha, Tövbe ve İstığfar sureleriyle yağmur duasını okurlardı. Daha sonra toplu halde türbedeki mezarlar ziyaret edilir; "Allahümme mesalli alâ" ilâhisi okunarak türbenin içi dolaşılır ve adakta bulunulurdu. Kadınlar tarafından pişirilen herse (ya da etli bulgur pilâvi) tekkenin sündürmesinde yendikten sonra toplanılıp köye dönülürdü. (K.K.162,163) (28)

3.7 DENİZ SAHİLİNDE YAĞMUR DUASI

3.7.1 YAĞMUR DUASI YAPILAN YERLER

Kıbrıs'ta yağmur duaları genellikle camilerde, suları ilgili yerlerde ve özellikle deniz sahillerinde yapılması tercih edilirdi. Kıbrıs'ta yağmur duasının yapıldığı birçok sahil bulunmasına karşın, sadece aşağıda belirtilenlerin adları saptanabilmiştir.

Bu yerlerin büyük bir bölümünün eski eser alanı olduğu ya da eski eser alanlarının yakınında bulunmaları dikkati çekmektedir.

- Evdim Şehitliği (K.K.44,94)
- Terazi Denizi (K.K.255)

- (24) Tuncer Bağışkan, "Lefkoşa Mevlevi Tekkesi", Kıbrıs Kültür Sanat Eki, 24 Nisan, 1990, s.7
- (25) Yılmaz Taner-M.İslamoğlu, Kıbrıs Türkleri ve Oyun Havaları, Lefkoşa, 1979, s.91
- (26) Engin Anıl, "Yağmur Duası", Halkbilimi, s:87/2 (Sayı:5), Halk Sanatları Derneği Yayını, Lefkoşa, haziran, 1987, s.27-28
- (27) Herse'nin Hasan Hüseyin'in çorbası olduğu söylenilmektedir.
- (28) Tuncer Bağışkan, "Kırklar Tekkesi", Kıbrıs Gazetesi Kültür Sanat Eki: 2 Ekim, 1990, s.7

- Arçiez (Dohni'de) (K.K.255)
- Kazafana (Ozanköy) Denizi (K.K.155)
- Laçi Denizi (Poli'de)(K.K.207)
- Kumyalı Denizi (K.K.201)
- Püsküllü'nün Bahçesi (Karakız-Girne) (K.K.171)
- Mağusa Boğazı (K.K.118)
- Vikla (Baf) (K.K.94)
- Lapta'da Gücsüzler Yurdunun olduğu yer (K.K.83)
- Manduga'daki Argona (Ayer-gona mevkii denizi)(K.K.258)
- Dimi Denizi (K.K.221)
- Delik Denizi (Mağusa) (K.K.43)
- Pamuklu (Tavro) ile Çayırova (Aytottoro) arasındaki Çukurova mevkii denizi (29)

3.7.2 DENİZ KENARINA GİDİŞ HAZIRLIĞI

- Köyün hocası, çevre köylerle teması kurmak ve yağmur duasının büyük bir katılımıla gerçekleşmesini sağlamak için görevlendirilirdi. (K.K.221, 119, 120,139,94,44,9)
- Yağmur duasının yapılacağı günden bir gün önce (genellikle Perşembe günü) köye dellâl çıkartılarak, Cuma günü namazdan sonra deniz kenarına gidilip yağmur duası yapılacağı duyurulurdu. (K.K.119,120,139,255)
- Köyün varlıklı kişileri yağmur duasında yapılacak herse için gerekli malzemeleri (kurbanlık hayvan, yarma (bulgur), odun ve kazan gibi) temin ederlerdi. (K.K.221) Bazen çobanlar, hayvan, rençberlerse yarma (bulgur) bağışında bulunurlardı. (K.K.9, 44,94)
- Yağmur duasına katılacak olanlar, evlerinin kibleye bakılan tarafındaki olukların altından 41 adet taş toplar-

lardı. (K.K.43)

- 7 veya 40 düğümlü (boğumlu) asma dalları temin edilirdi. (K.K.131,132)
- Bir gün önceden koyun, keçi ve inek gibi hayvanlar yavrularından ayrılırlar ve aç bırakılırlardı. (K.K.94)(30)
- 70 bin taş temin edilip üzerlerine "Euzu Besmele" çekilerek takviyeli yağmur duası okunur, üzerlerine üfürülür (avsınlanır) ve okunan dualar 70 bin şehabeye (Muhammet'in yakınları ile onunla konuşan kişilere) bağışlanırdı. Bu taşlar bir torbaya konup ağzı sıkıca bağlanırdı. (K.K.83)

3.7.3 YAĞMUR DUSASINA KATILANLAR VE DENİZ KENARINA GİDİŞLERİ

- Bölgenin ünlü okumuşları okul öğrencileriyle birlikte (gruba köyden isteyenler de katılırdı) deniz kenarına giderler, orda dua ederler ve sahilden topladıkları pirilli (bilye) büyük-lüğündeki 40'ar taşın üzerine birer yağmur duası (Vehüzellezy' le başlayan dua) okuyup denize atarlardı. (K.K.43,94,110,112,118, 121,126,136,138,171,201,207,251, 253)
- Köyün Türk ve Rumları, köy hocasının, ya da hocayla papazların başkanlığında toplu halde deniz kenarına giderlerdi. (K.K.155,201,255) Deniz kenarına giderken ağlayarak dualar (ilâhiler) okunurdu. (K.K.201)

(29) Gölcin Erkmen, "Anılarda yağmur Duası", Halkbilimi, sayı: 87/1, Has-Der yayını, Lefkoşa, Nisan 1987, s.28 (Bu yerde Türklerle Rumlar yağmur duası yaparlardı. Ancak aynı günde yaptıkları aynı duaları ayrı ayrı yerlerde yaparlardı ve herkesin duaları kendi dillerinde olurdu)

(30) Hayvanların yavrularından ayrılma nedeni; ertesi gün yağmur duası yapılacak yere giderlerken aşıktan melemleri (ağlamaları) ve tanrının da onlara acıyarak yağmur yağdırdığı inancı.

- Deniz kenarına genellikle toplu halde ve yaya olarak gidilirdi. Eğer deniz kenarında yemek pişirilecekse, yüklerin taşınması için eşeklerle öküz arabaları da götürülürdü. (K.K.221)
- Çevre köylerdeki insanlar bir yol ağzında buluşurlar ve elbiselerini çıkartıp ters giydikten sonra denize doğru yürüyüşe geçerlerdi. (K.K.123) (31)
- Açlıktan meleyen (ağlayan) hayvanlarla birlikte deniz kenarına gidilirdi. (K.K.94)
- Yağmur duasına tüm köylüler katılırdı. (Fakirler yapılıcak yemeklerden yemek için yağmur duasına katılırlarmış) (K.K.94)

3.7.4 DENİZ KIYISINA VARIŞ VE YAĞMUR DUASI

- Deniz kıyısına ulaşılmca hoca asasını denizin kıyısına diker ve orada kurbanlık hayvanlar kesilirdi. (K.K.94) Duadan önce kıyıya üç (K.K.221) ya da 40 (K.K.94) boğumlu asma dalı gömülürdü. Söylenildiğine göre, gömülen asma dalları yer yüzüne çıkabilmek için onlar da yağmurun yağması için dua ederlermiş. (K.K.94,221) (Dua bitip de köye dönüleceğinde asma dalı gömüldüğü yerden çıkartılırdı.)

Daha sonra hocalar, erkekler ve öğrenciler deniz kenarındaki tatlı su kuyularında abdest alıp namaz kılarlar (K.K.44,94), Mevlit ya da yasin okunur, amin çekilir, kollar öne uzatılıp dua edilir ve avuç içleri yere çevrilerek aşağı-yukarı doğru sallanırdı. Bazen bu işlem, taşlar ile asma dalları denize bırakıldıktan sonra yapılırdı. (K.K.44,94)

İşlem sonrasında hocalar (okumuşlar) halka olup otururlar, kadınlar herse pişirmeye başlarlar ve çocuklarsa deniz kenarından topladıkları küçük taşları hocaların ortasına götürüp bırakırlardı. Hocalar bu taşların her birine Vehüvellezly'le başlayan duayı okuyup bir torbanın içine atarlardı. Taşlar 7 ayrı torbaya konup ağızları sıkıca bağlanırdı.

Bu arada köyden getirilen 7 ya da 40 boğumlu asma dallarının her boğumuna bir yasin okunur, demet yapılıp bağlanırdı. Önce denizin biraz içerisine asma dalları bırakılır, üzerlerine de taşla dolu torbalar konurdu. İşlem sonrasında dua edilir, kadınların pişirdikleri herse yenir, balıkların da yemesi için bir kısmı denize atılır ve köye dönüş hazırlığı yapılırdı. (Dua sonrasında köye varmadan yağmurun yağdığı iddia edilmekte-dir) (K.K.44,94,221,258)

- İçinde 70 bin taşın bulunduğu torbaya büyük bir taş bağlanıp denize sarkıtılırdı. (K.K.83,94)
- Denize ulaşılmca deniz kenarından 40'ar taş toplanır, herbirinin üzerine Vehüvellezly'le başlayan yağmur duası okunur ve bu taşlar bir torbaya konurdu. Taşlar bitince, torbanın ağız sıkıca bağlanıp denizin içine bağlanırdı. (K.K.155)

Cemaat bazen 40 tane dua okuyup torbaya koyarken, hoca da 7 ya da 40 boğumlu asma dalının her boğumuna birer yasin okurdu. İşlem sonrasında asma dalı denize bırakılır, üzerine de taşlarla dolu torba

(31) Elbiselerin ters giyilmesi Anadolu'daki Kadırlı, İstanbul, Konya, Soma gibi yerlerde de saptanmıştır. (Acıpayamli, s.12,13 vd) (Bayrı, Konya'da Yağmur Duası, s.8)

konurdu. (K.K.44,94,258)

- Bazen taşlarla birlikte asma dalları da torbaya konup sıkıca bağlanır ve bu torba denize bırakılırdı. (K.K.131,132) Bazen taşların üzerine dua yazıldığı da söylenmektedir.
- Çocukların dua okumasını bilmemeleri halinde, sadece deniz kenarından taş toplayıp hocalara verirler, onlar da üzerlerine dua okuyup bir torbaya koyarlardı. Torba dolunca ağzı sıkıca bağlanır, köyün en yavaş, saf ve kuvvetli çocuğunun sırtına vurulup denizin biraz içerisine götürüp bırakması ondan istenirdi. (K.K.123)

Bazı yerlerde çocuklar deniz kenarından 40'ar taş toplarlar ve hoca her duayı okuyup onlara karşı üfürdükten sonra, ellerindeki taşlardan birini denize atarlardı. (K.K.255)

3.8 DERELERDE YAĞMUR DUASI

3.8.1 YAĞMUR DUASI YAPILAN DERELER

Kıbrıs'ta yağmur duası yapıldığını saptayabildiğim dereler şunlardır:

- Stavrogonno (Aydoğan) deresi (K.K.222)
- Gambilli (Hisarköy) deresi (K.K.175)
- Drimito (Tremithios) Deresi (K.K.237)
- Evretu Deresi (K.K.250)
- Mandrez (Hamitköy) Deresi (K.K.73)
- Finike Deresi (K.K.266)
- Ayyorgi (Kavaklı) Deresi (K.K.263)
- Diyarizo Deresi (K.K.213)
- Elye (Doğancı) Deresi (K.K.241)
- Aloda (Atlılar) kövü köprüsü yanındaki Kamışlık (Sulu kamışlık) (K.K.235)

3.8.2 DEREYE GİDİŞ HAZIRLIĞI

- Bir gün önceden koyunlarla kuzular birbirlerinden ayrılır ve aç bırakılırlar. (K.K.218, 237, 261) (Yağmur duası dönüştü, aç bırakılan hayvanlar yedirilir, kuzular koyunların yanına salıverilirdi. (K.K.250)
- Yağmur duası için köye bir hoca çağrılırdı. (K.K.235)
- Yağmur duasına çıkacak olanlar evlerinin oluk altlarından 40'ar küçük taş toplarlardı. (K.K.235)
- 40 boğumlu asma dalı temin edilirdi. (K.K.175,213,263)

3.8.3 YAĞMUR DUASINA KATILANLAR VE DEREYE GİDİŞLERİ

- Okul öğrencileri (K.K.237,250)
- Kadınlar yemek pişirmek için yağmur duası törenlerine katılırlardı. (K.K.250)
- Kadınlar yağmur duası törenlerine katılmazlardı. (K.K.175)(32)
- Köyün ya da çevre köylerin Türk ve Rumları dereye birlikte giderlerdi. (K.K.263)
- Ay.Yorgi köyünün Türk ve Rumlarıyla Mamonya köyünün Rumları birlikte dereye giderlerdi. (K.K.263)
- Camide Cuma namazına gidenler derede düzenlenen yağmur duasına katılırlardı. (K.K.263)

3.8.4 DEREYE VARİŞ VE YAĞMUR DUASI

- Stavrogonno köyü (Aydoğan) camisinde 40 boğumlu asma dalının her boğumuna bir yasin okunurdu. İşlem sonrasında camiden çıkıp dereye gidenler asma dalını boyuna olmak kaydıyla dere yata-

ğına gömerlerdi. (K.K.222)

- Dere kenarında hoca yağmur duasını okurken katılanlar da amin çekerlerdi. (K.K.263, 266) Köyden getirilen üzerine yasin okunmuş 40 boğumlu asma dalı dere yatağına gömüldükten sonra köye geri dönülürdü. (K.K.263)
- Dereye gidenler toprakla abdest alıp iki rekât namaz kılarlardı. Namaz bitince, dereden toplanan taşların (3,5,7 veya 40) üzerine Vehüvlezy'le başlayan birer dua okunup teker teker dereye atılırdı. (K.K.73)
- Dere kenarında dua edilir, amin çekilir ya da namaz kılınırdı. Katılanlar dere yatağından topladıkları 40'ar taşın her birine teker teker vehüvlezy'le başlayan duayı okuyup bunları dereye atarlardı. (K.K.213,237,250) Köyden getirilen 40 boğumlu asma dalı dere yatağına gömüldükten sonra köye dönülürdü. (K.K.213,263)
- Küçük taşlarla üç boğumlu kamışların üzerine Vehüvlezy'ye başlayan dua okunup dereye ya da havuza atılırdı. Ordan ayrılanlar bazen camiye gidip bir de yağmur duası yaparlardı. (K.K.175)
- Herkes dere yatağından 40'ar taş toplardı. Herbirinin üzerine Vehüvlezy'le başlayan dua okunup bir mendile konurdu. Taşlar bitince mendil (ya da torba) dere yatağına gömülürdü. (K.K.261) Bazen bu mendil köye getirilip köyün su yalağına (ya da sarnıca) atılırdı. (K.K.218, 261)
- Dere kenarında yağmur duası yapılıp amin çekildikten sonra, evlerin oluk altından

toplanıp dereye götürülen taşların her birinin üzerine Vehüvlezy'le başlayan bir dua okunup dereye atılırdı. (K.K.235)

3.9 HAVUZ İLE ÇOBAN KUYULARININ BAŞINDA YAĞMUR DUASI

3.9.1 YAĞMUR DUASI YAPILAN

YERLER

Cuma namazına katılan köylülerle okul öğrencileri, namaz bitince yağmur duası yapmak için köyün havuzuna giderlerdi. Şimdilik sadece aşağıdaki köy havuzlarında yağmur duası yapıldığı saptanabilmıştır.

- Gambilli (Hisarköy) havuzu (K.K.175)

- Malya (Bağlarbaşı) havuzu (K.K.264)

- Aynikola'daki (Esentepe) Meletse ile Gamışlık havuzları (K.K.210,211)

Ayrıca köylerdeki çoban kuyularına, üzerlerine Vehüvlezy'le başlayan yağmur duası okunan taşlar, besemele çekilip tek tek atılırdı. (K.K.112)

3.9.2 HAVUZ BAŞLARINDA YAĞMUR DUASI

- Camiden çıkanlar köy havuzunun başına giderlerdi. Hoca, 40 boğumlu (dügümlü) asma dalının her boğumuna bir yasin okur, katılanlara amin çekerlerdi. İşlem tamamlanınca asma dalı havuza konurdu. (K.K.264)

- Aynikola (Esentepe) camisinden çıkanlar, köy havuzunun çevresinden topladıkları 40 ya da 41 adet taşın her birine birer Vehüvlezy duası okurlardı. Üzerine okunan taşlar bir torbanın içine konurdu. Taşlar bitince, hoca torbanın içine okuyup üfürür ve torbanın ağız

sıkıca bağlanarak havuzun içine atılırdı. (K.K.210,211)

3.9.3 KUYULARDA YAĞMUR DUASI

Yağmur gecikince, Sinde (İnönü) köyünün ileri gelenleriyle okumuşları toplanıp yağmur duası yapılmasına karar veriler ve köyde ismi tek olan bir kişiyi belirlerlerdi. (Köyde Fitnet adında tek bir kişi olduğundan genellikle bu kadın belirlenirdi) Bu kişiden o yıl tarlaya ilk buğdayı eken (saçan) kişinin evinin damından bir kiremit çalması istenirdi. Gece olunca belirlenen kişi, köylülerin yardımıyla o kişinin damına çıkıp bir kiremit çalardı. Çalınan kiremit köyün hocasına götürülürdü. Hoca kiremitin üzerine okuyup üfürdükten sonra, kiremiti çalan kişinin bunu götürüp sulu bir kuyuya atmasını isterdi. (K.K.106) Bu kiremitin suda ıslandığı gibi, yağmurun yağmaya başlayıp damdaki diğer kiremitleri de ıslatacağına inanılırdı. (Bir bütünün bir tekine yapılanların, tümüne de yapılmış olacağı inancı) (33)

3.10 DAĞLARDA, TEPELERDE VE OVALARDA YAĞMUR DUASI

3.10.1 YAĞMUR DUASI YAPILAN YERLER

Yağmur duası yapıldığını saptayabildiğim yerler şunlardır:

- Lefkoşa'daki şimdiki Türk Sen evlerinin bulunduğu boş arazide (K.K.147)
- Gonedra (Gönendere)ovası (K.K.87)
- Ornuta çiftliği (Gonedra) (K.K.164)
- Koççina. Melunda (Mallıdağ) ve Ay.Irini (Akdeniz) ovaları (K.K.137,186,194)
- Magri mevkii (Ovgoroz)

(Ergazi) (K.K.112)

- Bervola'nın harmanı (Ahna Bahça Harmanı) (Dohni) (K.K.254,255)
- Lefkoşa'da şimdiki meclis binasının bulunduğu boş alan (K.K.12)
- Vuda ovası (K.K.282)
- Argona (Ayergona) mevkiindeki Tepe (Susuz köyünde) (K.K.212,258)
- Köy civarındaki en büyük ve en yüksek tepelerde (K.K.230,239)

3.10.2 GİDİŞ HAZIRLIĞI

- Camilerde Cuma namazı kılınp yağmur duası yapıldıktan sonra, hazırlanan yemekler alınıp ovaya gidilirdi. (K.K.87)
- Abdest alınıp iki rekât namaz kılınıp ve bitince de "niyet ettim allah rızası için yağmur duasına çıkmaya" denirdi. (K.K.12)
- Ovaya gidilirken hazırlanan yemekler hamur teknesinin içinde taşınırdı. (K.K.87)
- Herkes pişmemiş yemekler hazırlardı. (K.K.212,258)
- Öğretmenler öğrencilerine bir gün önceden yağmur duasına çıkılacağını söylerdi. (K.K.12)
- Bir gün önceden kuzularla koyunlar birbirlerinden ayrılır, aç bırakılırlardı (K.K.230,239)

3.10.3 YAĞMUR DUASINA KATILANLAR

- Köy hocasının başkanlığında öğrencilerle köyün erkekleri (K.K.147)

(33) Yağmuruğu (kiremit) çalınarak yapılan değişik tür yağmur duası uygulamaları Gaziantep ve dolaylarındaki Türkmenlerle Baraklar'da da tesbit edilmiştir. (Acıpayam- li, aynı eser, s.20; Ömer Özbaz, Gaziantep dolaylarında Türkmenler ve Baraklar, Gaziantep, 1958, s.53)

- Kadınlar, erkekler ve öğrenciler (K.K.212,258)
- Öğretmenlerin başkanlığında öğrenciler (K.K.12)
- Birkaç komşu köy birlikte (230,239)
- Köyün Türk ve Rumları birlikte (K.K.254,255)

3.10.4 DAĞLARDA VE TEPELERDE YAĞMUR DUASI

Komşu olan köyler birleşirler (34) ve bir gün önceden birbirlerinden ayrılan kuzu ve koyunlarla yola çıkarlardı. Yol boyunca ağlarlar ve dua ederlerdi. (K.K.230,239) Tepeye varılınca kadınlar kesilen hayvanın etinden yemek pişirirler, erkeklerle çocuklara tepenin denize bakan tarafında dua edip amin çekerlerdi. (K.K.137,186,194,230,239) Bu arada üzerlerine Vehüvellezy'le başlayan yağmur duası okunan taşlar teker teker denize doğru atılırdı. (K.K.212,258) Dua bitince yemekler yenir ve köye dönülürdü. (K.K.87,230,239) Bazen kesilen hayvanın eti fakirlere dağıtılır ve tepede ziyafet yapılmadan köye dönülürdü. (K.K.230)

3.10.5 OVALARDA YAĞMUR DUASI

- Önce toprakla abdest alınır ve hocanın yere çizdiği hat üzerinde kibleye karşı safa geçilirdi. Namaz kılınır ve yağmur duası, Vehüvellezy'le başlayan dua ve elhem suresi okunarak amin çekilirdi. Dua sırasında kollar öne uzatılır ve duanın bir yerinde, avuç içleri yere gelecek şekilde aşağı-yukarı doğru sallanırdı. (K.K.147)

- Hocalar okur, çocuklarla katılanlara amin çekerlerdi. (Koççına, Melunda-Mallıdağ- ve Ay.İrini-Akdeniz köyleri) (K.K.137,186,194) Yemekler yendikten sonra toplu halde köye dönülürdü. (K.K.87)
- Lefkoşa'daki şimdiki Meclis binasının bulunduğu boş alana götürülen talebeler önce ayakkabılarını çıkarırlar; bunların karışmaması ya da çalınmaması için emin bir yere koyarlardı. Ayakkabıların çalınması ya da karışmaları halinde, yapılan duanın geçersiz olacağına inanılırdı. Hoca yükseğe bir yere çıkıp dualar okur (sırasıyla: Salavatı Şerif, İstiğfar duası ve Salavatı Münciye), talebeler de elleri havaya açık amin çekerlerdi. Hoca, "Allahümme eskina muğisen hemien" le başlayan yağmur duasını okumaya başlanınca eller gökyüzüne kaldırılır ve "Allahümme Egisna Yarabbi" sözlerinden hemen önce avuç içleri yere doğru çevrilerek aşağı-yukarı doğru sallanırdı. Bu bölüm üç kez tekrarlanırdı. Daha sonra avuç içleri eski durumuna getirilirdi. (K.K.12)
- Yağmur duasına çıkan Ovgoros (Ergazi) ile civar köylüler, Magri mevkiinde dua ederler ve orda hep birlikte ağlarlardı. (K.K.112)
- Vuda ile çevresindeki Türk köyleri "Mart Dokuzu"

(34) Susuz köyü ile civarındaki köyler; ayrıca Larnaka kazasına bağlı Aplanada, Anafodya, Köfnye, Civiail ve çevre köyleri birleşerek yağmur duasına birlikte çıkarlardı.

kutlamak için ovaya gittiklerinde, orda bir de yağmur duası yaparlardı. (K.K.282)

- Dohni (Taşkent) köyünün Türk ve Rumları, kiliseye ait olan Ahna Bahçesi'nde toplanırlar; Meryem Ana ikonunun etrafında yaklaşık iki saat dua ederlerdi. Türkler bu ikona Meryem Ana olduğu için inanırlar ve saygı duyarlardı. (K.K. 254,255)

4. ANTİK DÖNEMLERDE VE RUMLARLA MARONİTLERDE YAĞMUR DUASI

Kıbrıs'ta antik dönemlerde yağmur duası törenlerinin nasıl yapıldığı şimdilik bilinmemektedir. Ancak M.Ö 2300-2000 yıllarına tarihlenebilen (Eski Tunç Devri) Filya kültür kalıntıları arasında bulunan boğa maskarıyla geyük ve muflon tasvirlerinin yağmur duası amaçlarıyla yapılan dini danslarda kullanıldığı tahmin edilmektedir. (35)

Doğayı canlandırmak için Kıbrıs'ın bolluk ve bereket tanrıçası Afrodit'e erkek kurbanlar kesilir, buhur ile ateş yakılır, tuz, füllus (erkek üreme uzvu) ve para adağında bulunulurdu. (36) Tapınağa izdivaç şarkıları (Hymns) okunarak gidilirdi. Tapınağın önündeki açık avluda bulunan konik taşın kanlı olmasına ve üzerinde yağmur suyu bulunmamasına dikkat edilir, bu taş sürekli temiz tutulurdu. (37) Bu ifadelerden Afrodit'i temsil eden konik taşın yağmur yağdırma özelliklerine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bablı (Kuklalı) Afrodit'in bir benzeri olan Batı Anadolu'daki (Efes şehrindeki) Efes Artemis'in birçok özelliklerinin M.S. 431 yılında İsa'nın annesi Meryem Ana'ya (Banaya) verilmesiyle, Kıbrıs'ta da Meryem anaya "Banaya Aphroditissa" ünvanı verilmiştir. (38) Böylelikle Aprodit'in yağmur yağdırma özelliğinin Meryem Ana'ya geçtiği anlaşılmaktadır.

Kıbrıs'taki en eski yağmur duası uygulamasına 1573 yılında yayımlanan

Fra Stefano di Lusignano'nun "Chorografia" adlı yapıtında rastlanmaktadır. (39) Trodos dağının Olimpos tepesindeki Aziz Michael Kilise'sinin yanında, dağın yapısında bulunmayan ve dört kişinin güçlkle kaldırdığı bir kaya vardı. Bu kayanın Nuh'un gemisiyle ilişkili olduğuna (bir zamanlar Nuh'un gemisinin bu taşa bağlandığına) (40) inanıldığından, kuraklık zamanlarında çevre köylüler bu taşın altına iki mertek koyarlar ve izdivaç şarkıları (Hymns) söyleyerek bu taşı havaya kaldırırldı. Bu inanç ile uygulama şekli, Orta Asya Şaman Türklerinin "yada" (Yad) olarak bildikleri taşı havada sallayarak (ya da suyu koyarak) yaptıkları yağmur duasını hatırlatmaktadır. (41) Ancak taş kaldırarak yağmur yağdırmanın salt Ortaasya Türklerine has olmadığı da söylenmektedir. (42)

Kıbrıs'taki ortodoks Rum'lar ile Katolik olan Maronitlerin, Türklere büyük oranda ayrılan yağmur duası uygulamaları vardı. Ancak bunun yanı sıra Türklerin yağmur duası uygulamalarının etkilerini taşıyan yağmur dualarının olduğu da dikkati çekmektedir. Ayrıca bazı Rumlar, hocaların yaptıkları yağmur dualarının, papazların yaptıklarından daha etkili olduğuna inandıklarından, hocalardan yağmur duasına çıkmalarını da istedikleri olurdu. (K.K.44,96)

(35) S C E, Vol. IV, part: I A, s.293

(36) Rupert Gunnis, *Historic Cyprus*, s.286

(37) A Brief History and description of old Paphos, s.6; R. Gunnis, aynı eser, s.286 (Bu bilgiler antik yazarlardan Tacitus ile Plinyus'tan öğrenilmektedir)

(38) G. Hill, A history of Cyprus, Vol: 1,s.81

(39) Stefano di Lusignano, *Chorografia*, Bologna, 1573; R. Gunnis, aynı eser, s.448; G. Jeffery, A description of the Historic Monuments of Cyprus, s. 289

(40) Bu taşın Nuh tufanı ile ilgili olduğu söylenmekte ise de, Kıbrıs'ta Nuh tufanı ile Afrodit'in doğuş efsanelerine birlikte yer veren uygulamalara da rastlanmaktadır. Kıbrıs'ta Türklerle Rumlardan kutladıkları "Gadağlızmo" (Deniz Panayırı) kutlamaları buna bir örnektir. (Tuncer Bağışkan, Halkbilimi, sayı: 13, s.18)

(41) Acıyasmalı, aynı eser, cilt: XXII, s.230; A.İnan, Birinci İlimi seyahate dair rapor, İstanbul, s.160-164; Mehmet Fuat Köprülü, "Eski Türklerde dini-sihri bir annane. Yat veya Yağmur taşı", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, IV,1,1925, s.3,7

(42) James George Frazer, *The Golden Bough*, Newyork, 1935, s.75-76

Kıbrıslı Rumlar yağmur duası yapacaklarında yeni ya da harabe kiliselerde toplanırlar (43) dua ederler ve yağmur getireceğine inandıkları kilisedeki ikonu (44) alıp köyün içini, dağları ve bayırları dolaşırlar, ikonu yağmurun geleceği yöne çevirirlerdi. Tören sırasında ikondaki Meryem Ana tasvirinin gözlerinden yaşlar gelirmiş. (K.K.146)

Rumların yağmur yağdırma özelliği olduğuna inandıkları ikonlardan saptayabildiklerim şunlardır:

- Ay. Theodoros köyündeki Meryem Ana Kilisesi'nde bulunan M.S. XVI. yüzyıla ait BANAYA KHİOTİSSA İkonu (45)
- Pelendria köyündeki Meryem Ana Kilisesinde bulunan 1640 tarihli Meryem Ana İkonu. (46)
- Yiolou köyündeki M.S. XVIII. yüzyılda yapılmış olan Meryem Ana Kilisesindeki Meryem Ana İkonu (M.S XVII. yüzyıl) (47)
- Trodos dağının Olympus tepesindeki Kykko (Cikko) manastır kilisesindeki Meryem Ana ikonu. (48)
- Brodromos köyünün yanında bulunan Trikkukia manastırındaki TRİKUK-KİOTİSSA (Meryem Ana) ikonu. (49)
- Piyenia köyündeki Haralambos kilisesinde bulunan "Aya Marina" ikonu (50)
- Klirou köyündeki Meryem Ana'ya ait kilisenin içindeki M.S. XVII. yüzyıla ait gümüş yaldızlı ve Cebraail Aleyhiselamin vasıtasıyla Meryem Anaya verilen haber konusunu işleyen Meryem Ana ikonu. (51)

Eskeniden Yerolakko (Alayköy) ile çevresindeki Rum köyleri kendi aralarında ZİGİ (Terazi) adı verdikleri para toplayıp, Kırmı köyünün üstbaşındaki PROFİTİS ELİAS (İlyas-Ay.İliya) kilisesine giderlerdi. Eşeklerini Kırmı'da bırakıp dağın tepesindeki kiliseye yürüyerek ulaşırlar, orda dua ederler ve aralarında topladıkları parayı kilisede bırakırlardı. (K.K.166,283)

Lefkaralı Rumlar Ay.Yorgi kilisesine

gidip oradaki ağaçların üzerine çaput ya da iplik parçaları bağlarlardı. Kilisedeki ikonu alıp dualar okuyarak dolaşırlardı. (K.K.229)

Aşağı Deftera'nın 1 mil dışındaki Banaya Chrysospileotissa mağara kilisesine gidilip yağmur duası yapılırdı. 1933 yılında bu mağrada yapılan yağmur duasıyla yağmurun yağdığına inanıldığından kilise tamir edilmiş ve buraya bir de iner kalker köprü yapılmıştır. (51)

Kuraklık zamanlarında Kykko (Cikko) manastırının yanındaki tepede bulunan ormana törenlerle gidilip ayın yapılırdı. Oraya götürülen ikonlar ağaçların arasındaki sandalyelere konur ve tanrıya dua edilirdi. (53) Ayrıca manastırdaki yağmur yağdıracağına inanılan Meryem Ana ikonu, manastırın dışındaki 20 basamaklı yüksek bir platform üzerine konur ve ikonun yüzü yağmurun gelmesi beklenen yöne çevrilirdi. (54)

Ay.Yorgi (Kavaklı), Dohni (Taşkent), Livadya (Sazlıköy) ve Kafafana (Ozanköy) köylerindeki Türk ve Rumlar, yağmur duasına birlikte çıkarlardı. (K.K.155,201, 254, 255,263)(55)

Arapköy'de (Klepini) Türkler azınlıkta olduklarından yağmur duası köydeki Rumlar tarafından yapılırdı. Rumlar iki ayrı yerde tören yaparlardı. Birinci yer köyün kuzeybatısındaki (deniz kenarında) PROFİTİS ELİAS harabe kilisesi, ikinci

(43) Topcuköy ile Kantara arasındaki manastırda (K.K.146) Gönyeli'nin güneybatısındaki kırmızı toprak mevindeki vıran kilisede (K.K.4) ve Yorgoz ile Kormaç arasındaki Aya Mavri harabe kilisesinde (K.K.177,179)

(44) Yağmur yağdıracağına inanılan ikonlar: Meryem Ana, Aya Marina, Profitis Elias (İlyas), Banaya Trikkukietissa (Bu ikon Brodromos köyünün yanındaki Trikkukia manastırında olup, bu ikonun yağmur yağdıracağına baskı Türkler de inanırlardı. G. Jeffery, aynı eser, s.291) ve başı köy kiliselerinin baş ikonları.

(45) R. Gunnis, aynı eser, s.207-208

(46) R. Gunnis, aynı eser, s.375

(47) R. Gunnis, aynı eser, s.469

(48) R. Gunnis, aynı eser, s.305

(49) G. Jeffery, aynı eser, s.290-291

(50) R. Gunnis, aynı eser, s.388

(51) R. Gunnis, aynı eser, s.275

(52) R. Gunnis, aynı eser, s.217-218

(53) G. Jeffery, aynı eser, s.422

(54) R. Gunnis, aynı eser, s.305

(55) Yağmur Duası bölümünde uygulamalar üzerinde ayrı ayrı durulmuştur.

yerse köy içindeki ARHANGELO (ARHANGELOS MIHAİL) adak yeri idi. Taştan yapılmış küçük bir fırını andıran bu adak yeri Türkler tarafından "Osman Paşa" adıyla bilinip ziyaret edilirdi. Rumlar yağmur duası yapacaklarında 40'ar taş toplayıp adak yerine giderlerdi. Adak yerine mum ile yağ yakılır ve etrafına oturmak için yere halı serilirdi. Papaz adak yerinin önüne oturarak töreni idare ederdi. Önce adak yerinin üzerine bir mendil, ya da bir torba konur, herbirinin üzerine birer dua okunan taşlar bunun içine konurdu. Tören birince taşların bulunduğu mendil (torba) sıkıca bağlanır ve papazın başkanlığında deniz kenarına gidilerek denize atılırdı. Yapılan törenden en geç bir hafta sonra yağmurun yağdığı iddia edilmektedir. (K.K.184)

Kormacit köyünde oturan Maronitler İkidere'ye gidip Profidis İlias kilisesindeki haçı köy kilisesine getirirlerdi. Kilisede dini tören düzenlenirdi. Törenden sonra üç gün süreyle yağmurun yağdığı iddia edilmektedir. (K.K.194) Bazen Kormacit'teki Maronitler, köy kilisesindeki büyük ikonun Ay. İliya harabe kilisesine götürerek (yaya ya da eşeklerle) orada yağmur duası yaparlardı. (K.K.177)

Gambilli (Hisarköy) köyündeki Maronitlerin yağmur duaları köydeki Türklerin yaptığı yağmur duasının aynısıydı. Dereye, ya da köy havuzuna, üzerine okunan taşlar ile üç boğumlu kamışlar atılırdı. Ancak Türklerden farklı olarak tören sırasında ikon taşınır ve tören bitince katılanlara Gollifa ile çörek dağıtılırdı. (K.K.175,176)

5. KIBRISLI TÜRK ÇOCUKLARIN YAĞMURLA İLGİLİ UYGULAMALARI

Hayvanlarla çocukların masum kişilerin kabul dip onlar için yağmur yağdıracağına inanıldığını söylemiştik. Bu nedenle Kıbrıslı Türk çocukları yağmur duası uygulamalarının demirbaşı gibiydi.

Ancak Kıbrıslı Türk çocuklarının Anadolu'daki gibi zengin yağmur duası

uygulamaları yoktu. Mahallelerde dolaşarak, ya da yağmurun yağışını evlerinin pencerelerinden izleyerek bazı maniler söylerlerdi. Maniler, sözcüklerin üzerine basa basa, belli bir ahenkle ve birlikte söylenirdi. Bu manilerden saptayabildiklerim şunlardır:

- Teknede Hamur
Tarlada çamur
Ver allahım ver
Bir hızlı yağmur (56)
- Yağmur yağar
Seller akar
Arap gızı
Damdan (camdan) bakar (57)
- Yağsın yağmur
Aksın seller
Ver alahım ver
Bir sahan gatmer (58)
- Yağ yağ yağmurum
Eve gidemeyelim
Bir sokum ekmek
Yeyemeyelim.

Yağ yağ yağmurum
Eve gidemeyelim
Bir dilim hellim
Yeyemeyelim

Yağ yağ yağmurum
Bir oluktan yağ
Bir oluktan bal (K.K.102,109)

6. AŞIRI YAĞMURLARIN DURDURULMASI UYGULAMALARI

Kıbrıs'taki her türlü anormal yağışların (ya da anormal hava değişimlerinin) beş gün süreyle devam edeceğine ve bu süre tamamlanmadan yağışların durmayaacağına inanılırdı. (K.K.299)

(56) Anadolu'daki Sebim Karahisar, Sivas, Çankırı, Balıkesir ile köyleri ve Soma'da da saptanmıştır. (Acıpayamlı, aynı eser, s.23,26,27,29,34)

(57) 1950'li yıllarda yağmur yağarken, kızkardeşim Selma ile teyzem Suna'yla Ömerge'deki evimizin penceresine koşarak pencereden dışarıyı seyrederken bu maniyi söyledik.

(58) Öğüz Yorgancıoğlu, Kıbrıs Folkloru, s.128

Yapılan yağmur duası nedeniyle ya da kendiliğinden gelip de ürünlere zarar verebilecek aşırı yağmurları durdurabilmek için aşağıdaki uygulamalara gidilir.

- 6.1 Aşırı yağmurların nedeni, yağmur duasında suya atılan taşlarla asma dallarının (kamışların) kökleşmesi görülür ve bu nedenle atıldıkları yerlerden çıkartılırdı. (K.K.82,83,175,222)(59)
- 6.2 Aşırı yağmurların nedeni, yağmur duasında denize atılan taşlarla dolu torbanın ağzının açıldığına ve taşların denize dağıldığına yorumlandığından, bu torba ile taşlar denizden çıkartılırdı. (K.K.82,83)(60)
- 6.3 Balıkesir köyünde, evin dışındaki çeşitli yerlere ateş yakılırdı.(61)
- 6.4 Gönyeli köyünde, evdeki "Kara Saç" avluya atılırdı.(K.K.4)
- 6.5 Evin dışına (avlunun orta yerine) anahtar atılırdı. (K.K.258)
- 6.6 Kara saplı bir bıçağın üzerine okunup üfürülür (avsinlanır) ve üç defa "UMDUĞUN BU OLSUN" denilerek evin dışına atılırdı. (K.K.184)(62)
- 6.7 Köyde ismi tek olan bir kişi, yağmura karşı olmak kaydıyla kara saplı bir bıçağı evin dışına (avluya) atardı. (K.K.252)
- 6.8 Evdeki eski balta sokağa atılırdı. (K.K.221) (63)
- 6.9 Yağmur durdurma duası okunurdu. Bu duanın "Alahümme havâleyâna vela aleyâna allâhım bizim üzerimize değil, etrafımıza yağdır" sözleriyle başladığı söylenmektedir. (K.K.250)
- 6.10 Kıbrıslı Rumlar, Lophos köyünün yaklaşık yarım mil dışındaki Peygamber Elijah'a ait kilisedeki

aynı adı taşıyan ana ikonun yağmurunu durduracağına inanılırdı. Bu nedenle ürünlerini kaldıracakları yaz ayı başında bu ikona dua ederler ve törenler yaparlardı. (64)

7. YAĞMURLA İLGİLİ İNANÇLAR, DEYİMLER, ATASÖZLERİ, MANİLER VE HİKAYELER

Yılın ilk yağmur suyu ile hazırlanan hamur mayasının küflenmeden uzun süre saklanabileceğine inanılırdı. (65)

Mevsimin ilk yağmuruyla başı ıslanan kişinin o yıl başının ağrımayacağına ve murada ereceğine inanılırdı. (K.K.26)

Yağmurlu havalarda kapı eşiklerinden ve kedilerden uzak durulurdu. Durulmaması halinde çakan şimşegin o kişinin üzerine düşeceğine ya da o kişiye zarar vereceğine inanılırdı. (K.K.26)

Kıbrıs'ta yağmurdan çok ıslanan kişiler için "Yağmurdan subba sucuk oldu" deyiimi kullanılmaktadır.

Kötü işler yapmayı alışkanlık haline getirenlerin yaptıklarına "İslanmışın yağmurdan paki yoğdur" deyiimi kullanılmaktadır.

Yağmurla ilgili derlenen diğer deyim ve atasözleriyle şunlardır:

- Ağustosun yarısı yaz, yarısı gıştı. (K.K.282) (66)
- Eser ama yağmaz. (Söyleyip de faaliyete geçmeyenler için kullanılır.) (67)
- Meryem Ana guşağını çözdü. Üzerimize işseyecek (K.K.299)

- (59) Benzer inanç ve uygulamalar Anadolu'daki Horan (Ankara) Kadirli, Karaağaç (Balıkesir), Hasankale, Tokat, Kastamonu, Konya ve Uluborlu'da da saptanmıştır. (Acıpayam-
li, aynı eser, Cilt: XXI, s.34)
- (60) Engin Anıl, "Yağmur Duası", Halkbilimi, sayı 87/2, s.29
- (61) Engin Anıl, aynı eser, s.29
- (62) Tuncer Bağışkan, "Karşılaştırma Yönetimiyle Kıbrıslı Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamalar", Halkbilimi, Sayı: 13 (89/1), s.8
- (63) Tuncer Bağışkan, aynı eser, s.8
- (64) R. Gunnis, *Historical Cyprus*, s.329
- (65) Hasan R. Sıber, *Kıbrıs Türklüğünün Tarihsel Folkloru*, s.79,86 (Bu bölümde kaynak kişi gösterilmeden verilen bilgiler, bu yapıttan derlenmiştir)
- (66) Oğuz Yorgancıoğlu, *Kıbrıs Folkloru*, s.141
- (67) Aynı eser, s.135

- Havva Ana'nın (Meryem Ananın) gusağı sabah göründü mü, korkma, çifte git. Öğleden sonra göründü mü, hemen çöz, eve git. (K.K.87) (68)
- Martta iki olukluk Nisanda bir olukluk Mayısta biraccık çileşirse O zaman göreceksin Tokuç gibi başakları
- Geceleyin oynayan yıldızlar, ya rüzgâr, ya fırtına, ya da yağmur var.
- Mart yağmuru, bereket yağmuru. (Ya da: Mart'ta bir oluktan yağ, bir oluktan bal)
- Yağmur olmazsa çamur olmaz Çamur olmazsa hamur olmaz
- Ohtovri (ekim) doyurursa, buğdayı sat öküz al Ohdovri yağmazsa, öküzü sat buğday al.
- Ohdovri (Ekim) ve mart yağmur suyunu koyacak yerin yoksa, küpe olsun doldur.
- Ekim suyunu kabağına, mart suyunu koynuna bile doldur.
- Martın poyrazında bile yağmur yağarsa, buğdayı sat, öküzü al.
- Mart söylerse tamamdır.
- Sidikli yennarin (ocağın) güneşine Pezevingin (tüccarın veya orosunun) sözüne güman olmaz. (K.K.109)(69)
- Ocağın günlerine ve Tüccar sözüne güman olmaz.
- Kış ağır basarsa yıl bereketli olacak.
- Rençberin bayramı a.ı. ak yağmurlu gündür.
- Ekimde doyan tarlanın mart göne-nine ihtiyacı yoktur. (Ya da: ohtovri mayası mart mayasından da üstündür)
- Karamanlar erken karlandı halimiz duman (yaman)
- Karamanlar erken karlandı, poyraz anamızı ters Sikecek (K.K.109)
- Ekinler güneşte yanacağına suda boğulsun
- Deli gübrelerken akıllı bağlama yapıyordu.
- Garavolli yağmuru (Su birikintileri üzerine kuvvetli düşen yağmurun kabarcıklar oluşturması. Bu durumda yağmurun devam edeceğine inanılırdı)
- Güneş Yağmuru (güneşli havada yağan yağmur)
- Yer yağmuru (uzun süre çizeleyerek yağan ve sel oluşturmayan yağmur)
- Kaplama yağmur (Tüm bölgelere yağmurun yağması)
- Sivama yağmur (Tüm bölgelere yağmurun yağması)
- Bir olukluk yağmur (az yağmur)
- İki olukluk yağmur (Çok yağmur)
- Oluktan boşanırcasına yağmur (sağnak yağışlı)
- "Yağmur çileşti" ya da "yağmur çileşiyor"
- Gırcılı hava (sert, soğuk, rüzgârlı ve yağışlı hava)
- Hiddetli hava (yağışlı, gök gürültülü ve rüzgârlı hava)
- Ağır kış (Bol yağışlı ve normalden daha soğuk hava)
- Proma (Ekim yağmuru)
- Epsima (Tahıl ekim mevsiminin ancak sonunda-Aralık ve Ocakta-başlayan yağmurlar)
- Yağmurun kırbaçlaması (rüzgârlı havalarda yağan yağmur)
- Yağmur tuttu (Yağmur başladı)
- Yağmur sıkı (Yağmur kuvvetli yağmaya başladı)
- Tohumu tarlaya atacan Avuçları havaya açacan (K.K.109)
- Kıbrıs'ın rençberleri şimdi olduğu gibi, eskiden de ektikleri ürünlerin hasadını depolamadan bunların "ot" olduğuna inanırlardı. Hikâye edildiğine göre bir zamanlar o kadar bol yağışlar olmuş ki, ekinler tahminin üzerinde başak tutmuş. Köyün ağası hasatta bol ürün alacağını hesapladığından her gece köy kahvehanesinde öğünüp duruyormuş. Ancak köyün güngörmüş

(68) Hasan R. Siber, aynı eser, s.27

(69) Hasan R. Siber, aynı eser, s.30

yaşlısı ona "Otdur ağam, otdur" yanıtını veriyormuş. Mayıs ayında ekinler oraklarla biçilince yaşlı adam ona yine "otdur ağam, otdur" yanıtını vermiş. Başaklar harman taşınmış, düvenle üzerlerinden gidilmiş, dirgenlenmiş ve yabalarla tohumlar samanlardan ayrılmış. Tohumlar gözlerde elenerek harman yerinde büyük bir buğday yığını meydana getirilmiş. Artık ertesi gün tohumların ambara taşınmasına sıra gelmiş. Gece olunca köyün kahvehanesine giden ağa, yaşlı adama "Hani otdu?" demiş. Yaşlı adam yine "Otdur ağam, otdur" yanıtını vermiş. Ağa, yaşlı adamın aynı yanıtına çok içerlemiş. Yine de o gece, ertesi gün ambarına depolayacağı tohumlarının hayaliyle bir güzel uyku çekmiş. Ancak sabahleyin öyle şiddetli bir yağmur başlamış ki, oluşan seller harmandaki buğday yığını alıp götürmüştü. Böylece bir yıllık ümitli bekleyişi bir anda yok olmuş. Ağa o günden sonra yaşlı adamın "Otdur ağam, otdur" sözünü hiç unutmamış. Hasadı ambarına taşımadan, hasatla ilgili bilgi isteyenlere "Otdur ağam, otdur" yanıtını veriyormuş. (K.K.151)

- Kıbrıs'ta yağmurla ilgili bir hikâye de vatan şairi Namık Kemal'e yakıştırılmaktadır. (K.K.149) Hikaye edildiğine göre zamanın padişahı şiir yazmaya heveslenmiş. Durmadan şiir yazıyormuş. Bir gece aniden aklına "Yağmur yağar çakar şimşek" dizeleri gelmiş. Ancak ne kadar uğraşmışsa da bu dizenin sonunu getirememiş. Nihayet Namık Kemal'i alıp huzuruna getirmelerini emretmiş. Namık Kemal'i uykudan uyandırıp apar topar padişahın huzuruna çıkartmışlar. Padişah ondan dizinin devamını getirmesini istemiş. Gece yarısı böylesi bir amaçla uyandırılmasına çok içerleyen Namık Kemal, ceza-

landırılmaması kaydıyla şiirin sonunu getirebileceğini padişaha söylemiş. Padişah söz verince Namık Kemal şu dizeyi okumuş:
Yağmur yağar
çakar şimşek
sen da mı şair oldun
A eşe oğlu eşek

Yağmurla ilgili bugüne kadar derlendiğini saptayabildiğim manilerse şunlardır:

- Yağmur yağar sulandır
Göz yaşlarım bulanır
Benim güzel sevgilim
Baş ucumda dolandır. (70)
- Çayır çimen püskürme
Yağmur yağar üstüme
Sen sözüne sadık ol
Yâr sevmeyim üstüne (71)
- Bir ağaca yaslandım
Yağmur yağdı isyandım
Yaş kırkına varmadan
Bilmem neden uslandım (72)

S O N

- (70) Oğuz Yorgancıoğlu, Kıbrıs Folkloru, s.166
- (71) Oğuz Yorgancıoğlu, Maniler, s.28
- (72) Oğuz Yorgancıoğlu, Maniler, s.4.23

KAYNAKÇA

- A Brief History and Description of Old Paphos (Koskila), Published by the Antiquities Department of the Republic of Cyprus.
- Acıpayamlı, Doç. Dr. Orhan, "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metodla İncelenmesi", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt: XXI, Sayı: 1-2, Ankara, 1963.
- Anıl, Engin, "Yağmur Duası", Halkbilimi, Sayı: 87/2 (Sayı5), Halk Sanatları Derneği (Has-Der) yayını, Lefkoşa, Hıziran 1987
- Bağışkan, Tuncer, "Kırklark Tekkesi", Kıbrıs Gazetesi Kültür Sanat Eki, 2 Ekim, 1990
- Bağışkan, Tuncer, "Lefkoşa Mevlevi Tekkesi", Kıbrıs Gazetesi Kültür Sanat Eki, 24 Nisan, 1990.
- Bağışkan, Tuncer, "Karşılaştırma Yöntemiyle Kıbrıs Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamalar", Halkbilimi, Sayı: 13(89/1), Halk Sanatları Derneği (Has-Der) Yayını, Lefkoşa, 1989
- Bayrı, Mehmet Halit, "İsparta'da Yağmur Duası", Üniversite, VIII, 91-96, 1941-1942
- Bayrı, Mehmet Halit, "Konya'da Yağmur Duası", Tanınar, 1.10.1942

Borstav, Pertev Naili, 100 soruda Türk Folkloru, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1984.

Cobham, G.D., ve Hutcinson, Sir J.T., A Handbook of Cyprus, London, 1904.

Dikaios, P. ve Stewart, J.R., The Swedish Cyprus Expedition, Vol: IV, Part. 1A, Lund, 1962

Erkmen, Gülçin, "Anılarda Yağmur Dusu", Halkbilimi, Sayı: 87/1, Halk Sanatları Derneği (Has-Der) Yayını, Lefkoşa, Nisan 1987

Eginer, Dr. Gürbüz, Uşak Halk Takvimi Halk Meteorolojisi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 58, Gelenek, Görenek ve İnançlar Dizisi: 1, Ankara, 1984.

Frazier, J.G., The Golden Bough, Newyork, 1935

Gunnies, Rupert, Historic Cyprus, K. Rüstem Publication, Nicosia-Cyprus, 1973

Hill, Sir George F., A History of Cyprus, Vol:1, Cambridge, 1940

Inan, Abdülkadir, Birinci İlmî seyahate dair Rapor, İstanbul, 1930

Köprülüza, M., F., "Eski Türklerde dini-sihri bir anane. Yat veya Yağmur Taşı" Edebiyat Fakültesi Dergisi, IV,1,1925

Jeffer, G., A Description of the Historic Monuments of Cyprus, Nicosia, 1919

Lusignano, Stefano Di, Chorografia, Bologna, 1572 ve 1573

Özbaş, Ömer, Gaziantep Delaylarında Türkmenler ve Baraklar, Gaziantep, 1958

Siber, Hasan Rifat, Kıbrıs Türklerinin Tarımsal Folkloru, Lefkoşa-Kıbrıs, 1983

Tan, Nail, "Türkiye Halk Meteorolojisinde Hava Tahmini", 1. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt:IV, Kültür Bakanlığı Yayınları:21, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 6, Ankara, 1976

Taner, Y., Kıbrıs Türkleriye Oyun Havaları, Lefkoşa, 1979

Yalman, Ali Rıza (Hazırlayan: Emir, Sabahat), Cennapta Türkmen Oymakları, Cilt:1, Kültür Bakanlığı Yayınları: 256, Kültür Eserleri: 14, Ankara, 1977.

Yorgancıoğlu, Oğuz, Kıbrıs Folkloru, Mağusa, 1980

Yorgancıoğlu Oğuz, Maniler, Mağusa- Kıbrıs, 1969.

KAYNAK KİŞİLER

Kay.Kişi Künye No.	Adı-Soyadı	Yaşı veya D. Tarihi	Doğum Yeri	160	171	173	174	175	176	177	179	183	184	186	194	201	207	210	211	212	213	215	218	221	222	229	230	235	237	239	250	251	252	253	254	255	256	257	258	261	263	264	266	270	275	282	283	288	299																																												
4	Mustafa Gökçeoğlu	48	Gönyeli	Ali Karadeniz	1921	Münür Antika	69	Mehmet Beha	1904	Halide Şahsoy	52	Emine Karaca	77	Rasihha Reis	55	Meryem Birol	69	Hüseyin Keyfiyala ve eşi	70	Pembe Avcısoy	1923	Ölmet Ali	84	Durmuş Çekimser	69	Cemal Bağdöğükçü	84	Ahmet Ali Rıza	60	Mahmut Beyit	74	Reşat Ongan	75	Nezihe Cavit Ziya	64	Muhammet Keski	80	İbrahim Ethem	66	Mazlime T.Koruçam	1920	Emine Ali	102	Derviş Naim	80	Aynur Şenadalı	57	Aziz Hüseyin Oyhan	1915	Hasan Emiroğulları	88	Mehmet Muhtaroğlu	1910	Hatice Arızoğlu	66	Derviş Yusuf İskitsa	85	Hüseyin B.Öymüzzein	80	Meryem Ziya	67	Ahmet Beghian	43	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927
9	Dudu Arapsoy	54	Limasol	Gümrür Antika	69	Mehmet Beha	1904	Halide Şahsoy	52	Emine Karaca	77	Rasihha Reis	55	Meryem Birol	69	Hüseyin Keyfiyala ve eşi	70	Pembe Avcısoy	1923	Ölmet Ali	84	Durmuş Çekimser	69	Cemal Bağdöğükçü	84	Ahmet Ali Rıza	60	Mahmut Beyit	74	Reşat Ongan	75	Nezihe Cavit Ziya	64	Muhammet Keski	80	İbrahim Ethem	66	Mazlime T.Koruçam	1920	Emine Ali	102	Derviş Naim	80	Aynur Şenadalı	57	Aziz Hüseyin Oyhan	1915	Hasan Emiroğulları	88	Mehmet Muhtaroğlu	1910	Hatice Arızoğlu	66	Derviş Yusuf İskitsa	85	Hüseyin B.Öymüzzein	80	Meryem Ziya	67	Ahmet Beghian	43	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927		
12	Ahmet Rasım Çerkez	69	Lefkoşa	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
26	Suna Şökrü Hacıçorba	65	Lefkoşa	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
43	Zehra Tahsiner	80	Mağusa	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
44	Havva M. Reyhan	1922	Limasol	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
53	Nimeti Sakallı ve eşi	77	Hamitköy	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
58	Kemal Akşay	52	Kladya	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
73	Fatma M. Müldüzim	1917	Hamitköy	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
82	Fatma Salih Aşkar	79	Laпта	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
83	Salih M.H.Aşkar	79	Laпта	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
87	Salih Zeki Nazıroğlu	1919	Gonedra	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
94	Ahmet Hulusi Karamanoğlu	77	Ancyira	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
95	Hasan Ralf Ada	92	Kasaba(Baf)	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
96	Sadiye Ada	72	Kasaba(Baf)	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
102	Elmaziye E.Ermanav	68	Aya	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
106	Naime Onbaşı	64	Sinde	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
109	Eaet Ermanav	1920	Magunda	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
110	Calli Hasan	61	Agalida	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
112	Emine Mustafa Atun	74	Ovgoros	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
116	Derviş Salih Mısal	72	Kridhia	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
118	Durmuş Arıoğlu	67	Komikebir	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
119	Durmuş İbrahim	84	Eftagomi	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
120	Yöcel Mıstıklı	1947	Galatya	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
121	Meryem Ali Denker	1912	Kaleburnu	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
122	Öksan, Akansel	44	Kuruova	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68	Fatma-Direk Direkoğlu	62-74	Kadriye Mustafa	82	Hatice Cemal	64	Cezar-Nazlı Çiçek	52-62	Ali M. Hacısefki	77	Fetnine Ünbay	1910	Zekiye Zihni	76	Arif Karabeniz	77	Hayri Hoca	76	Mustafa Gabardi	1913	Ertoğrul Ertürk	1927																																																												
126	Yunus Arif	74	Ayios Symeon	Mustafa Şadık	82	Bilâl Tunçezen	82	Zekâî Taşkentli	68	Binnaz İrfan	68																																																																																		

Araştırma..... İnceleme..... Araştırma...

Kıbrıs Türk Atasözü ve Deyimlerinin Bazı Nitelikleri ve Yapıları*

Mustafa GÖKÇEOĞLU**

Sayın izleyiciler;

Yaşam birimlerindeki insanların, çoğu kez, kendilerine özgü, söylem biçimleri vardır. Başka bir deyişle, düşünceyi sözcüklere aktışıları, ortak dilden farklılık gösterir.

Bilindiği gibi dili doğuran bilinçtir. Bilincin olmadığı yerde, dilden söz edilemez. Toplumsal bir üründür bilinç. Onun da beslendiği kaynaklar vardır. Bilincin, dolayısıyla dilin gelişimini sağlayan etkileşimler kalıtsallıktır. Görülmektedir ki kimi deyimlerin bütünü yabancı sözcüklerden oluşmaktadır. Aynı durum Kıbrıslı Rumlar için de geçerlidir. "Anan etti börek?" deyimini Türkçe biçimiyle söylediklerini işittim.

Dildeki gelişimin ya da değişimin temel etkenlerinden biri de kalıtsallıktır. Dil derinlemesine araştırılırsa çok örnekler bulunur. Konuyla ilgili olan bu özelliği gösteren bir örnek vermek isterim. Adadaki geniş halk kesimi, genelde soru tümcelerinin sonunda "mı" kullanmamaktadırlar. Bunun yerine soru tümcesinin son hecesini vurgulayarak uzatırlar. İlginciğe bakınız! Aynı özellik Toros dağlarında yaşayan Boynuinceli oymağında da bulunmaktadır. Bu özelliği Ali Rıza (Yalgın) Yalman'ın gözlemleyip yazdığı ve Sabahat Emir'in hazırladığı "Cenupta Türkmen Oymakları" adlı yapıttan öğrenmekteyiz. Kitabın 208'inci sayfasından yaptığım alıntı, sanırım söylemek istediklerimi açıklığa kavuşturmuş olur. "Boynuinceli aşiretinin lehçesinde soru çoktur ve kelimelerin sonları fazla uzatılmaktadır."

Bilindiği gibi Kıbrıs Türklerinin kökü kökmeği genelde Güney Anadolu'dur. Atalarımız yurtlarından sökülüp getirilirlerken ekinsel değerlerini de omuzlarında taşımamışlardır. Dolayısıyla böylesi soru yöntemini kullanmalarından daha doğal ne olabilir? Sözü somutlaştırmak en kestirme yoldur. "Gelip gitmekten ayaklarını kırdın? -Hiç olur?"

Hele adaların ortak özellikleri vardır. Anakaralar gibi dış dünyaya ilişkileri çok gelişmiş değildir.

Atalarımızın Anadolu'dan gelirken birlikte getirdikleri iki tümceden oluşan deyimlerimiz vardır. Zaman aşımında tümcelerden biri değişikliğe uğramış olmalı ki, günümüzde az da olsa farklılığa uğramıştır. "Döner taşım yok, öter kuşum yok" deyimini "Akar suyum, döner değirmenim yok" biçiminde söylemekteyiz.

Değişimler yukarıdaki örnekteki gibi sınırlı kalmamıştır. Çizgisel yapının yeni biçimler almasının yanında sözcük eklemeleri ya da çıkarmaları da olmuştur. "Yüz bulunca astar istemek" deyimini Ada'mızda "Yüz verdik, astar da ister" biçimlerinde kullanılmaktadır. Aynı deyimden çeşitlemeleri, bir toplumun ekinsel varışlığının göstergeleridir kanımca.

Ada Türkleri çok iyi birer gözlemcidirler. Bu yüzden deyimlerimizin çoğu benzetmeye dayanmaktadır. Dolayısıyla deyimlerimizi oluşturan söz dizilerinde

*VIII.Halbilim Sempozyumu'na sunulan bildiri.

**Araştırmacı yazar. Emekli öğretmen

"gibi" sözcüğüne çok sık rastlanmaktadır. Benzetme konusuna daha sonra değineceğim için "Öküz boku gibi kabarmak" deyiimiyle yetineceğim.

Benim gençliğimde anamıza "ay ana" diye seslenirdik. Bilindiği gibi eski Türk inanışlarında ay, kadın, güneşe, erkek sayılırdı. Ay, hep kutsal bir varlık olarak görülmüştür. Ana da kutsaldır. "Ay ana" söylem biçimiyle ana, ayın kutsallığıyla eşdeğer kılınmış olmalıdır.

Yeri gelmişken yinelemiş olayım. Günümüzde ekin sel akış o denli yoğun ki, neredeyse toplumların kimliklerini silip süpürecek. Dilimize ters gelen yabancı tümce yapıları, biteviye günlük yaşamımıza giriyor. "Saat beşe doğru gelirim - Saat beş sularında gelirim" tümceleri yerini "Saat beş gibi gelirim" tümcesine bırakmış.

Adamızdaki ekin akışının bir de öteki yanı var. Günümüz gençleri genelde Türkiye yüksek eğitim kurumlarında okumaktadırlar. Sözlü ve yazılı basınıımızın da kaynağı Türkiye'dir. İşte bu olgu çoğu atasözünü de deyimimizin unutulmasına ve bunların yerine de Türkiye'de kullanılanların almasına neden olmuştur.

Saymaya çalıştığım çeşitli nedenler dolayısıyla "ay ana" söylem biçimindeki "ay" unutulup gitmiş; ana da anne'ye dönüştürülmüş olmalı.

Ada Türkleri, abartmalı deyimleri, çok fazla kullanmaktadırlar. Türkiye'de "Kedi gibi yedi canlı" biçiminde söylenen deyim, Kıbrıs'ta "Kedi gibi dokuz canlı" biçiminde kullanılmaktadır. Ya da "Yetmiş iki buçuk bin millet" deyimimizde de niceliksel bir abartma bulunmaktadır. Şu da bir gerçektir ki, olayın niceliksel abartma yanı olduğu gibi, niteliksel yanı da vardır. Türkiye'de kullanılan "İti 'köpeği' öldürene sürükletirler" atasözünün karşılığı olarak "Eşeği gebertene sürükletirler" atasözünü kullanmaktayız. Öldürme eyleminin bedeli sürükleme görevidir. Eşek, köpekle oranlandığında, çok daha büyüktür.

Dolayısıyla sürüklemesi de daha güçtür.

Küçültmeyi sağlayan sözcüklerle ekler de Adamızda çok fazla kullanılmaktadır. Bu sözler ve eklerin, yaşamımızda çok özel bir yeri vardır. "Vay hayvancığının keyfine bak" "Kıymık kadar canı var", deyimleriyle benzer özellikteki örnekler oldukça boldur.

Kimi deyimlerde ya da atasözlerinde, çizgisel yapı, aynı kalmış olmasına karşın sözcüklerden yalnızca biri değişmiştir. Toplumlar yer değiştirirken, karşılaştıkları yeni ülkelerinin hayvan, bitki ve insan topluluklarından esinlenmişler ya da etkilenmişlerdir. Atalarımız Kıbrıs'a geldikten sonra, Yerli Elenler tarafından, bolca kültürü yapılan bir memeli hayvan olan, domuzla karşılaşmışlardır. Bu hayvanın kuyruğu oldukça ilginç biçimdedir. Gözlemci olan atalarımız "Domuzun kuyruğunu kırık sene mengineye koymuşlar gene doğrulamamış" atasözünü üretmiş olabilecekleri gibi, "Eşeğin kuyruğu gibi ne uzar, ne kısılır" deyiimi de "Domuzun kuyruğu gibi ne uzar, ne de kısılır" biçiminde öznesi değiştirilmiştir. Değişimler yalnızca öznelere sınırlı kalmamıştır. Kimi deyimlerin ya da atasözlerinin nitelikleri nicelikleri ve yüklemeleri de etkilenmiştir. Örneklere, açıklamalardan daha somut olduğundan, sırasıyla Gagauz, Türkiye ve Kıbrıs atasözlerini vermek istiyorum. "Acı patlıcanı kırağı haşlamaz-Acı patlıcanı kırağı çalmaz-Acı patlıcanı kırağı yakmaz". Her üç örnek de farklı yüklemeler taşımalarına karşın eşanlamlıdır.

Sözcük değişmelerinden söz etmişken, önemli gördüğüm şu özellikleri de sıralamakta yarar vardır bence. Türkiye'de "Kör kuşun yuvasını Allah yapar" atasözündeki kör sıfatı adamızda garip sıfatıyla yer değiştirmiştir. Böylece atasözünde "Garip kuşun yuvasını Allah yapar" biçimine sokulmuştur.

Kimi sözcüklerin söylenişi Türkiye'de dekilere göre değişiklik göstermektedir. Örneğin "Ce" sözcüğünün Ada'mızdaki

karşılığı "İca"dır. Dolayısıyla "Ce demeye mi geldin" deyimi de "İca demeye mi geldin" biçiminde söylenmektedir.

Dili yabancı sözcük ve kavramlardan arındırarak, en temel amaç ve uğraşlardan birisidir. Bunun bilincinde olan Türk Dil Kurumu, yıllar boyu, soylu bir çaba ortaya koymuştur. Oldukça da başarılı olmuştur. Günümüzde bu görevi Türk Dil Derneği üstlenmiştir. Aydınların da çabalarıyla, çalışmalar kesintisiz sürmektedir. Büyük aşamalar katedilmiş. Adamız aydınları da üstlerine düşen görevleri yapmaktadırlar. Çoğu yabancı sözcüğün yerini Türkçeleri almıştır. Ama bir deyimim ya da atasözünün, yapısına giren yabancı sözcükten kurtulmanın yolu, oldukça güçtür. Ne yazık ki, bu yabancı sözcükler, deyimlere ya da atasözlerine yapışıp kalmışlardır. Türkiye'de kullanılan "Polim atmak" deyimiyle, Kıbrıs'ta kullanılan "Bordos atmak" deyimleri, anlatmak istediklerimin tipik örneğidir. Gerek "polim" gerekse "bordos" sözcükleri ne yazık ki, Türkçe değildir. Sözcük incelendiğinde böylesi örnekler çok rastlanılmaktadır.

Olayın boyutu bu kadarla da kalmamıştır. Kimi zaman da ödünç almalar sözcüklerle sınırlı kalmamıştır. Başka ulusların beğenilen atasözleri ya da deyimleri olduğu gibi aktarılmıştır. İnsan topluluklarının ortak değer yargılarını, beğenilerini, öğütlerini, hoşgörülerini sergileyen, çarpıcı görüşleri olan deyimlerle atasözlerini örneklemek isterim:

"En deka milya do deka ores" biçiminde kullandığımız bu deyim Türkçesi "On bir milli on iki saatte gitmek"tir. Mil, İngiliz uzunluk ölçüsüdür ve 1609 metredir. Ya da yürümeyi çok yavaştan alma anlamındadır. Deyim Kıbrıs Elenlerinin dilindeki biçimiyle söylenmektedir. Elence söyleniş gerekçesi de Ada Türklerinin çoğunun yerli Elenceyi bilmeleri olabilir sanırım.

"Lamron na su gapse" deyimi de Elence biçimiyle söylenen deyimlerimiz-

den birisidir. "Seni ateş yakısın" biçiminde çevrebileceğimiz bu deyim de özellikle Karpas'lılar ve Baf'lılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

Yine Farsça'dan alınan "Men çi guym, tamburem çik sazad" deyimi de, yaşlı kuşak sık sık kullanılmaktadır. Ferit Devellioglu'nun "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat"na ve Ziya Şükün'ün hazırlamış olduğu Farsça-Türkçe Lügat, "Gencinei Güftar"ın da yardımıyla, şöyle çeviri yapabiliriz: "Ben ne söylerim, tamburum ne çalar?" sözlükler yardımıyla yapılan çeviriler tam anlamıyla sağlıklı olmadığını biliyorum. 1974 savaşından sonra Ada'nın Kuzey bölgesinin sokakları Zaza'ca, Kürtçe, Çerkezce, Urduca, Arapça, konuşanlarla dolup taşmasına karşın Farsça konuşan birisine rastlayamadım. Belki de bu da benim eksikliğimdir.

Arapça'dan alınan olan "Men sabere zafere" atasözü de oldukça sıklıkla kullanılmaktadır. "Sabreden zafere ulaşır" atasözü ada yaşlıları tarafından sevilmektedir. Bizim kendi atasözümüz olan "Sabırla koruk helva olur, dut yaprağı da atlas"ı da gençler kullanmaktadır.

Gene Arapça biçimiyle söylenen "Men dakika dukka" -"El süktü el sabır, nafzı koyun ya senin" -"Kellim kellim la yensa" deyim ve atasözlerini kullanmayı sevmektedirler.

Ada Türkleriyle Elenlerinin kullanmış oldukları çok sayıda deyim ve atasözü vardır. Her ne kadar da her toplum kendi diliyle söylese bile bunlar birbirinin çevirisi biçimindedir. Şu da gösteriyor ki ekimsel alış-verişler iki toplum arasında oldukça yüksek boyutlarda gerçekleşmiştir. Ortak yaşamı benimseyen, en azından devşirme ya da sürgün yoluyla getirilenlerle birlikte yaşamak zorunda bırakılanların, böylesi değiş-tokuşlar yapmalarından daha doğal ne olabildi? "İlyikten kaç, maraz bulmasın seni" ya da "İlyikten maraz doğar" biçiminde söylediğimiz deyimi Kıbrıs Elenleri

"Lipso bu din ipsisigon, na nes sevir griman" biçiminde kullanılmaktadırlar.

Kıbrıs Türkleriyle Elenlerinin ortak olarak kullandıkları çok sayıda deyim ve atasözü vardır. Bunların Elencelerini de sıralamakta yarar görüyorum. Örnekleme konusunda en özgün araştırmaları Sayın Kevork Keshishian'ın Romantic Cyprus adlı kitabında bulabiliriz. Kitap 1977 yılında Keshishian yayınları olarak Lefkoşa'da basılmıştır. Yazar bu bölümü hazırlarken, değerli araştırmacı Dr. D. Stylianov MA, BA'dan yararlanmıştı. Alıntı yaptığım bazı örnekleri vermek isterim.

"Deliyi yolla arkasından da sen git -Stile don bellon ce biyenne de bisondu", "Ayakkabım yerli olsun da yamalı olsun-Da babuçya bu don dobosso as en ce gommakyazmeno", "İslenmişsin yağmurdan paki yoktur- O vremenos en foade bu din vrohi", "Çok gülen tez ağlar- Obyoy yela, gliyora gleyi", "Rüzgara taş atmak-Sirni bedran ston aeran", "Gel dede göstereyim bağları- Ela bappu na su thikso da ambelya", "İğne ipliğe dönmek-Eğine obos di velonan", "Gözünü çıkar-tmayı bile bilmez- Eni kseri nafgali da matyadu", "Değneğin iki tarafı da boklu -İ verga ce bu des go bandes ksimarimeno", "Yerin kulağı var da duyar- İ yi eşi ifka", "Fazla sıkarsan boku yağ çıkar - An da siksiz bolla na faalisdo láindu" örneklerini verebiliriz. Kuşkusuz ortak atasözleriyle deyimler benim yazdıklarımla sınırlı değildir. Etkileşimin boyutları oldukça geniştir. Dolayısıyla bu ayrı bir araştırma konusudur. Yalnız şunu da eklemekte yarar vardır. "Okurdurdum yazındırdım bale gudelya" deyimini her iki toplum bireyleri de çeviri yapmadan olduğu biçimiy-le kullanılmaktadırlar.

Kıbrıslı Elenler "Halep ondaya arşın bundadır" deyimindeki "Halep" sözcüğü yerine "Rodos" sözcüğünü kullanılmaktadırlar.

Bazı deyim ya da atasözlerimizin, yapısında bulunan kimi sözcükleri, gü-

nümüzde kullanmıyoruz. Böylesi ölü sözcükler içeren, deyimlerimizle atasözlerimizden örnekler vermek isterim.

"Sair kuş bir ayağından, sak kuş iki ayağından" tümcesinde geçen "sak" sözcüğünün anlamı "Divanü-Lügat-it-Türk"ün birinci cildinin 333'cü sayfasına göre uyanık demektir. Aynı sözcüğü "Derleme Sözlüğü" de vermektedir.

"Ağı düğü geçirmek" deyimindeki "düğü" sözcüğü Prof. Dr. Bahaeddin Ögel'in "Türk Kültür Tarihine Giriş" adlı yapıtının II. cildinin 208'inci sayfasında anlamı "pirinç ya da bulgur ufağı" olarak verilmektedir. Aynı sözcük Ahmet Vefik Paşa'nın "Lehçe-i Osmani" adlı yapıtına göre "Dibekte döğülmüş çeltik" anlamına gelmektedir.

"Ölet geldi" deyiminde geçen "ölet" sözcüğü Tahsin Banguoğlu'nun "Türkçe'nin Grameri" adlı yapıtına göre "öl" fiilinin ti eki alması sonucu oluşmuştur. Aynı ekle yapılan benzer sözcüklerden günümüze kadar ulaşabilenlerden birisidir.

"Azgan yüklü eşek siksiz" deyiminde geçen "azgan" sözcüğünün anlamı Divanü-Lügat-it-Türk'ün birinci cildinin 439'uncu sayfasına göre "Ağaçların en kötüsü" olarak verilmektedir. "Türk Dil Kurumu"nun hazırlamış olduğu iki ciltlik "Türkçe Sözlük" te de yer almayan azgan sözcüğünün deyimlerimizde yer alması oldukça ilginçtir. "Kemikleri kurudu kaka-a oldu", "Gözüne çavdı", "Bicik çekiştirmek", "Çö durmak", "Yalbir yalbir parlamak", "Başına kakınç etmek", "Elinin yoşuyla yapmak", "Kara-çolluk etmek" deyimlerinde geçen kakaç, çavmak, bicik, çö, yalbir, kakınç, yoş, karaçol 'karaçol' gibi sözcükleri günlük yaşamda kullanmamaktayız. Ancak deyimlerin yapılarına girdikleri için yaşamlarını sürdürmektedirler.

Ada deyimlerinin önemli özelliklerinden biri de anlamlarının açık ve seçik olmasıdır. Örneklemler içerdiklerinden, anlamları daha somuttur. Oldukça yaygın olan bu tür deyimlerimizden örnekler

vermek isterim. Türkiye'de kullanılan "Dengi dengine" deyiminin yerine "Deve de zilini çalar dengi dengine", "Yüzünün derisi kalın" yerine "Yüzündeki deri eşek derisine benzer", "Yüreğine oturmak" yerine "Yerin yedi kat dibine girmek" deyimleri kullanılmaktadır.

Kimi deyim ya da atasözleri iki tümceciğten oluşmaktadır. Bunların ikisi de olumlu önermelerdir. Olumlu önermeli tümceler Adamızda olumsuz duruma sokulmuşlardır. Şu da bilinmektedir ki bir önermenin olumsuzunun olumsuzu, gene ilk önermelerdeki gibi olumludur. Türkiye'de kullanılan "Hem İsa'ya, hem Musa'ya" deyimini Adamızda "Ne İsa'ya, ne Musa'ya" biçiminde kullanılmaktadır. İşte başka bir örnek: "Alan da pişman, satan da pişman" deyiminin olumsuzu "Alan da memnun, veren de memnun" dur. Son örnekteki deyimler hem Türkiye'de hem de Kıbrıs'ta kullanılmaktadır.

Kimi manilerimiz de içerikleri dolayısıyla deyim görevini de üstlenmişlerdir.

Of dereler dereler

Neler bilirim neler

Bildiğimi söylersem

Beni bundan sürerler.

İnsanlarımız olayları tersten anlatıp, şakalaşmayı çok severler. Gerçekleşmeyecek işler için, karşdakinin yaşına başına göre "Olur süt" ya da "Olur Mesut Efendi" denmesine çok sık rastlamaktayız. İşte başka bir örnek: "Madem ki yüzme bilmezdin niye çıktın ağaca?" İroni kanımıza mı işledi yoksa?

Deyimlerimizde, atasözlerimizde (geçmişten çarpık düşüncelerinin ürünü olarak) yalnızca erkek vardır. Kadınlarsa alay edilip aşağılanmaktadır. Erkek her zaman "haklıdır". Babalık ailesinin gereği olarak erkekler deyimlerin, atasözlerinin üstüne çıkıp kurulmuşlardır. Karşı cinse, sövülüp dövülüp küçük düşürülmek içindir. Sözü fazla uzatmadan örnekler, sanırım, en doğrusudur. "Kadının başına vurup kıracağınsın", "Saçı uzun, aklı kısa", "Kan ayaklı".

İstersek örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Görülmektedir ki erkeklerin, yerildiği, aşağılandığı, ne bir atasözü ne de deyim vardır.

Bazı deyimlerimiz, çizgisel yapı olarak da Türkiye deyimleriyle aynı olsalar bile, yükledikleri anlamlarda farklılık vardır. Türkiye'de "Şeytanları başına toplamak" deyiminden "Çok kurnaz" anlamı çıkarılmaktadır. Aynı deyim Ada'mızda kullandığımızda "huysuzlaştı, geçimsizleşti, öfkelenmeye hazır duruma geldi" anlamına gelmektedir.

İnsan düşüncesinin, emgin yaratıcılığı, her dönemde yeni deyimler doğurmuştur. Şu da bir gerçektir ki, her deyim bir öyküsü vardır. Çok ilginç ya da etkileyici olaylar, toplum belleğine yerleşenler, yeni deyimlerin üretilmesine neden olmuştur. Öykülü deyimlere birkaç örnek vermek isterim. "Bok yeyip Abor'a gitmek", "Karava'ya çıkınca bize çağır", "Paralar ohtonun altındadır".

Şarkı, türkü dizelerinden de bazıları, deyim olarak kullanılmıştır. "Benim kaderim, senin tecellin" sanırım bunlardan biridir.

Konuşma biçiminde olan deyimlerimiz de vardır.

Köpeğe sormuşlar:

-Nereye gidersin?

Dul karının başına siymeye

İşte başka bir örnek:

-Alacağım.

Alacaktır giydiğin.

Bir diğeri:

-Bu işi bitireceğim.

Bitirene kadar ayının sarı dişini görecen.

-İnadına yapacağım

Yapsınlar seni yapı duvarına.

-Ustayım

Keçinin götüdür usta. O şu kalıpsız bok keser.

Şarkılarla türkülerin kimi dizeleri bazan deyim olarak kullanılmıştır. "Kara-biberim top top şekerim" adıyla bildi-

ğimiz türkünün bir dizesi olan "benim kaderim, senin tecellin" deyim olarak kullanılmaktadır.

Atasözlerimizle deyimlerimizin şiir gibi ölçülü uyaklı olanları vardır. Bunlar çoğu kez iki yargılıdır. Her yargı da ayrı dize biçimindedir.

Kim öle, kim kala

Kim öle 1+2=3

Kim kala. 1+2=3

Ne itti, ne bitti.

Ne itti 1+2=3

Ne bitti. 1+2=3

Kimi toplar, kimi saçar.

Kimi toplar 2+2=4

Kimi saçar. 2+2=4

Olan oldu, torba doldu.

Olan oldu 2+2=4

Torba doldu. 2+2=4

Ne ninniye, ne hoppaya.

Ne ninniye 1+3=4

Ne hoppaya. 1+3=4

Ya ver doyur, ya vur öldür.

Ya ver doyur 4

Ya vur öldür. 4

Oğlandır oktur, her evde yoktur.

Oğlandır oktur 5

Her evde , oktur. 5

Söylesin itim, dinlesin götüm.

Söylesin itim 3+2=5

Dinlesin götüm. 3+2=5

On dönüm bostan, yan gel yat Osman

On dönüm bostan 5

Yan gel yat Osman 5

Sakla samanı, gelir zamanı;

Sattım samanı, yaptım bu hanı.

Sakla samanı 5

Gelir zamanı 5

Sattım samanı 5

Yaptım bu hanı 5

Ne az ver yerindir, ne çok ver övündür

Ne az ver yerindir 3+3=6

Ne çok ver övündür. 3+3=6

Ne yavaş ol basıl, ne rezil ol asıl.

Ne yavaş ol basıl 6

Ne rezil ol asıl 6

Oklavadan doğru, yumurtadan sivri.

Oklavadan doğru 4+2=6

Yumurtadan sivri. 4+2=6

Ne diyeyim Allahâ, don giydirdi fellaha

Ne diyeyim Allâh'a 7

Don giydirdi fellaha 7

Hancının arabı kaçtı,

gaylesi sana mı düştü.

Hancının arabı kaçtı 8

Gaylesi sana mı düştü. 8

Eski kasnak elek oldu,

orospular melek oldu.

Eski kasnak elek oldu 8

Orospular melek oldu. 8

Uyaklı olmalarına karşın ölçüsüz olanlar da vardır.

Necla dokur, Mübecacel diker,

Hep işler elden geçer.

Neme lazım bal alıp pekmez satandan

İki karısı olup da yalnız yatandan.

Saçı saçaklı, kocakarı dudaklı.

Saçı saçaklı,

Kocakarı dudaklı.

İç uyaklı olanlar da oldukça çoktur.

Sesi selengi kesilmek.

KAYNAKÇA

- Yalman (Yalgin), Ali Rıza (Hazırlayan: Sabahat Emir),
Cenup'ta Türkmen Oymakları, Ankara, 1977
Develliöglü, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,
Ankara, 1978
Şükün, Ziya, Gençine-i Cüfâr, İstanbul, 1984.
Keshishian, Kevork, Romantic Cyprus, Nicosia, 1977
Mahmud, Kaşgarlı (Çev. Besim Atalay), Dîvanü Lûgat-it Türk,
Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1986
Derleme Sözlüğü, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1982
Ögel, prof. Dr. Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş, Ankara,
1987.
Paşa, Ahmet Vefik, Lehçe-i Osmani, İstanbul.
Banguoğlu, Tahsin, Türkçe'nin Grammeri, Ankara, 1986.
Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu Basımevi,
Ankara, 1983.

Araştırma... İnceleme... Araştırma... İnceleme..

GELENEKSEL ELSANATLARIMIZ LEFKARA İŞİ

2

Muharrem FAİZ*

LEFKARA İŞİNİN TARİHÇESİ

Kıbrıs'ta Lefkara işlerinin ilk olarak yapılmaya başladığı tarih konusunda farklı görüşler vardır. Bunlardan birincisi Lefkara işlerinin Kıbrıs'a Birinci

Dünya Savaşı yıllarında Ermeni kadınları tarafından Anadolu'dan getirildiğini

* Has-Der üyesi. Öğretmen

iddia etmektedir. Bu görüşe göre Antep dolaylarında yaşayan Ermeni kadınlar savaş sırasında kaçıp geldikleri Kıbrıs'a bu işleri de beraberlerinde getirmişlerdir. Araştırma sırasında bu görüşü savunan araştırmacı Sn. Mahmut İslamoğlu ile bir görüşme yapılmıştır. Görüşmede Mahmut İslamoğlu Lefkara işinin Türkiye'de yapılmakta olan Antep işinin (*) bozulmuş bir şekli olduğunu ve savaş sırasında Ermeni kadınları tarafından Kıbrıs'a getirildiğini söylemiştir. Ermeni kadınların bu iş yanında başka alışkanlıklarını da beraberlerinde getirdikleri, bu konuda Melahat ve Hıfisiye Hacıbulgur kızkardeşlerin detaylı bilgiye sahip oldukları eklenmiştir (Ek 5).

Bu iki kızkardeş Viktoria İslam İnanç Sanayi Mektebinde (Şimdiki 20 Temmuz Lisesi, daha önce Viktoria Kız Lisesi) öğretmenlik yapmaktaydılar. Melahat Hacıbulgur I. Dünya Savaşı sırasında bir miktar Ermeni kadınının Kıbrıs'a geldiklerini ve gelirken beraberlerinde bazı el işlerini de getirdiklerini doğrulamıştır. Bunlar arasında antep işi, halı, hesap başı olduğunu belirten Bayan Hacıbulgur, Lefkara işlerinin Anadolu'dan Ermeniler tarafından getirildiğini reddederek bu işlerin çok önceden de Kıbrıs'ta bulunduğunu söylemiştir. Hıfisiye Hacıbulgur da Lefkara işinin Ermeni kadınların gelmesinden çok önce İskele kazasında işlenmekte olduğunu söylemiştir. Hıfisiye Hacıbulgur şöyle demektedir: "Lefkara işini Lefkara köyünde çok eskiden beri yaparlardı. Biz de okullarda çocuklara ders olarak öğrettik. Hatta iğne işi lefkara öğrencilerin bazılarına çok zor geldiği için, okulun dışından birisine yaptırıp, kendileri yapmış gibi bize getirirlerdi. Ayrıca lefkaracı kadınların evlerinin önünde bu işi yaptıklarını Ermeni kadınları gelmeden önce de görürdük. Bence, lefkara işi çok daha önceleri Kıbrıs'a gelmiştir. Lefkara işinin Türkiye'den gelme ihtimali yoktur. Çünkü özellikle iğne işi lefkara benzer bir iş, Ermeni kadınların beraberlerinde

getirdikleri işler arasında yoktur"(Ek6).

Lefkara işinin Anadolu'dan gelme ihtimalini zayıflatan bir başka olgu, konu ile ilgili araştırmalar sırasında ortaya çıkmıştır. Bu işin aslen yapıldığı Lefkara köyü göçmenlerine işi nasıl ve ne zaman öğrendikleri sorulmuştur. Yaşı 60-70'i bulan işleyici kadınların bazıları nenelerinin kendilerine onların kendi nenelerinin nasıl lefkara işi yaptıklarını anlattıklarını söylemişlerdir. Bir başka deyişle, şu anda nene olan kadınların nenelerinin neneleri bile bu işi yapmaktaydılar.

Konuyu daha da açıklığa kavuşturmak için araştırmaya uzun yıllardır el işleri yapan Türkiye doğumlu bir kadın da dahil edilmiştir. Yapılan görüşmede şu anda lefkara işi yapmakta olan kadın; keten üzerine lefkara işi ile Antep işi arasında bazı benzerlikler olduğunu ancak, bunun yanında önemli farklılıklar da bulunduğunu belirtmiştir. Örneğin, iplik çekme usulü her iki işte de kullanılmaktadır. Ayrıca dolguları da aynıdır. Ancak ikisinde motiflerin çok farklı olduğu belirtilmiştir. İşleyici kadın "Antep işini çamaşır ipliği denilen bir kumaşın üzerine yaparlar. Ketene benzer ama lefkara işi için kullandığımız gibi değil. Zaten lefkaranın yapıldığı bu farklı ketene lefkara keteni denmektedir. İğne işi lefkara benzer bir şey zaten, Anadolu'da yoktur" demektedir.

Lefkara'nın Kıbrıs'a geliş şekliyle ilgili ikinci iddia ise bu işin Venedikliler döneminde ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Bu görüşü destekleyen önemli kanıtlar mevcuttur.

Yapılan araştırmada çeşitli kaynak kitaplar incelenmiştir. Yazar Celal Esat Arseven'in sanat ansiklopedisinde şöyle denmektedir: "Dantel işleri çok eski zamanlarda yoktu. Ancak XVI. yüzyılda başlar. Ondandır kumaş üzerine işleme yapılırdı. Dantelin asıl menşei Venedik'tir. Oradan her tarafa yayılmıştır (Ek 7). Kıbrıs'ta İngilizce ve Rumca yayınlan-

(*) Ek 5'de verilecektir

miş olan kitaplarda ise şu satırlara rastlanmaktadır: "En ince el işinden en kaba motife kadar bu güzel keten üzerine lefkara işleri ve dantellerinin geçmişi Venedik zamanına kadar uzanır. Ortaçağ Venedikli Katerina Karnaro döneminde (1472-1484) Rönesans devrinin büyük resim ustası Leonardo da Vinci Kıbrıs'a gelerek lefkara iğne işi bir dantel satın almış ve bu danteli daha sonra "Duama'da Milano'nun kutsal Sent-Trabezası için vermiştir" (Ek 7).

"Çok eskiden Kıbrıs'ın yakınından geçen ticaret gemileri Kıbrıs'a alet edavat getirip karşılığında lefkara işleri alıyorlardı" *

"Lefkara nakış işi şüphesiz Venediklilerin nakış işlerinin etkisi altında gelmiştir (XVI. yüzyıl). Bu aslında lefkara iğne işi ile İtalyan iğne işi arasında hiçbir çok benzerlikler olduğunu da açıklamaktadır (Ek 7).

"Dantel işi en az beş yüz yıldan beri Kıbrıs geleneksel el işleri olarak Pano ve Kato Lefkara'da işlenmektedir" (Ek 7).

"İş Ortaçağdan beri yerellik taşımaktadır" (Ek 7).

"Bu iş Ortaçağdan beri ünlüdür" (Ek 7).

"Lefkara köyü zamanında Venediklilerin yazlık dinlenme yeri (sayfiye) olarak kullanılıyordu. Bu bölgeye gelen Venedikliler beraberlerinde dantel işlerini de getiriyorlardı. Nakış bakımından zengin ketenler işlenmek üzere getiriliyordu" (Ek 7).

"Bu iş çoğu zaman diğer ev işleriyle karıştırılmaktadır. Halbuki bu iş zarif bir iğne işidir. (İğne işi lefkara kastediliyor) Esas olarak maddeleri XVI. yüzyıl Venedik iğne işlerinden alınmıştır" (Ek 7).

Bütün bunlar değerlendirildiğinde Lefkara işinin Kıbrıs'ta çok eskiden beri var olduğu anlaşılmaktadır. Bunun ötesinde bu el işinin ilk olarak nereden çıktığını araştırmak yanlış sonuçlara varmaya sebep olabilir. Nitekim Kıbrıslı

araştırmacı Mustafa Gökçeoğlu, "Bu işler bir yerden gelse bile zamanla bir yerellik kazanmaktadır" demektedir. Yine ansiklopedi yazarı Celal Esat Arseven aynı noktaya dikkat çekerek örneğin "Venedik iğnesi denilen dantel şekli çeşitli şehirlerin her birinde başka başka tarz ve şekillerde yapılarak o şehirlere göre karakteristik modeller zuhura getirmiştir. Fakat bu işlerin neyine göre aldıkları isimlere bakıp onların şu veya bu memlekette yapıldığı neticesini çıkarmak yanlış olur" demektedir (Ek 7).

Bu konuya Kıbrıs'ı tanıtan "Cyprus The Island of Aphrodite" isimli kitapta da yer verilmekte ve şöyle denmektedir:

"Kıbrıs'ta nakış sanatı Hıristiyanlık öncesi dönemlere kadar dayanır. Salamis' te ikamet edenlerin bu işlerde maharetli oldukları çok eskiden beri bilinmektedir. Çok büyük bir olasılıkla Kıbrıslıların bu işlerde maharetli hale gelmeleri Asurluların öğretimi sayesinde olmuştur. Bu işlerde büyük bir şöhrat yapmış olan Asurluların bir örnek işleri Olympia mabedinde asılı durmaktadır.

Öyle görülmektedir ki Bizans nakış işleri Asurlular tarafından etkilenmiştir. Her iki tür işde de canlı mavi ve mor renkler hakim olup motifleri aynıdır.

Kıbrıslıların nakış işlerinde hem Bizans, hem Venedik, hem de Türklerin etkileri çok eskiden beri devam etmektedir. BU YÜZDEN İŞLERİN ORJİNAL OLARAK HERHANGİ BİR KAYNAĞA SARILMAK YANLIŞ OLUR. Özellikle Venediklilere ait motiflere Kıbrıslı kadınların yaratıcılıkları da katılınca ortaya özgün bir tarz çıkmıştır.

Canlı renklerin kullanıldığı Bizans işleri dini motifleri kullanmakta (Ör. haçlar) ve genellikle kiliselere verilmekteydi. Bunların değişik örneklerini Aşağı Lefkara ve Karpaz köylerinde görmek mümkündür.

Lefkara köyü Kıbrıs nakış işlerinin

* Knpoc Aohnoe Tapouh, s.102

merkezi olarak kabul edilir. 1517 yılında bu köye gelen ziyaretçiler, buranın Venedikli soyluların en önemli yazlık dinlenme ve spor yapma bölgeleri olduğundan söz etmektedirler. Yine bu köy Lüzinyan yönetiminin başlamasından 76 yıl önce Leonardo da Vinci tarafından ziyaret edilmiştir. Bu ziyaret sırasında ünlü ressam Milan Katedrali için lefkara işi sipariş vermiştir.

Kıbrıs Venedikliler tarafından fethedildiği zaman, Venedik Sarayından kadınlar kendilerine has eşya ve el işlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Bu insanlara hizmet eden Kıbrıslı kızların onların el işlerini görüp etkilendiklerini söylemek şaşırtıcı olmamalı. Bu ilişki sayesinde Kıbrıslılar Venedik tarzından etkilenmişlerdir. Fakat bu etkileşim sırasında kendi yaratıcılıklarını da özgün motifler olarak ortaya çıkarmışlardır.

Belki de Kıbrıslı kadınlar yabancı nakış işlerinin yönlendirici etkisini azaaltmak için, kendilerine has işlere daha da fazla önem vermeye başlamışlardır. Fakat tamamen kendilerine has bir tarz ortaya çıkarma konusunda çok başarılı oldukları söylenemez. Çünkü Kıbrıs nakış işlerinde üç değişik tarz ortaya çıkmıştır. Birincisi, ilk olarak Lefkara köyünde ortaya çıkıp, Venedik işleri temelinde oluşan ve ismini de bu köyden alan "Lefkaratika" işleridir. İkincisi İran işleri diye bilinen ve daha fazla çiçek motiflerinin hakim olduğu nakışlardır. Bunlar Türklerin adayı fethettiği dönemde Kıbrıs'a getirilmiştir. Üçüncü grup nakış işleri ise iğne ile çorap örme şeklinde yapılan dantel işleridir. Türk yönetimi döneminde çok ünlü olan örgü çorap işleri ve çobanların giydiği güzel motifli yünlü kazaklar bu kategoriye girmektedirler.

İran tarzı işler elbise yakaları gömlekler ve baş örtülerinde kullanılmaktaydı. Küçük bir azınlık dışında süslenmiş giysi kullanmak zorunlu görülmekteydi. Bu tür işler Lapta, Karava, Belabavye ve Ares'de yapılmaktadır.

Kıbrıslı nakış işleyicileri tiğ işi de

yapmaktaydılar. Bunlar daha önce anlatılan işlerden çok sonraları Fransa'dan ithal edilen motiflerden oluşmaktaydılar. Fakat bütün bunlar en güzel iş olarak kabul edilen "Lefkaratika"yı motif olarak zenginleştiren birer yardımcı unsur olarak kalmışlardır.

Lefkara köyü bugün hala nakış işleri merkezi durumunda olup; Kıbrıs'ın en zengin küçük köyü durumundadır. Köylü kadınlar hala bu pitoresk (pitoresk: resim konusu olmaya değer) köyde beyaz evlerinin dışına oturmakta ve nakış işleri yapmaktadırlar. Erkekleri ise bütün dünyayı dolaşmakta ve bu çok eskiden beri tanınmış olan işleri satmaktadırlar¹⁴ (Ek 7).

Yapılan araştırmada görüşülenlerin tümü lefkara işinin ilk olarak ona ismini veren "Lefkaratika" köyünde yapıldığını söylemişlerdir. Şu anda Güney Kıbrıs'ta bulunan bu köy Larnaka'ya 26 mil uzaklıkta (Lefkoşa'dan 37 mil güneyde) denizden 2400 ayak yükseklikte, Trodos dağlarının eteklerinde bir yerdir.

Köyü diğer çevre köylerden ayıran en önemli özelliklerden biri ev tavanlarının İspanya usulü denilen bir tarzda yapılmış olmasıdır. II. Dünya savaşı sırasında Lefkara'da bulunan Amerikan Akademisinin bu köye taşınması köyün ismini daha da popüler yapmıştır. Lefkara köyü ünlü Türk lokumu ile de bilinmektedir (Ek 7).

LEFKARA İŞİNİN SOSYAL YÖNLERİ

Bilindiği gibi Kıbrıs'ta üretilenlerin aynı bölge içinde tüketildiği, ulaştığı bugünkü gibi gelişmiş olmadığı günlerde köyler birer kapalı toplum özelliği gösteriyorlardı. Köylüler gerek iş yaşamında gerekse günlük komşuluk, akrabalık, arkadaşlık ilişkilerinde bugüne göre daha fazla birlikte olma şansına sahiptiler. Bu ilişki tarzı o günlerde gerek eğlence gerek üzüntülü günlerde ortak bir tutum ve duygulanımın ortaya çıkmasına sebep oluyordu. İnsanlar genellikle birlikte sevinmekte, birlikte üzülmekteydiler.

Çiğdem Rumen Atakan

"Eski zamanlarda böyle toplanırdık. Eskiden lamba yoktu. Ortaya bir köfün konurdu. Üstüne de bir gaz lambası. Gece saat onbir onikilere kadar işlediğimiz olurdu. Türküler, bulmacalar söylenirdi. Çocuklar da çeşit çeşit oyunlar oynardı."

Bu durum Lefkara işleme davranışına da yansımaktaydı. Kadınlar genellikle bir yere toplanarak sohbet edip, eğlenecek bu işi yapmaktaydılar. Ancak günümüze gelinceye kadar Lefkara işinin gerek kadınların günlük yaşamındaki payının saat olarak azalması (zamanla part-time bir iş haline geldiği için) gerekse kadınların deyişi ile geçinebilmek için başka ek işler yapmak zorunda kalınması, (verilen ücret yetersiz bulunuyor) "toplanarak işleme" alışkanlığının giderek kaybolmasına sebep olmuştur. Yaşlı bir Lefkaralı bayan şöyle demektedir. "Şimdi nasıl toplandı işek, eski zamanlarda da böyle toplanırdık. Eskiden lamba yoktu. Ortaya bir köfün konurdu. Onun üstüne gaz lambası konurdu. Herkes onun etrafına otururdu ve işlerdi. Gece saat onbir onikilere kadar işlediğimiz olurdu. Sabah da yine erken kalkıp, nakışlardık. Hala daha toplanıp beraber

işlediğimiz olur. Ancak eskisi kadar sık toplanamıyoruz" (Ek 9).

Kıbrıs Rum bölgesinde Güneş Kıbrıs'ı tanıtmak amacıyla yayımlanan kitap ve broşürlerde Lefkara köyünün tanıtımına her zaman yer verilmekte, turistler Lefkara işi için toplanan kadınları, toplu halde iş yaparken izleyebilmek şansına sahip olmaları için buraya davet edilmektedirler. Nitekim köyü ziyaret eden kişilerin kaleme aldıkları anılarında bu gözlemlere yer verilmektedir (Ek 10).

Bugün sıklığı giderek azalan "toplanarak işleme" alışkanlığı geçmiş dönemlerde başka işlevleri de gündeme getirmekteydi. Bunların başında Lefkara işi eğitimi gelmektedir. Toplantılar sırasında işleyiciler birbirlerine yapmakta zorluk çektikleri veya hiç bilmedikleri motifleri öğretmekteydiler. Ayrıca küçük çocuklar da, Lefkara işinin birçok

yönünü bu toplantılar sırasında öğrenmekteydiler. İşleyici kadınlar durumu şöyle aktarmaktadırlar. "Bilmeyenler çeşitli motifleri öğrenmek için toplandığımızı yere gelirlerdi. Herkes birbirine işini gösterirdi. Eğer biri değişik örnek işlemek isterse, oradakilere sorardı".

Toplantıların eğitim işlevinin bir diğer olumlu sonucu yaşlılara "önerilik", "aranırlık" özellikleri kazandırmasıydı. Toplantılar sırasında yaşlı kadınlar bu işde tecrübeli olduklarından en bilgili öğretmen olarak kabul ediliyorlardı. Lefkara işinin öğretilmesinde oynadıkları merkezi rol belki de hiçbir şeyin sağlayamayacağı oranda bir kendine güven ve önemlilik duygusunu bu yaşlı insanlara veriyordu.

Diğer yandan Lefkara işinin kuşaktan kuşağa geçen bir etkinlik olması, yaşlı ve gençler arasında yoğun ilişkiler kurulmasına katkıda bulunmaktaydı. Hemen her zaman geçerli olan yaşlı ve genç insanların davranış kalıpları arasındaki fark ve kopukluk Lefkara işi sayesinde ortak bir noktada buluşabiliyordu. Araştırma sırasında yapılan gözlemlerde düşünce ve davranışları birbirine zıt olan genç ve yaşlı insanların Lefkara işleme sayesinde ortak bir etkinlik alanı bulabilmeleri, ortak düşünce, duyu ve anıları paylaşmaları dikkat çekmiştir.

Eğitim kurumlarımızda Lefkara işinin öğretilmesine yeterli önem gösterilmemesi, toplanarak işlemenin "gayri resmi eğitim" diyebileceğimiz işlevini önemli kılmaktadır. Günümüzde bu alışkanlığın kaybolmak üzere olması Lefkara işini öğretme-öğrenme açısından olumsuz bir durumdur. Çünkü özellikle küçüklerin Lefkara işini her yönüyle öğrenebilecekleri ender ve en uygun kaynaklardan biri toplantı ortamları olmaktadır.

Özellikle eski günlerde yoğun olan toplanarak Lefkara işleme alışkanlığının bir başka önemli işlevi eğlence ortamı yaratmasıydı. İşleyici bir bayan ortamı şöyle anlatmaktadır. "En fazla Cuma

günleri toplanırdık. Çünkü Rumlar Pazar günleri tatil ederlerdi, biz Türkler Cuma gün. Herkes Lefkara işlemek için toplanacağımız saati dört gözle beklerdi. Çünkü bu saatlerde sadece iş yapmazdık. Türküler, şarkılar söylenir, oyunlar oynanırdı. Sohbet yapılırdı. Bazen herkes birbirine bilmece sorar veya beyit söylerdi. Kim karşısındakinin beyitine en güzel cevabı verirse o kazanırdı. Çocuklar için de direklere beşikler asar, onları sallardık. Onlar da çeşit çeşit oyunlar oynardı."

Bugün Lefkara'nın bu işlevi de geride kalmış durumda. Zaten toplanarak işleme frekansının çok düştüğü günümüzde, televizyon ve videonun da devreye girmesi ile Lefkara işlerken toplu olarak eğlenme anlayışı yok olmak üzere.

Raporun "İşin Kalitesi" bölümünde de kısaca belirtildiği gibi Lefkara'nın bir diğer önemli yanı "sosyal prestij" sağlanmasıdır. Günümüzde insanlar genellikle kendilerinin ürünü olmayan metallerle "sosyal prestij" sağlamaya çalışmaktadırlar. Örneğin sohbetler sırasında hazır alınan bir televizyon örtüsü, bir yatak takımı, bir elbisenin vb. güzelliği anlatılmaktadır. Bunlar anlatılırken satın alan kişi ancak ürün seçerken gösterdiği başarıyı övgü konusu yapabilmektedir. Halbuki Lefkara işi kişinin bir ürün olarak daha büyük bir övgü vesilesi olmaktadır. Yaşlı bir Lefkaralı bayan şöyle demektedir: "Bir misafirlige gittiğimiz zaman ev sahibinin ilk işi yaptığı Lefkara motiflerini getirip göstermek olurdu. Eğer güzel işi olanlar köyde öğülürdü. Zaten güzel işi olanlar köyde bilinirdi. Herkesin Lefkara işlediği köylerde bile bu tür insanlara "Lefkaracı" sıfatı verilir.

Anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi Lefkara işini iyi yapanlar buldukları sosyal küme içinde ek bir prestije sahip olmaktadırlar. Bu ek prestij genç kızlar için daha da önemli bir olgu durumundaydı. Çünkü güzel Lefkara işleyebilme

bekar genç kızlara "becerili kız" sıfatı kazandırmaktaydı. Bu işi güzel yapanlar, hatta işlemlerini bilenler diğer genç kızlara göre daha fazla saygınlık kazanmaktaydılar. Örneğin bazı bölgelerde genç bekar kızların çeyizinde Lefkara işi bulunması çok önemli görülmektedir. Yapılan araştırmada artık ellili yaşlarda olan bazı işleyici kadınların hala genç kızlık dönemlerinde "iyi Lefkaracı" olarak bilinmekten veya güzel Lefkara işlerine sahip olmaktan gurur duydukları gözlenmiştir.

1974 savaşı öncesinde iyi Lefkara işlerinin yapılmasını teşvik etmek ve bu işi yaygınlaştırmak için yapılan sergiler de iyi Lefkaracıların tesbit edilmesine hizmet etmekteydi. Nitekim eski günlerde bu tür sergilerde ürünleri beğenilmiş olanlar bu anlarını çok iyi hatırlamaktadırlar: "Rumlar o zaman yaptığımız işleri toplardı. Sergi yaparlardı. Güzel yapana ödül verirdi. Bir keresinde Makarios sergi için Lefkara'ya gelmişti. Orada benim işimi gördü, çok beğendi tebrik etti. Alıp beraberinde Amerika'ya götürdü. Bir kere de annemin işi sergide çok beğenildi. Anneme o zaman ödül olarak beş Kıbrıs Lirası vermişlerdi".

Günümüzde iyi Lefkara işi yapanların toplum içinde ek bir prestij kazandığından söz etmek oldukça güçtür.

Daha önceki bölümlerde de anlatıldığı gibi yapılan işin kalite seviyesine titizlikle bakılmadığından işleyicilere aynı ücret ödenmektedir. Bundan ayrı olarak günümüzde bir işleyiciye prestij kazandırabilecek etkinlik alanları artmıştır. İnsanları diğer işleyicilerden daha iyi daha güzel Lefkara işi yapmaya teşvik edebilecek sergi, fuar, panayıp gibi etkinlikler de artık düzenlenmemektedir. Bütün bunlar Lefkaranın prestij kazandırıcı yönünü azaltmıştır.

Lefkara işinin sosyal yaşantıya önemli etkilerinden biri de evlilik alanında olmaktadır. Yapılan araştırmalarda özellikle 1963 öncesi bazı bölgelerde "yabancıya kız verme, mal dışarı gitmesin" anlayışının geçerli olduğu ortaya

çıkartılmıştır. (Hala bugün sözkonusu anlayışa sahip insanlara rastlanmaktadır). Buna benzer ancak daha farklı bir anlayış da Lefkara köyünde vardır. Yapılan araştırma sırasında "dışarıya kız verme, Lefkara işini yabancılar öğrenmesin" diye dile getirilen bir anlayışın uzun yıllar kabul gördüğü söylenmiştir. Lefkaralı bir bayan sözkonusu anlayışla ilgili olarak şu yorumları yapmaktadır. "Çok eski zamanlarda Lefkaralılar köyün dışındakilere kız vermezlerdi. Ancak Lefkara'ya yerleşmeye karar veren oğlanlara kız verirdi. Daha sonra köye çok fazla yabancı gelmeye başladı. Onların akrabaları da öğrendi. Ondan sonra 63'de biz göçmen olduk. Köfünye'ye (Geçitkale) gittik. Biz gidince oradakiler de öğrendiler. İş yayıldı".

Yaşlı bayanın anlattıkları yanında bu işin ticaretini yapıp büyük paralar kazanan tüccarlar da Lefkara işini yaygınlaştırarak bir çeşit endogami kuralı diyebileceğimiz bu anlayışın giderek yok olmasına yardımcı olmuşlardır. Günümüzde ise bu kural tamamen yok olmuştur.

Lefkara işleminin en olumsuz yönlerinden birisi gözleri çok fazla yormasıdır. Gerek araştırmalar sırasında gözlenenlere; gerekse işleyici kadınlarca söylenenlere bakıldığında "orta yaşın üzerinde olup da gözlük takmayan işleyici" yoktur genellenmesini yapmak pek yanlış olmayacaktır. Gözler hep aynı tür etkinliği (Ör. iğnenin hareketleri) gözlemek ve sürekli küçük delikleri saymak zorunda kaldıkları için çok genç yaşta zayıflamaktadırlar. Bazı işleyici bayanlar bu iş yüzünden gözlerini tamamen yitiren anne veya nenelerinin olduğunu söylemişlerdir.

İşleyici kadınlar bu işin gözlerin düşmanı olduğunu belirtip şunları söylemektedirler. "Çok bozdu gözlerimizi. Çünkü kolay mı tek tek hergün delikleri sayma. Annelerimizin, nenelerimizin de gözleri hep zayıftır. Hep gözlük takıyoruz".

Lefkara işlerinin yaygın olduğu köylerde ailelerin özellikle kız çocukların eğitimine gösterdikleri ilginin az olması bu işin olumsuz sayılabilecek bir diğer etkisiydi. Aslında 1963 öncesi dönemde kızların eğitimi için gösterilen ilgi günümüze göre zaten çok azdı. Ancak araştırmaya dahil edilen birçok işleyici kadının lefkara öğrenmelerini sağlamak gerekçesi ile okuldan çıkarıldıklarını veya hiç gönderilmediklerini söylemeleri bu işin mevcut ilgisizliği artırdığını düşündürmüştür. Birçok aileyi hemen para getiren bu iş; devam ettirme olanağı (ör. yüksek öğretime gitme) o dönemde çok kısıtlı olan eğitimden daha çekici gelmiştir. Altmış yaşındaki işleyici bir bayan kendi başına gelenleri şöyle anlatmaktadır: "Beni anacığım okula hepsi iki sene yolladı. Ondan sonra beni alıp nakışa koydu. O gün bu gündür Lefkara işlerim".

Günümüzde gerek Lefkara işinin sağladığı kazancın diğer işlere göre düşük bulunması, gerekse eğitime verilen önemin tüm toplum kesimlerinde artması bu olumsuz anlayışın giderek yok olmasına sebep olmuştur. Nitekim araştırma sırasında birçok işleyici bayan salt Lefkara işini öğrenmeleri için çocukların okuldan çıkarılması fikrine katılmadıklarını belirtmişlerdir.

LEFKARA İŞİNİN ÜLKEDE DAĞILIMI VE MEVCUT POTANSİYEL

Daha önceden belirtildiği gibi Lefkara işini daha çok 1974 öncesi Larnaka kazasında bulunan köylerdeki kişiler yapmaktaydı. İşin yoğun olarak yapıldığı yerler şunlardır:

- Yukarı ve aşağı Lefkara
- Mormenekşe (Dhromolaxia)
- Ötüken (Mennoya)
- Taşkent (Tokhni)
- Akıncılar (Luricina)
- Üçsehitler (Goşsi)
- Vuda
- Köprü (Kouklia)

- Türkmenköy (Kondea)
- Akdoğan (Lisi)
- Larnaka

1974'den sonra Türk bölgesinde kalan köylerde iş yapmaya devam etmiştir. Bu arada göç edenler de yeni geldikleri köylerinde hem işi devam ettirmişler; bu arada aynı köye yerleştirilen, diğer göçmenlere de işi öğretmişlerdir. Şu anda K.K.T.C. sınırları içinde işin yoğun olarak yapıldığı yerleri şöyle sıralayabiliriz:

- Çayırova
- Beylerbeyi
- Taşkent
- Türkmenköy
- Akdoğan
- Yeni Boğaziçi
- Çayönü
- Yeni İskele
- Akova
- Akçay
- Bostancı
- Mormenekşe
- İncirli
- Akıncılar
- Düzova
- Ötüken

Lefkoşa, Mağusa, Girne ve Güzelyurt' da da Lefkara işi yapanlar bulunmaktadır. Ancak gerek El Sanatları Kooperatifi yetkilileri, gerekse işleyici kadınlarla yapılan görüşmelerde, satmak için Lefkara işleyenlerin sayısının büyük şehirlerde tek tük olduğu söylenmiştir.

Ek 8'de hangi köyde, kimlerin hangi çeşit motifleri işlediği listeler halinde verilmiştir. Bu listelere bakarak köylerde hangi motiflerin yoğunlukla işlendiği, işleyenlerin yaş durumu konusunda genel bir bilgi edinmek mümkündür.

Yapılan görüşmelerde Lefkara işi yapanların sayısının her geçen gün azaldığı belirtilmiştir. Yaşlı bir Lefkara-cı bayan "Lefkara işleyenler eskiye nazaran azalmıştır. Eskiden Lefkara'nın kızları öyle ova işi falan pek yapmazlardı. Başka yere işe giden hemen hemen hiç yoktu. Gece gündüz bu işi yaparlardı.

Bizim kızlar "gölge özümü görürlerdi".
(*) (Gölge özümü görmek: güneşte iş yapmamak).

Şimdi herkes daha iyi kurtardığı için başka işlerde çalışmaya başladı. Meselâ: giderler Salamis'te çalışırlar; daha fazla kazanırlar" demektedir.

Yapılan Lefkara işinin miktar olarak azalmasının tek nedeni işleyicilerin sayısındaki düşüş değildir. Miktarın azalmasının bir diğer nedeni kişi başına yapılan işin de azalmasıdır. Eskiden olduğu gibi bütün gece boyunca oturup Lefkara işleyen kadınlar artık yoktur. Ötügenli bir işleyicinin dediği gibi "bazen sabaha kadar iş yapılırdı".

EL SANATLARI KOOPERATİFİNİN AÇTIĞI KURSLAR

Yetkililer ile yapılan görüşmelerde, El Sanatları Kooperatifinin gerek diğer el işlerinin gerekse Lefkara işinin öğretilmesi için çeşitli bölgelerde kurslar açtığı belirtilmiştir. Yerel bir özellik taşıyan Lefkara işinin devamlılığı açısından çok olumlu bulunan bu kursların çeşitli sorunlardan dolayı süreklilik göstermediği görülmektedir. 15-20 gün süren bu kursların açıldığı bölgeler ve bunlara katılanlar aşağıdaki gibidir:

Kursun Açıldığı Bölge Katılanların Sayısı

1. Aşağı Maraş	22 Kişi
2. Akova	18 Kişi
3. Kaplıca	21 Kişi
4. Dörtöyol	14 Kişi
5. Vadili	23 Kişi
6. Yayla	11 Kişi
7. Gemikonağı	35 Kişi
8. Lefke	67 Kişi
9. Yeşilyurt	23 Kişi
10. Gaziveren	33 Kişi
11. Doğançı	12 Kişi
12. Çamlıbel	18 Kişi
13. Beyarmudu	10 Kişi

Yapılan araştırma şu anda Eğitim Kurumlarında Lefkara işinin yaygınlaşması için bir çaba gösterilmediğini

ortaya koymaktadır. Melahat ve Hıfayıye Hacıbulgur kızkardeşlerle yapılan görüşmelerde çok eskiden okulda kız öğrencilerinden el işi yapmalarının istendiği anlaşılmaktadır. Melahat Hacıbulgur'un "bazı kızlar iyi not almak için zor olan bu işi başkalarına yaptırıp getirmekteydiler" diye anılarından bahsederken bu el işine o günlerde eğitim kurumlarında verilen önemi de vurgulamaktadır.

Aslında Has-Der'in (Halk Sanatları Derneği) Halk-Bilim dergisinin yayınladığı bir yazıdan başka Lefkara işinin nasıl işlendiğini anlatan tek sayfalık bir yazılı materyalin bile bulunmaması eğitim sistemimizde Lefkara işine verilen önem derecesini göstermektedir.

İĞNE İŞİ LEFKARA

Esas Lefkara diye bilinen ve daha önce de belirtildiği gibi işlenmesi çok zor olan bu işi yapanlar parmakla gösterilecek kadar azdır. Araştırma sırasında sadece Ötügen ve Çayırova'da şu anda bu tür Lefkara işi yapanlara rastlanmıştır. Çok yaşlı olan bu kadınlar ise ellerindeki işi aylardır işlemekte olduklarını, bir türlü bitirmeye vakit bulamadıklarını söylemişlerdir.

Aslında iğne işi Lefkara yapmasını bilen kadınlar vardır. Ancak işin yorucu ve zaman alıcı olması bu işi yapmaya olan isteğin azalmasına sebep olmuştur. Yumak başına verilen on bin TL'lik işleme ücretinin yetersiz bulunması da bir başka önemli etken olarak görülmektedir.

Şu anda işi yapabilecek olanların yaş ortalamasının yüksek olması; iğne işi Lefkaranın geleceği açısından çok olumsuz bir durumdur. Bu güzel işin işlenmeye devam edilmesi için gençlerin de öğrenmeyi talep edecekleri koşullar yaratılmalıdır. Aksi takdirde iğne işi lefkara yaşlı kadınların ölmesi ile kaybolacak ve unutulacaktır. Bunun engellenmesi için neler yapılabileceği raporun sorunlar öneriler bölümünde belirtilecektir.

(Sürecek)

Yayın...Yayın...Yayın...Yayın...Yayın... Yayın..

T.C. Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi'nin 1990 yılı yayınlarının listesi, okuyucu ve araştırmacılarımızın bilgisine sunulur

A. YAYIMLANANLAR:

1. Aşık Kemal BİLBÜL: Yılları Yendim (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 75 s., (2.000.-TL.)
2. Aşık Eminli: Gönül Deryası (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası 85 s., (2.000.-TL.)
3. Aşık Deryam: Gülme Zarıma (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 64 s. (1.750.-TL.)
4. Aşık Beyan: Beyan Ettiklerim (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 108 s. (2.500.-TL.)
5. Aşık İbrahim Kara: Nurlar Dökülün (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 68 s., (2.500.-TL.)
6. GÜRÜNÜ Aşık Gülhan: Gönül Ağlayınca (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 71 s., (2.000.-TL.)
7. Kul Gazi: Rüzgârda Kekik (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 68 s. (1.750.-TL.)
8. Ozan Rehber: Duygunun Incileri (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 76 s. (2.500.-TL.)
9. Aşık Mevlüt İhsan: Çağlayan Dere (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası, 75 s., (2.500.-TL.)
10. Aşık Şeref Taşlıova: Gönül Bahçesi (Şiirler), Ankara 1990, Feryal Matbaası 81 s., (2.500.-TL.)
- 11.1. Milletlerarası Nasreddin Hoca Sempozyumu Bildirileri (15-17 Mayıs 1989-Ankara), Ankara 1990, A.Ü. Basımevi, 406 s., (7.000.-TL.)
12. Ali Abbas Çınar (Hazl.): Aşık Dertli Bibliyografyası (Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler), Ankara 1990, Öztekin Matbaası, 119 s., (3.000.-TL.)
13. Dr. Selma Birer-Zümrüt Nahya (Hazl.): Geleneksel Türk Mutfağı Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme, Ankara 1990, Feryal Matbaası, 165 s., (4.500.-TL.)

14. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu- Yrd. Doç. Dr. Ali Berat Alptekin: Bayburtlu Zihni Bibliyografyası (Hayatı, Eserleri, Sanatı, Nüktedanlığı ve Şiirlerinden Örnekler), Ankara 1990, Öztekin Matbaası, 64 s., (2.000.-TL.)
15. Türk Halk Müziği Notaları (33-48) 16 Adet, Ankara 1990, Atölye Mat., 4 s., (500'er TL.)
16. Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY: Ahilik Nedir, Ankara 1990, Sevinç Matbaası, 123 s., (4.000.-TL.)
17. Prof. Dr. Abdülhalik M. Çay: Hidrellez "Kültür-Bahar Bayramı", Ankara 1990, Feryal Matbaası, 38 s., (1.000.-TL.)
18. Av. Süleyman Kazmaz: Halk Kültürü Ürünlerinde Telif Hakkı, Ankara 1990, Sevinç Matbaası, 112 s., (4.000.-TL.)

B. BASKIDA OLANLAR:

19. Prof. Dr. Nimetullah Hafız: Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri I. (Baskıda)
20. Prof. Dr. Nimetullah Hafız: Bulgaristan Türk Halk Edebiyatı Metinleri II. (Baskıda)
21. Doğan Kaya: Şairnameler (Baskıda)
22. Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu- Yrd. Doç. Dr. Orhan Yaman: GGçlütken Kolaylığa-Kaderden Sevince (Baskıda)
23. Doç. Dr. L. Sami Akalın: Akışlar Kargışlar (Baskıda)
24. Esen Çağlayan: Tokat Bölgesi Geleneksel Kıyafetleri (Baskıda)
25. Doç. Dr. Nuran Bilgin: Folklorik Yapma Bebekçilik (Baskıda)
26. Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1990/1 (Türk Mutfağı Özel Sayısı) (Baskıda)
27. Mevlüt Özhan: Çocuk Oyunlarımız (Baskıda)
28. Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1990 (Baskıda)
29. Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1990/2 (Baskıda)

HABERLER

Engin ANIL
Hasan EKMEKÇİ

V111. Halkbilim Sempozyumundan bir görüntü

Etkinliklerimiz

HAS-DER HALKBİLİM SEMPOZYUMU

Has-Der tarafından her yıl geleneksel olarak düzenlenen sempozyumların sekizincisi Atatürk Kültür Merkezinde yapıldı. Halk Sanatları Derneğinin kendi olanaklarıyla davet edip misafir ettiği 3 değerli halkbilimcinin yanısıra sempozyuma Kıbrıs'tan iki halkbilim araştırmacısı katıldı. Sempozyumda Dernek Başkanı Kâni Kanol açış konuşması yaptıktan sonra oturum Halkbilim Uzmanı, Has-Der Onur Üyesi Sn. Şerif Baykurt yönetiminde, sıcak ve samimi bir ortam içerisinde devam etti. Sempozyuma Araştırmacı yazar Mustafa Gökçeoğlu (Kıbrıs) "Kıbrıs Türk Atasözü ve Deyimlerinin Bazı Nitelikleri ve Yapıları", Arkeolog Tuncer Bağışkan (Kıbrıs) "Kıbrıs'ta yağmurla ilgili inanç ve uygulamalar", Türkiye Anadolu Folklor Vakfı Başkanı

Rüştü Akar "Halkbilimi çalışmalarında uluslararası ilişkilerin yolu-önemi" ve Fransa Folklor Federasyonu Başkanı B. Bidand "Fransa'da Halkbilimin örgütleniş biçimi" konulu bildirileriyle katıldılar.
25 EKİM 1990

HAS-DER ANTALYA'DA

İki yıl önce 1.si düzenlenen Antalya Uluslararası Halk Dansları ve Müzik Festivalinde otantik daldaki birinci gelen Has-Der ekibi bu yıl ikincisi düzenlenen yarışmaya onur konuğu olarak katıldı. 30 kişilik bir ekiple Antalya'ya giden ekip Halk Müziği yarışmasında ikinci geldi ve "Gümüş Palmiye" ödülünü aldı.

Bu yılki etkinliğe Azerbeycan, Çekoslovakya, Fransa, Filistin, Tacikistan ve Yugoslavya da katıldı.

Has-Der Ekibi bu etkinlikte de diğer etkinliklerde olduğu gibi kendi ihtiyaçlarını kendi olanaklarıyla karşıladılar. 23-28 AĞUSTOS 1990

UTK'nın etkinliklerine katılan Has-Der ekibi

BARIŞ-DEMOKRASİ FESTİVALİ

Lefke'de sergilendi.

Sergilenen etkinlikler arasında halk dansları, tiyatro, müzik dinletileri, açık oturum, çocuklara yönelik çocuk şenliği vardı.

Gençlik Merkezi festivale, Gençlik Kulübü'nün amatörcüce hazırladığı Çetin Altan'ın "Çember" adlı oyunuyla, Müzik Grubuyla ve Halk Oyunları Ekibi'yle katıldı. Gençlik Merkezi'ne bağlı Çocuk Kulübü ise Festivaldeki Çocuk Günü'nde "Müzikli Öyküler" adlı bir çocuk tiyatrosu sundu.

Barış, Demokrasi kültürel gelişme ve gençliğin yaratıcı yeteneklerini geliştirme temel amaçlarıyla 3 yıldan beri Ü.T.K. tarafından düzenlenen etkinlikler dizisinin dördüncüsü HAS-DER, UTK ve Gençlik Merkezi tarafından organize edildi. Söz konusu örgütlerin yanı sıra etkinliklere birçok dernek ve belediye ekipleri de katıldı.

Festivalde Türkiye'nin çok beğenilen müzik gruplarından Yeni Türkü, Mağusa ve Lefkoşa'da iki konser verdi.

Kültürel etkinlikler yoğun olarak Lefkoşa, Mağusa, Girne, Güzelyurt ve

4-12 AĞUSTOS

UTK'nın etkinliklerine katılan Has-Der ekibi

Masal anlatma yarışmasından bir görüntü

HAS-DER BALOSU

Her yıl geleneksel olarak düzenlenen Has-Der balosu 27 Ekim 1990 tarihinde gerçekleştirildi. 400 civarında misafirin katılımıyla gerçekleşen baloda, Fransa'dan misafir olarak gelen Fransa Folklor Federasyonu Başkanı bayan Bidandl'a, Türkiye Anadolu Folklor Vakfı Başkanı Rüştü Akar'a ve Halkbilim uzmanı ile Has-Der Onur üyesi Sn. Şerif Baykurt'a birer plâket verildi.

MASAL ANLATMA YARIŞMASI

Has-Der'in her yıl geleneksel olarak düzenlediği Masal Anlatma Yarışmasının dördüncüsü gerçekleştirildi. Deniz Kırtasiye tarafından finanse edilen yarışmada en başarılı masalcı seçilen çocuklara, 1991 yılı içinde Deniz Kırtasiyeden 150.000.00 TL'sına kadar kırtasiye malzemesi alma hakkı tanındı.

Yarışmanın birinci ve ikinci katagorilerinin önelemeleri 8-9 Aralıkta, final ise 15 Aralıkta yapıldı.

Çocukların kendilerine olan güvenini, konuşma ile anlatma yeteneklerini geliştirmeyi ve yitip gitmekte olan bir geleneği yaşatmayı amaçlayan yarışmanın önelemesine 1. katagoride 140 yarışmacı, 2. katagoride 136 yarışmacı

katıldı. Öneleme günü Has-Der binasında çocuklara yönelik eğlence düzenlendi, izaz ikramda bulunuldu.

Önelemeyi 1. katagoride, Gizen Öztürk, Eran Yılmaz, Gence Ecer, Begüm Küçük, Meral Birinci, Gökçe Demirdal, Esra Efekan, Emine Tuğcan, Nezire İnce, Çağın Ekdal, Nazel İnanıcı, Tülin Sabri, Münever Gürler, Emine Karpazlı, Aytül Kalender, Gizem Hüdaoğlu, Deniz Nizam, Aysu Çakar, 2. katagoride ise Özlem Yöncü, Sevdâ Acar, Zehra Şimşek, Esra Tanalp, Nesime Erşahin, Özlem Kocagöz, Özlem Çelebi, Pınar Özbşir Seray Gül Sibel Yamaç, Pervin Özgün, Çiğdem Gülmüş, Dicle Başpınar, Didem Eroğlu, İzzet Bahşi, Meltem Yıldırım, Simge Aynalı, Gizem Adıgüç, Mine Şahin, Şaziye Şen ve Nergis Koç geçti.

Finalde kalan çocuklar 15 Aralık günü saat 10-13.00 saatleri arasında Lefkoşa Arasta girişinde Ressam-Yazar Özden Serak ile arkadaşlarının önderliğinde düzenledikleri suluböya resim yapma etkinliğine katıldılar. Öğleden sonra Atatürk Kültür Merkezi'ndeki finalde en iyi masalcı seçilen çocuklara "Başarı Belgesi" verilen çocuklara ise "Katılım Belgesi" verildi. Finalde en iyi masalcı seçilen çocuklar şunlardır.

Has-Der Çocuk Kulübü bir gösterisi

1.Kategori:Emine Karpazlı, Genco Ecer, Gizem Öztürk, Gökçe Demirdal, Nezire İnce

2. Kategori:Çiğdem Gülmüş, Esra Tanalp, Gizem Adıgüzel, Nergis Koç, Özlem Kocagöz, Özlem Yöncü,Sevda Ascar, Seray Gül, Zehra Şimşek.

HAS-DER GÖSTERİSİ

Kıbrıs gazetesinin kuruluşunun 1. yıldönümü nedeniyle düzenlenen kokteyle Has-Der Stilize Halk Dansları ekibi katıldı. 12 TEMMUZ

Diger Kültür-Sanat Etkinlikleri

GENÇLİK MERKEZİNİN ETKİNLİKLERİ

1986 yılında kurulan Gençlik Merkezi "tescil" ambargosunu geçtiğimiz aylar içinde kırarak tescil edildi. Böylece spor dalında karşılaştığı sorunları da aşmış oldu.

Gençlik Merkezi'nin Lokali yeni düzenlemelerle ve yoğun katılımıyla gerçekleşen bir kokteyle temmuz ayı başında yeniden açıldı. Çalıştırıcılığına şair Neşe Yaşın getirildi. Lokalde, şair

Neşe Yaşın ile Gençlik Merkezi'nin her hafta birlikte düzenledikleri "Çarşamba Dinletileri" sürdürülmektedir.

Gençlik Merkezi'nin 1990 yılı "Dayanışma Balosu" Dingo'nun Hanı Restorant'ta gerçekleştirildi. Merkeze bağlı kulüplerin gösterileriyle zenginleştirilen balo, zengin piyango çekilişiyle son buldu.

Gençlik Merkezi Kadın Komitesi ekim ayında Arasta Çarşısı girişinde "Pasta Kermesi" düzenledi.

Gençlik Merkezine bağlı Halk Oyunları Ekibi'nini iki aydan beridir Çatalköy'deki "Olive Tree Tatil Köyü"nde gerçekleştirdiği gösteriler devam etmektedir. Turistlerin ilgi ve beğenisini toplayan gösteriler değişik kareografi ve gysilerle sunulmaktadır.

Kültürümüzdeki meze ile içki çeşitlerini sunmayı amaçlayan "Kıbrıs Türk Meyhane Kültürü" adlı gece 14 Aralık tarihinde Gençlik Merkezi lokalinde gerçekleştirildi. Gençlik Merkezi ile Zekâi Altan'ın işbirliğiyle gerçekleştirilen gece hayli ilgi gördü.

bir ekiple katıldı. Birçok Türkiyeli yerel ekiple beraber festivale Romanya, Macaristan, Belçika ve Meksika da katıldı. 21 TEMMUZ-1 AĞUSTOS

MAGUSA BELEDİYESİ BİRİNCİ OLDU

Mağusa Belediyesi Halk dansları topluluğu Bursa'da geleneksel olarak düzenlenen (söylentilere göre bu sene sonuncusu düzenlenen) Uluslararası Altın karagöz halk dansları yarışmasında birinci oldular.

GENÇLİK DAİRESİ AZERBAJCAN'DA

Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Gençlik Dairesi "Devlet Halk Dansları Topluluğu" 9 ayrı yerleşim yerinde gösterilerde bulunmak üzere Sovyetler Birliğine (Azerbaycan'a) gitti. 11-22 AĞUSTOS 1990

GÖNYELİ İZMİR FUARINDA

Gönyeli belediyesi halk dansları ekibi çalışanları İzmir Fuarında KKTC pavyonu ve özel bir şirketin açılışında gösteriler sundu. 1 EYLÜL 1990

DİKELYA'DA GÖSTERİ

Dikelya İngiliz üsünde çalışan Türkler tarafından düzenlenen geleneksel Türk Gecesinde Mağusa Belediyesi Halk Dansları ekibi bir gösteri yaptı. Halk Dansları gösterisi yanında ekip geleneksel kına gecesinde canlandırdı. EYLÜL 1990

KİTAP FUARI

İşık Kitabevinin her yıl geleneksel olarak düzenlediği kitap fuarının dördüncüsü gerçekleştirildi. Fuar haftası boyunca düzenlenen etkinliklerde Türkiyeli gülmece yazarı Muzaffer İzgü Kıbrıslı şair ve yazarlarla birlikte kitaplarını imzalayıp okurlarıyla konuştu.

Yine aynı çerçevede düzenlenen bir etkinlik de "Eğitim" konulu geniş kapsamlı bir açık oturumdu. Açık oturuma Arif Özcan, Cemal Özyiğit, Hüseyin Demirel ve Muharrem Faiz konuşmacı olarak katıldı. 5 EYLÜL 1990

Gençlik Merkezi'nin yaz balosundan bir görüntü

ALAYKÖY FESTİVALDE

Alayköy Kültür Sanat Derneği Halk Dansları Ekibi bu yıl altıncı düzenlenen İstanbul-Yalova Uluslararası Halk Dansları Festivaline katıldı. Festivalde Polonya, Sovyetler Birliği, Avusturya, Polonya, Yunanistan ve Yugoslavya katıldı.

15-21 TEMMUZ

DEFİLE

20 Temmuz Barış ve Özgürlük Bayramı Kutlamaları etkinlikleri çerçevesinde Lefke-Soli harabelerinde yapılan defilede Gönyeli Belediyesi, Gençlik Merkezi ve Gençlik Dairesi Halk Dansları ekipleri de birer gösteri yaptı.

21 TEMMUZ 1990

DEĞİRMENLİK FESTİVALDE

Değirmenlik Sanat Derneği Halk oyunları ekibi 21-23 Temmuz tarihleri arasında gerçekleştirilen Antakya Turizm Kültür ve Sanat Festivaline katıldı.

21-23 TEMMUZ

SAMSUN FESTİVALİ

Girne Belediyesi Halk Dansları Topluluğu Samsun Festivaline 33 kişilik

Gençlik Merkeziyle işbirliği sonucu açılan "Kıbrıs Kadın Başörtüleri Fotoğraf Sergisi"nden bir örnek. (Araştırmacılar teşhir edilen fotoğraflardan sekiz adetli-ni kartpostalı yapıp satışa sunmuşlardır)

ZEKAI ALTAN VE M.GÖKÇEOĞLU

Kıbrıs Kadın Başörtülerini kapsayan resimlerden oluşan bir sergi Araştırmacı Yazar Mustafa Gökçeoğlu ve Zekâi Altan tarafından Gönnyeli'de bulunan Kıbrıs Aşevinde açıldı. 7 EYLÜL 1990

Sergi, Araştırmacı Yazar Mustafa Gökçeoğlu ve Zekâi Altan tarafından hazırlanmıştır.

Araştırmacılar bu araştırmanın iki yıllık bir çalışmanın ürünü olduğunu ve 45 civarında köyü taradıklarını açıkladılar.

Çalışma Ada Türklerinin özgül yemeni oyası, çevre ve namaz örtülerini kapsıyor. Akademik bir nitelikte olan çalışma Ada Türklerinin başörtülerini, diğer kültürlerle etkileşimini, farklılığını ve benzerliklerini ortaya koymaktadır.

Araştırmacılar bilâhare Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikası lokalinde bir de konferans verdiler. Slayt gösterisiyle desteklenen konferans hayli ilgi gördü.

Sergiyle konferansın beğeni kazanması üzerine aynı etkinlik Mağusa Kız Meslek Lisesi'nde de tekrarlandı.

ATAKÖY FESTİVALİ

Yeni İskele Belediyesi halk dansları ekibi İstanbul Uluslararası Ataköy Festivaline katıldı. Festivale; Romanya, Yugoslavya, İtalya, Çekoslovakya, Malezya, Rosta (Moldiva) Endonezya ve Yunanistan katıldı. 19-24 EYLÜL

KARACAOĞLAN SEMPOZYUMU

Adana'da düzenlenen "1. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu"na Has-Der iki temsilci ile katıldı.

Amacın Türkiyeli ünlü halk şairi Karacaoğlan'ın bilimsel düzeyde tartışılması ve evrenselleştirilmesi olan sempozyuma yirmisi yabancı olmak üzere 70 civarında bilim adamı katıldı. Bilim adamları sempozyumda Karacaoğlan'ın, Türk ve yabancı şairlere etkisi, şiir tekniği, doğa sevgisi, aşk ve güzellik kavramları ile birlikte bilinmeyen yönlerini kamuoyuna yansıttılar. Sempozyuma Yugoslavya ve Azerbaycan'dan birer halk dansları ekibi de katılıp gösteriler sundular. 20-26 KASIM 1990

**Bu sayının çıkmasında
katkıda bulunan
aşağıdaki kuruluşlara
teşekkür ederiz**

**Top Shop
Birinci Ticaret Sti.
Repa Ltd.
Anıl Spor
İnce Elektronik
M.Damdelen Ltd.
İnce Gümrükleme
Iřıl Reklm**

